

MATERIEELPROJECTENOVERZICHT

PRINSJESDAG 2009

MATERIEELPROJECTENOVERZICHT

PRINSJESDAG 2009

INHOUDSOPGAVE

6	Inleiding
8	Toelichting opbouw MPO
12	Tabellen
22	Projecten
24	Projecten Zeestrijdkrachten <i>In realisatie</i>
26	Aanpassing Mijnenbestrijdingscapaciteit (PAM)
27	<i>Fast Raiding, Interception and Special Forces Craft (FRISC)</i>
28	Kwantitatieve versterking mariniersbataljons (manoeuvrebataljons Korps Mariniers)
29	Luchtverdedigings- en Commandofregatten
30	Nieuw Mariniers Communicatie en Informatiesysteem (NIMCIS)
31	Patrouilleschepen <i>In planning</i>
32	Herintroductie mijnneveegcapaciteit
33	Instandhouding Goalkeeper
34	Instandhouding M-fregatten
35	Instandhouding Walrusklasse onderzeeboten
36	<i>Maritime Tactical Ballistic Missile Defence (MTBMD)</i>
37	Modificatie MK48 torpedo
38	Vervanging MK46 torpedo
39	Verwerving <i>Joint Logistiek Ondersteuningsschip (JSS)</i>
40	Projecten Landstrijdkrachten <i>In realisatie</i>
42	<i>Battlefield Management System (BMS) en Datacommunicatie Mobiel Optreden (DCMO)</i>
43	<i>Future Ground Based Air Defence System (FGBADS), deel 1 fase 2, BMC4I FOC en deel 2, SSC</i>
44	Gepantserd Patrouillevoertuig (Bushmaster)
45	Groot Pantserwielvoertuig (GPW, Boxer)
47	Infanterie Gevechtsvoertuig (IGV), productie en training
48	<i>Medium Range Anti Tank (MRAT)</i>
49	Pantserhouwitser (PzH2000)
50	<i>Tactical Indoor Simulation (TACTIS)</i>
51	Vervanging genie- en doorbraaktank <i>In planning</i>
52	<i>Capability Upgrade Elektronische Oorlogvoering (CUP EO)</i>
53	Leopard 2 airco's
54	Vervanging brugleggende tank
55	Vervanging Mortieropsporingsradar (MOR)
56	Verwerving CE-pakketten IGV
57	Verwerving <i>precision guided munition (PGM)</i>
58	Projecten Luchtstrijdkrachten <i>In realisatie</i>
60	3e DC-10
61	Aanschaf 3e en 4e C-130
62	Aanschaf C-130/(K)DC-10 simulatoren
63	AH-64D MTADS (<i>Modernised Target Acquisition and Designation Sight</i>)
64	C-17
65	Chinook uitbreiding en versterking (vier + twee)
66	F-16 Link-16
67	F-16 luchtverkenningssysteem
68	F-16 M5 modificatie
69	F-16 verbetering lucht-grond bewapening, fase 1
70	Vervanging F-16

	<i>In planning</i>
74	AH-64D upgrade
75	AH-64D verbetering bewapening
76	AH-64D zelfbescherming (ASE)
77	Chinook <i>Midlife Update (MLU)</i>
78	Cougar <i>Midlife Update (MLU)</i>
79	F-16 infrarood geleide lucht-lucht raket
80	F-16 mode 5 IFF
81	F-16 verbetering lucht-grond bewapening, fase 2
82	F-16 zelfbescherming (ASE)
83	Patriot Vervanging COMPATRIOT
84	Vervanging <i>Medium Power Radars</i> in Wier en Nieuw Milligen
86	Projecten Defensiebreed <i>In realisatie</i>
88	<i>Counter Improvised Explosive Devices (C-IED)</i>
89	NH-90
91	Militaire Satelliet Communicatie lange termijn defensiebreed (MILSATCOM)
92	Modernisering navigatiesystemen
93	Operationele Aanpassingen Diemaco (OAD) en Snelrichtmiddelen (SRIM)
94	Richtkijker wapen schutter lange afstand <i>In planning</i>
95	<i>Combat Identification (Combat ID)</i>
96	Defensiebrede vervanging wielberging
97	Defensiebrede vervanging wielvoertuigen
98	Nieuwe generatie identificatiesystemen (<i>IFF mode 5/mode S</i>)
99	Verbeterd Operationeel Soldaatsysteem (VOSS)
100	Vervanging deelsystemen TITAAN
101	Vervanging grondterminals MILSATCOM
102	Vervanging HF/VHF-radio (EZB/FM9000)
103	Verwerving HV brillen – deel CLAS en deel CZSK
104	Verwerving tweede <i>batch</i> IISS reservedelen NH-90
106	Projecten in Afstoting
108	F-16 A/B Jachtvliegtuig in Midlife Update configuratie M4
109	Fokker 60 Vracht (<i>Utility Aircraft</i>), Fokker 60 Maritiem (<i>Maritime Patrol Aircraft, MPA</i>)
110	Leopard 2A6 gevechtstank
111	M-109 A2/90 gemechaniseerde 150mm houwitser
112	Pantserhouwitser (PzH2000)
113	Pantseropsporingsvoertuig M-577
114	Pantseropsporingsvoertuig tegen luchtdoelen (PRTL), <i>Cheetah</i>
115	Pantseropsporingsvoertuig YPR-765 en YPR-806, diverse types
117	Colofon

INLEIDING

Defensie is één van de grootste investeerders binnen de Nederlandse overheid. Jaarlijks investeert de organisatie voor ruim 1,6 miljard euro in onder meer nieuw materieel. Het totale defensiebudget bedraagt ruim 8 miljard euro per jaar. Defensie streeft naar een jaarlijks investeringspercentage van tenminste 20%.

Het aan te schaffen product moet voldoen aan de gestelde eisen en moet bovendien tegen een acceptabele prijs binnen de afgesproken levertijd kunnen worden geleverd. Om het proces van aanschaffingen in goede banen te leiden en ervoor te zorgen dat het defensiegeld zo goed mogelijk wordt besteed, zijn regels nodig.

Het proces rond de verwerving van materieel wordt gestuurd met behulp van het Defensie Materieel Proces (DMP). Het DMP bevat regels voor het voorzien in de behoefte aan militair materieel, informatievoorzieningsystemen en infrastructuur voor projecten vanaf 5 miljoen euro. Het markeert politieke besluitvorming op belangrijke keuzemomenten en zorgt voor een adequate informatievoorziening aan de bewindslieden en, bij grotere projecten, aan de Kamer gedurende de gehele looptijd van de projecten, zodat kan worden bijgestuurd indien dat nodig is.

Projecten doorlopen in het DMP in principe vier fasen: de behoeftestelling (A-fase), de voorstudie (B-fase), de studie (C-fase) en de verwervingsvoorbereiding (D-fase). Na de D-fase begint de realisatie. Alleen bij projecten van meer dan 250 miljoen euro vindt een formele DMP projectevaluatie plaats nadat het materieel in gebruik is genomen (E-fase).

De Kamer wordt geïnformeerd over materieelprojecten vanaf 25 miljoen euro. Projecten met een financiële omvang tot 100 miljoen euro worden na goedkeuring van de behoeftestelling in beginsel door de staatssecretaris gemandateerd aan de ambtelijke organisatie. Wanneer de financiële omvang van een project 100 miljoen euro of meer is, of minder maar als politiek gevoelig is aangemerkt, heeft doorgaans geen mandatering plaats. De Kamer wordt per DMP fase met een brief over de niet-gemandateerde projecten geïnformeerd (A-, B-, C- en D-, en indien van toepassing E-brieven). Defensie kan in de behoeftestellingsfase de Kamer een beargumenteerd voorstel doen om over de voortgang van een project een gecombineerde B/C-brief en vervolgens een D-brief, dan wel een gecombineerde B/C/D-brief te sturen.

De informatievoorziening aan de Kamer met afzonderlijke brieven heeft betrekking op strategische materieelprojecten. In de brieven wordt tevens ingegaan op de relatie met het defensiebeleid en met andere projecten. Onder strategisch materieel wordt begrepen al het materieel waarop artikel 296 van het EU-verdrag van toepassing is (Kamerstuk 27 830 nr. 39). Niet-strategisch materieel omvat onder meer zaken als tenten, aggregaten en eenvoudige

bedrijfswagens, en bedrijfsvoeringprojecten op het gebied van onder meer vastgoed en ICT. Het informeren van de Kamer over niet-strategische materieelprojecten geschiedt door middel van de begroting.

Materieelprojectenoverzicht (MPO)

Het DMP wordt om de vijf jaar geëvalueerd om te bezien of aanpassingen nodig of gewenst zijn. Op 16 juni 2006 is de Tweede Kamer ingelicht over de uitkomsten van de laatst gehouden evaluatie (Kamerstuk 27 830 nr. 39). Naar aanleiding hiervan heeft de Kamer laten weten behoefte te hebben aan meer strategische, beter samenhangende en minder technische en versnipperde informatie over materieelprojecten. Sinds september 2007 wordt daarom jaarlijks het Materieelprojectenoverzicht (MPO) samengesteld. Dit overzicht geeft de stand van zaken weer van de strategische materieelprojecten van meer dan 25 miljoen euro en materieelprojecten die liggen onder dat bedrag maar als politiek gevoelig zijn aangemerkt, waarvoor in de komende vijf jaar uitgaven zijn geraamd. Strategische projecten hebben betrekking op militair materieel. Dit betekent dat middelen voor ICT, reguliere bedrijfsvoering en infrastructuur niet tot de strategische projecten worden gerekend. Het overzicht geldt als een verdieping van de informatie over materieelprojecten die in de defensiebegroting is opgenomen. Per project wordt onder meer uiteengezet hoe een materieelproject past in het defensiebeleid en hoe het project samenhangt met andere materieelprojecten. Het parlement krijgt zo meer inzicht in het bredere kader waarin een materieelproject past. Daarnaast zijn projecten van materieel in afstoting toegevoegd. Het gaat hierbij om het afstoten van overtollige wapens en wapensystemen. De Kamer wordt over gerealiseerde verkopen per brief geïnformeerd. Wanneer het kopende land openbaarmaking niet op prijs stelt of commerciële belangen dit noodzakelijk maken, gebeurt dat vertrouwelijk.

Naar aanleiding van het wetgevingsoverleg Materieel op 10 november 2008 (Kamerstuk 31 700 X nr. 56) worden vanaf september 2009 voor de projecten in realisatie, zowel de cijferreeksen van het huidige begrotingsjaar als het voorgaande jaar weergegeven. De investeringen van Defensie zijn neerwaarts bijgesteld door een wijziging van de interne ramingen. Deze maatregelen zijn mede een gevolg van de economische crisis. Een aantal materieelprojecten is hierdoor vertraagd, gereduceerd of geschrapt. Waar mogelijk worden de eventuele gevolgen per project beschreven.

Jaarlijks wordt met Prinsjesdag het MPO aan de Tweede Kamer in drukvorm aangeboden. Ook wordt het MPO op internet gepubliceerd (www.defensie.nl/materieelprojecten). Het internetoverzicht wordt in de loop van het jaar bijgewerkt met de laatste informatie die aan de Kamer is verstrekt.

• **Planning (bij projecten in planning)**

Per project is een deel van de informatie uit de begrotingstabel opgenomen. Het projectvolume, de planning van het DMP proces, de fasering van de kasgeldreeks en de ramingen van de totale materiële exploitatielasten gedurende de levensduur van een (wapen)systeem zijn in relatie gebracht met het voorgaande jaar en met de oorspronkelijke planning van het project. Pas na voltooiing van de A-fase kunnen de eerste (globale) ramingen van de materiële exploitatie worden opgesteld, en kunnen deze worden opgenomen in het MPO. In de hierop volgende fases worden deze ramingen verder verfijnd. Alle financiële informatie is weergegeven in €miljoen, en conform het toenmalige prijspeil. In eerste instantie wordt alleen de planning van de A-fase vermeld. Op basis van de A-brief kan vervolgens een planning voor de B t/m E-fase worden bepaald.

Jaar	Project-volume	Planning DMP proces						Fasering	Raming exploitatielasten
		2009	2010	2011	2012	2013	2014		
Oorspronkelijk									
2009									
2010									

• **Mutaties t.o.v. oorspronkelijk projectvolume (bij projecten in planning en in realisatie)**

In de projecttabellen worden onder meer het oorspronkelijke en huidige projectvolume vermeld. Deze budgetten zijn niet rechtstreeks vergelijkbaar aangezien in de huidige budgetten de prijsbijstellingen van de afgelopen jaren zijn verwerkt. Daarnaast kunnen in de periode liggend tussen goedkeuring van de behoefte en daadwerkelijke verwerving van de goederen en diensten de nodige mutaties zijn verwerkt. Deze mutaties zijn in hoofdzaak, en niet limitatief, het gevolg van:

- Verandering van het defensiebeleid;
- De opeenvolgende DMP fasen waarbij de behoefte in elke volgende fase meer concreet wordt en waaruit kwantitatieve, kwalitatieve en financiële bijstellingen volgen;
- Sub- of deelprojecten dermate gecompliceerd of belangrijk worden dat zij gedurende het DMP proces als afzonderlijke behoefte een eigen DMP proces gaan volgen;
- Wijzigingen voortvloeiend uit internationale samenwerking;
- Het verloop van het ontwikkelingstraject, indien het nieuw te ontwikkelen materieel betreft.

De Kamer wordt over wijzigingen in het project geïnformeerd door de brieven over de verschillende DMP fasen, en bij grote projecten door de gebruikelijke jaarlijkse rapportages. Indien daar aanleiding toe is, wordt de Kamer over wijzigingen afzonderlijk geïnformeerd.

• **Materiële exploitatielasten gedurende de levensduur (bij projecten in planning en in realisatie)**

Bij de projecten die de A-fase van het DMP hebben voltooid, worden de materiële exploitatielasten of over de totale levensduur van een project of per jaar vermeld. Met de invoering van ERP systemen zal een verdere toerekening aan de verschillende wapensystemen steeds beter ontwikkeld worden.

TABELLEN

STAND VAN ZAKEN BEGROTING 2010

PROJECTEN ZEESTRIJDKRACHTEN IN REALISATIE

Project-omschrijving	Projectvolume	Raming uitgaven in € miljoen						Fasering tot
		t/m 2009	2010	2011	2012	2013	2014	
Aanpassing Mijnenbestrijdingscapaciteit (PAM)	186,3	173,5	8,3	2,5	2,0			2012
<i>Fast Raiding, Interception and Special forces Craft</i> (FRISC)	28,2	1,1	13,0	14,1				2011
Kwantitatieve versterking mariniersbataljons	35,1	12,0	10,9	11,9	0,3			2012
Luchtverdedigings- en Commando Fregatten (LCF)	1560,3	1533,3	7,5	8,0	7,6	3,9		2013
LCF-walreserve	37,5	37,1	0,4					2010
LCF-munitie	339,7	301,4	2,5	5,0	0,1	3,1	12,0	2016
Nieuw Mariniers Communicatie en Informatiesysteem (NIMCIS)	97,2	97,2						2009
Patrouilleschepen	498,1	200,7	139,8	89,4	43,2	13,5	11,5	2014

PROJECTEN ZEESTRIJDKRACHTEN IN PLANNING

Project-omschrijving	Projectvolume	Verwachte uitgaven t/m 2009	Verwachte uitgaven in 2010	Planning DMP proces [*] B/C/D = gecombineerde brief						Fasering
				2009	2010	2011	2012	2013	2014	
Instandhouding Goalkeeper	25-50		<25	A						2010-2015
Instandhouding M-fregatten (deels in realisatie)*	50-100	<25	<25							2009-2013
Instandhouding Walrusklasse onderzeeboten*	50-100	<25	<25							2009-2018
<i>Maritime Tactical Ballistic Missile Defense</i> (MTBMD)	100-250	<25	<25	A						2008-2018
Modificatie MK48 torpedo	50-100			A						2011-2016
Vervanging MK46 torpedo**	25-50									2016-2018
Verwerving <i>Joint Logistics</i> Ondersteuningsschip (JSS)	>250	<25	>25	B/C/D						2008-2014
Herintroductie mijneveegcapaciteit	50-100	<25	<25		B/C (09)	D				2009-2015

* Over projecten waarvan de planning nu nog onbekend is zal de A-brief voorstellen bevatten voor de planning van DMP fase documenten.

** Wegens de versoberingmaatregelen valt het A-document niet meer binnen de begrotingsperiode.

PROJECTEN LANDSTRIJDKRACHTEN IN REALISATIE

Project-omschrijving	Projectvolume	Raming uitgaven in € miljoen						Fasering tot
		t/m 2009	2010	2011	2012	2013	2014	
Battlefield Management System (BMS)	62,7	20,1	13,4	15,8	13,4			2012
Datacommunicatie Mobiel Optreden (DCMO)	41,7	23,9	7,0	6,5	4,3			2012
FGBADS (deel 1 fase 2, (BMC4I FOC) + deel 2 (SSC))	126,0	125,0	1,0					2010
Groot Pantserwielvoertuig (ontw. fase)	113,0	102,8	7,0	3,0	0,1	0,1		2013
Groot Pantserwielvoertuig (productie)	695,2	57,3	43,9	102,5	118,3	127,3	120,0	2016
Gepantserd Patrouillevoertuig (Bushmaster)	62,5	54,7	7,8					2010
Infanterie Gevechtsvoertuig (IGV) (productie plus training)	1136,9	821,3	205,0	91,6	19,0			2016
Medium Range Anti Tank (MRAT)	201,5	198,0	3,5					2010
Pantserhouwitser (PzH2000)	467,9	418,9	49,0					2010
Tactical Indoor Simulation (TACTIS)	84,1	80,9	3,2					2010
Vervanging genie- en doorbraaktank	77,1	10,7	15,0	23,0	27,5	0,9		2013

PROJECTEN LANDSTRIJDKRACHTEN IN PLANNING

Project-omschrijving	Projectvolume	Verwachte uitgaven t/m 2009	Verwachte uitgaven in 2010	Planning DMP proces* B/C/D = gecombineerde brief						Fasering
				2009	2010	2011	2012	2013	2014	
Capability Upgrade Elektronische Oorlogvoering (CUP EO)	25-50				A (08)					2013-2019
Vervanging Mortieropsporings radar (MOR)	50-100		<25	A						2010-2015
Verwerving CE-pakketten IGV	50-100				A					2011-2014
Leopard 2 airco's**	<25		<25							2013
Vervanging brugleggende tank***	50-100				D					2009-2018
Verwerving precision guided munition (PGM)****	25-50	<25		C/D	C/D					2010-2013

* Over projecten waarvan de planning nu nog onbekend is zal de A-brief voorstellen bevatten voor de planning van DMP fase documenten.

** Gemandateerd project waarvan de A-brief al verzonden is.

*** Het project wordt in twee fasen uitgevoerd. De Leguaan stroomt in 2009 in en de instroom van de Leguaan op de Leopard 2A5 is gepland vanaf 2014-2018.

**** Het C/D-document voor CCF is in 2009 gepland, het C/D document voor LGP in 2010.

PROJECTEN LUCHTSTRIJDKRACHTEN IN REALISATIE

Project-omschrijving	Projectvolume	Raming uitgaven in € miljoen						Fasering tot
		t/m 2009	2010	2011	2012	2013	2014	
3e DC-10	45,3	34,8	5,0	5,5				2011
Aanschaf 3e en 4e C-130	65,6	64,2	1,4					2010
Aanschaf C-130 / (K)DC-10 simulatoren	33,7	23,5	10,2					2010
AH-64D MTADS	83,5	67,8	10,3	4,7	0,7			2012
C-17	138,2	122,1	9,0	6,7	0,4			2013
Chinook uitbreiding en versterking (vier + twee)	354,1	284,2	68,2		1,7			2013
F-16 Link-16	120,6	109,9	4,6	6,0	0,1			2012
F-16 luchtverkenningssysteem	41,7	41,7						2009
F-16 M5 modificatie	52,3	27,2	8,8	11,5	4,8			2012
F-16 verbetering lucht grond bewapening, fase 1	61,9	42,2	2,0	17,5				2011
Vervanging F-16 System Development & Demonstration	791,5	761,7	17,4	11,2	1,2			2012
Vervanging F-16 NL projecten	49,1	25,9	15,4	7,5	0,3			2012

PROJECTEN LUCHTSTRIJDKRACHTEN IN PLANNING

Project-omschrijving	Projectvolume	Verwachte uitgaven t/m 2009	Verwachte uitgaven in 2010	Planning DMP proces [*] B/C/D = gecombineerde brief						Fasering
				2009	2010	2011	2012	2013	2014	
Chinook <i>Midlife Update</i> (MLU)	>250			A						2014-2018
Cougar <i>Midlife Update</i> (MLU)	50-100			A						2012-2016
AH-64D verbetering bewapening	25-50			A						2012-2014
F-16 infrarood geleide lucht-lucht raket**	25-50	<25	<25							2009-2017
Vervanging <i>Medium Power Radars</i> in Wier en Nieuw Milligen**	50-100		<25							2012-2014
F-16 mode 5 IFF**	25-50	<25	<25							2008-2013
F-16 zelfbescherming (ASE)**	50-100	<25	<25							2009-2013
Patriot Vervanging COMPATRIOT**	25-50	<25	<25							2007-2012
F-16 verbetering lucht-grond bewapening, fase 2	100-250		<25	B/C	D					2010-2016
AH-64D <i>upgrade</i>	100-250	<25	<25	B/C/D						2010-2013
AH-64D zelfbescherming (ASE)	50-100	<25	<25		B/C	D				2010-2015
Vervanging F16 Voortgezette verwervingsvoorbereiding / productie	>250	<100	<100				D			2007-2025

* Over projecten waarvan de planning nu nog onbekend is zal de A-brief voorstellen bevatten voor de planning van DMP fase documenten.

**Gemandateerde projecten waarvan de A-brief al verzonden is.

PROJECTEN DEFENSIEBREED IN REALISATIE

Project-omschrijving	Projectvolume	Raming uitgaven in € miljoen						Fasering tot
		t/m 2009	2010	2011	2012	2013	2014	
<i>Counter Improvised Explosive Devices (C-IED)</i>	36,7	18,2	5,8	6,0	4,2	2,5		2013
NH-90	1.117,2	595,7	138,6	163,1	130,2	65,9	23,7	2014
Militaire Satelliet Communicatie lange termijn defensiebreed (MILSATCOM)	135,9	86,4	15,0	15,0	9,3	9,2	1,0	2014
Modernisering navigatiesystemen	36,4	9,3	5,8	8,4	9,9	3,0		2013
Operationele Aanpassingen Diemaco (OAD)	44,7	11,9	16,6	16,2				2011
Richtkijker wapen schutter lange afstand	30,5	23,4	1,2	3,6	2,3			2012

PROJECTEN DEFENSIEBREED IN PLANNING

Project-omschrijving	Projectvolume	Verwachte uitgaven t/m 2009	Verwachte uitgaven in 2010	Planning DMP proces [*] B/C/D = gecombineerde brief						Fasering
				2009	2010	2011	2012	2013	2014	
<i>Combat Identification (Combat ID)</i>	25-50			A						2012-2016
<i>Counter Improvised Explosive Devices (C-IED)</i>	50-100			A						2008-2017
Defensiebrede vervanging wielberging	50-100			A						2015-2016
Nieuwe generatie identificatiesystemen (<i>IFF mode 5/mode S</i>)	25-50			A						2011-2014
Vervanging deelsystemen TITAAN	50-100		<25	A						2010-2024
Vervanging grondterminals MILSATCOM	25-50					A				2016-2018
Verwerving HV brillen – deel CLAS en deel CZSK	25-50			A						2012-2013
Vervanging HF/VHF-radio (EZB/FM9000)	100-250			A						2013-2018
Verwerving tweede batch ISS reservedelen NH-90	25-50		<25	A						2010-2013
Defensiebrede vervanging wielvoertuigen	>250	<25	<25	B/C	D					2009-2019
Verbeterd Operationeel Soldaatsysteem (VOSS)	>250	<25	<25	C	D					2007-2018

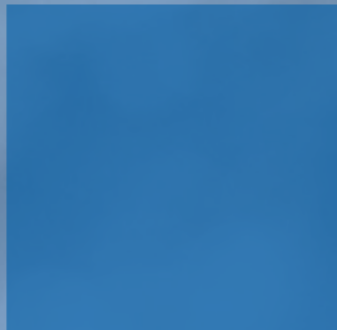
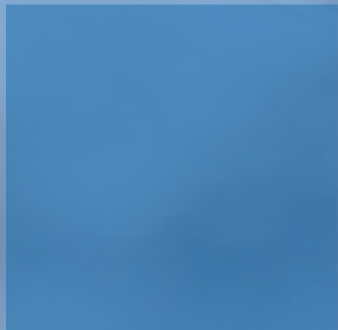
* Over projecten waarvan de planning nu nog onbekend is zal de A-brief voorstellen bevatten voor de planning van DMP fase documenten.

** Wegens de versoberingmaatregelen valt het A-document niet meer binnen de begrotingsperiode.

PROJECTEN

PROJECTEN ZEESTRIJDKRACHTEN

AANPASSING MIJNENBESTRIJDINGSCAPACITEIT (PAM)

PROJECTFASE

In realisatie

WEL/NIET GEMANDATEERD

Niet gemandateerd

GEREED

Oorspronkelijke planning: 2001

Huidige planning: 2011

BEHOEFTESTELLING

Het project betreft de modernisering van de mijnenjachtcapaciteit van de tien Alkmaar-klasse mijnenbestrijdingsvaartuigen (t/m 2011) en zes schepen van de Belgische Flower-klasse, alsmede het uitvoeren van levensverlengend onderhoud aan deze schepen.

SAMENHANG MET HET BELEID

Dit project draagt bij aan het beleid om de operationele inzetbaarheid van de krijgsmacht te verbeteren en het expeditionaire vermogen te vergroten. In de maritieme context gaat het daarbij om de ondersteuning en beïnvloeding van landoperaties vanuit zee en het opereren in en nabij maritieme knooppunten en transportroutes, alsmede in wateren nabij operatierreinen op het land. Daarnaast is het Commando Zeestrijdkrachten (CZSK) belast met de mijnenbestrijding op de Noordzee en de aanlooproutes van de Nederlandse zeehavens. Deze taken vereisen een goede mijnenbestrijdingscapaciteit. Het past binnen het streven om de effectiviteit van de hoofdwapensystemen te vergroten. Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: veiligheid en zelfbescherming, effectieve inzet en ontplooibaarheid en mobiliteit.

GERELATEERDE PROJECTEN

- Herinstructie mijnenveegcapaciteit

BELANGRIJKE WIJZIGINGEN T.O.V. VORIG JAAR

Ten gevolge van beperkte capaciteit bij het Marinebedrijf zal het project begin 2011 worden voltooid in plaats van eind 2010.

RELEVANTE KAMERSTUKKEN

- Brief over het project Aanpassing Mijnenbestrijdingscapaciteit (D1-brief) d.d. 07-11-2001 (Kamerstuk 27 830 nr. 11)
- Brief over het project Hydrografische opnemingsvaartuigen (HOV) d.d. 28-06-2000 (Kamerstuk 26 800 X nr. 43)
- Defensienota 2000 d.d. 29-11-1999 (Kamerstuk 26 900 nr. 2)
- Brief over projecten: Vervanging Mijnenbestrijdingscapaciteit en Modernisering Mijnenbestrijdingsvaartuigen (C-brief) d.d. 25-02-1997 (Kamerstuk 25 000 X nr. 59)
- Brief over behoeftstelling en voorstudie CUP Alkmaar (A/B-brief) d.d. 15-12-1994 (Kamerstuk 23 900 nr. 28)

FINANCIËN

Jaar	Project-volume	Raming uitgaven in € miljoen						Fasering tot	Raming exploitatielasten*
		t/m 2009	2010	2011	2012	2013	2014		
Oorspronkelijk**	61,2							2001	
2009	186,3	177,2	7,1	1,5	0,5			2012	
2010	186,3	173,5	8,3	2,5	2,0			2012	

* PAM is een modificatieproject, derhalve is de specifieke invloed op de totale exploitatie van een mijnenbestrijdingsvaartuig niet inzichtelijk.

** Het verschil in oorspronkelijk budget met het huidige budget is het gevolg van aanpassingen van de initiële behoefte zowel qua omvang als inhoud. Deze aanpassingen zijn in de relevante Kamerstukken (met name Kamerstuk 25 000 nr. 59 en 27 830 nr. 11) toegelicht.

FAST RAIDING, INTERCEPTION AND SPECIAL FORCES CRAFT (FRISC)

PROJECTFASE

In realisatie

WEL/NIET GEMANDATEERD

Wel gemandateerd

GEREED

Oorspronkelijke planning: 2006-2013

Huidige planning: 2010-2013

BEHOEFTESTELLING

In het project FRISC zijn vier vergelijkbare behoeftes samengevoegd. Het betreft de projecten Verwerving extra Special Forces (SF) capaciteit (elf stuks) en Vervanging kleine landingsvaartuigen Korps Mariniers (29 stuks), de behoefte aan zes interceptors ten behoeve van het project Patrouilleschepen en twee interceptors voor de veiligheid in havengebieden.

SAMENHANG MET HET BELEID

Het project voorziet in capaciteiten voor ondersteuning en beïnvloeding van landoperaties vanuit zee en het expeditionair opereren nabij maritieme knooppunten, op transportroutes en in wateren nabij operatierreinen op het land, zoals verwoord in de Marinestudie 2005. Tevens voorziet het project in adequate uitrusting voor SF eenheden voor de uitvoering van Speciale Operaties, zoals verwoord in de CDS Special Forces Studie 2005.

GERELATEERDE PROJECTEN

- Patrouilleschepen

BELANGRIJKE WIJZIGINGEN T.O.V. VORIG JAAR

Nieuw opgenomen

RELEVANTE KAMERSTUKKEN

- Resultaten van de gecombineerde behoeftstelling, voorstudie, studie en verwervingsvoorbereiding d.d. 10-02-2009 (Kamerstuk 31 781 X nr. 4)

FINANCIËN

Jaar	Project-volume	Raming uitgaven in € miljoen						Fasering tot	Raming exploitatielasten*
		t/m 2009	2010	2011	2012	2013	2014		
Oorspronkelijk	28,2							2011	14,4*
2009									
2010	28,2	1,1	13,0	14,1				2011	14,4*

* De lasten voor alle vaartuigen bij een voorziene levensduur van 12 jaar.

KWANTITATIEVE VERSTERKING MARINIERSBATALJONS (MANOEUVREBATALJONS KORPS MARINIERS)

PROJECTFASE

In realisatie (in planning voor een aantal kleinere deelgebieden)

WEL/NIET GEMANDATEERD

Wel gemandateerd

INSTROOM VAN-TOT

Oorspronkelijke planning: 2013

Huidige planning: 2013

BEHOEFTESTELLING

Doel van dit project is het verwerven van extra materieel en de infrastructuur met het oog op de uitbreiding van de twee manoeuvrebataljons van het Korps Mariniers met elk 125 vte'n. Door deze uitbreiding zijn de manoeuvrebataljons van het Korps Mariniers beter toegerust voor de uitvoering van expeditie- en moderne amfibische operaties. De uitbreiding met in totaal 250 vte'n omvat versterkingen op de volgende gebieden: inlichtingvoorziening, commandovoering, mobiliteit, zelfbescherming, vuurkracht en logistiek. Hierdoor wordt het expeditie- vermogen versterkt. Ook wordt voorkomen dat andere ondersteunende onderdelen van het Korps Mariniers oneigenlijk worden belast, wat ten koste zou gaan van het voortzettingsvermogen.

SAMENHANG MET HET BELEID

Het project is een integraal onderdeel van de Marinestudie 2005. Deze studie behelst een pakket aan maatregelen waarmee de samenstelling en de middelen van het Commando Zeestrijdkrachten (CZSK) nog beter kunnen worden afgestemd op haar taken. In het bijzonder gaat het daarbij om de ondersteuning en beïnvloeding van landoperaties vanuit zee en het opereren in en nabij maritieme knooppunten en transportroutes, alsmede in wateren nabij operatierreinen op het land. Door vier M-fregatten af te stoten ontstaat de benodigde financiële ruimte voor de verwerving en de uitbreiding van verschillende capaciteiten ten behoeve van het CZSK. Eén daarvan is het project Kwantitatieve versterking mariniersbataljons.

Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: tijdige beschikbaarheid, effectieve

FINANCIËN

Jaar	Project- volume	Raming uitgaven in € miljoen						Fasering tot	Raming exploitatiekosten*
		t/m 2009	2010	2011	2012	2013	2014		
Oorspronkelijk	25-50							2006-2010	<25*
2009								2013	
2010	35,1	12,0	10,9	11,9	0,3			2012	<25*

* Dit zijn de geschatte exploitatiekosten per jaar (ref. A-brief).

Door de aard van dit project worden de budgetten besteed via andere projecten zoals Vervanging wielvoertuigen, Verbeterd Operationeel Soldaatsysteem (VOSS) en bandbreedte projecten van het CZSK. Het huidige budget is bestemd voor infrastructuur, Midlife Update BV206, Verwerving HV brillen en Nieuw Mariniers Communicatie en Informatiesysteem (NIMCIS) apparatuur ten behoeve van de uitbreiding van de mariniersbataljons.

(wapen)inzet, adequate bevelvoering, goede logistieke ondersteuning en veiligheid en zelfbescherming.

GERELATEERDE PROJECTEN

- Defensiebrede vervanging wielvoertuigen
- Nieuw Mariniers Communicatie en Informatiesysteem (NIMCIS)
- Verbeterd Operationeel Soldaatsysteem (VOSS)
- Verwerving HV brillen – deel CLAS en deel CZSK

BELANGRIJKE WIJZIGINGEN T.O.V. VORIG JAAR

De realisatiefase van het project is begonnen.

RELEVANTE KAMERSTUKKEN

- Lijst van vragen en antwoorden (A-brief) project Kwantitatieve versterking mariniersbataljons d.d. 19-10-2007 (Kamerstuk 31 200 X nr. 19)
- Brief project Kwantitatieve versterking mariniersbataljons (A-brief), d.d. 06-07-2007 (Kamerstuk 30 800 X nr. 105)
- Marinestudie 2005 d.d. 14-10-2005 (Kamerstuk 30 300 X nr. 9)

LUCHTVERDEDIGINGS- EN COMMANDOFREGATTEN DEELPROJECTEN: NIEUWBOW, VERWERVING WALRESERVEDELEN EN MUNITIE

PROJECTFASE

In realisatie

WEL/NIET GEMANDATEERD

Niet gemandateerd

GEREED

Oorspronkelijke planning (Basisbeschrijving project Luchtverdedigings- en Commandofregatten d.d. 18 maart 1998 (Kamerstuk 25 800 nr. 3)): overdracht van de schepen in de periode 2002-2005. Levering Sirius infrarood detectiesysteem: 2008-2009.

Huidige planning: de schepen zijn conform de planning in de periode 2002-2005 in de vaart gekomen en aan het Operationeel Commando overgedragen. Het project kent nog wel een aantal restpunten, zoals de levering en plaatsing van het Sirius infrarood detectiesysteem op drie schepen (het eerste systeem is inmiddels geplaatst aan boord van Hr.Ms. Evertsen), een geïntegreerd *Electronic Countermeasures* systeem en de levering van een trainingssysteem. Deze activiteiten lopen naar verwachting nog door tot en met 2010.

BEHOEFTESTELLING

Het project betreft de ontwikkeling en bouw van vier LC-fregatten inclusief de aanschaf van bijbehorende walreservegedelen en munitie ten behoeve van het Commando Zeestrijdkrachten (CZSK). De munitie betreft de *Evolved Seasparrow Missile* (ESSM), de *Standard Missile 2* (SM2) en de munitie voor het 127mm kanon. De fregatten hebben de twee verouderde geleidewapenfregatten en twee standaardfregatten vervangen.

SAMENHANG MET HET BELEID

Dit project draagt bij aan een van de hoofdlijnen van beleid, namelijk de vergroting van het expeditie- vermogen en van de inzetbaarheid van de krijgsmacht. In de maritieme context gaat het daarbij om de ondersteuning en beïnvloeding van landoperaties vanuit zee en het opere-

ren in en nabij maritieme knooppunten en transportroutes, alsmede in wateren nabij operatierreinen op het land. Het LC-fregat past binnen het streven om de operationele inzetbaarheid van het CZSK te verbeteren en de effectiviteit van de hoofdwapensystemen te vergroten. Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: Effectieve (wapen)inzet, ontplooibaarheid en mobiliteit, hoogwaardige commandovoering en veiligheid en zelfbescherming.

GERELATEERDE PROJECTEN

- Instandhouding Goalkeeper
- NH-90

BELANGRIJKE WIJZIGINGEN T.O.V. VORIG JAAR

De projectevaluatie heeft plaatsgevonden. Vanwege de versoering- maatregelen is het budget voor het deelproject LCF munitie verlaagd.

RELEVANTE KAMERSTUKKEN

- Projectevaluatie LCF d.d. 22-05-2009 (Kamerstuk 25 800 nr. 23)
- Lijst van vragen en antwoorden elfde jaarrapportage project Luchtverdedigings- en Commandofregatten d.d. 17-06-2008 (Kamerstuk 25 800 nr. 22)
- Elfde jaarrapportage project Luchtverdedigings- en Commandofregatten d.d. 07-04-2008 (Kamerstuk 25 800 nr. 20)
- Brief over de voorstudie/studie (B/C-brief) d.d. 06-03-2007 (Kamerstuk 22 800 nr. 45)
- Brief verwervingsvoorbereiding Sirius (D-brief) d.d. 16-02-2006 (Kamerstuk 30 300 X nr. 73)
- Vervanging twee standaardfregatten door fregatten voor luchtverdediging (D-brief) d.d. 19-12-1996 (Kamerstuk 25 000 X nr. 42)
- Aanbesteding twee stuks Luchtverdedigings- en Commandofregatten ter vervanging van geleide wapen fregatten van de Tromp klasse d.d. 06-06-1995 (Kamerstuk 23 900 X nr. 81)
- Brief over behoeftstelling (A-brief) d.d. 06-04-1992 (Kamerstuk 22 300 nr. 74)

FINANCIËN

Jaar	Projectvolume	Raming uitgaven in € miljoen						Fasering tot	Raming ex- ploitatiekosten
		t/m 2009	2010	2011	2012	2013	2014		
Oorspronkelijk**	LCF-fregatten: 1.398,0 LCF-walreserve: 40,9 LCF-munitie: 404,8							2009 2008 2017	>250* n.v.t. n.v.t.
2009	LC-fregatten: 1.560,3 LCF-walreserve: 37,5 LCF-munitie: 359,9	1540,8 37,1 274,5	16,5 0,4 5,5	3,0 0,4 16,9		8,0 4,2		2011 2010 2016	
2010	LC-fregatten: 1.560,3 LCF-walreserve: 37,5 LCF-munitie: 339,7	1533,3 37,1 301,4	7,5 0,4 2,5	8,0 0,4 5,0	7,6 0,1 0,1	3,9 3,1 12,0		2013 2010 2016	>250* n.v.t. n.v.t.

* Geschatte levensduur 25 jaar.

** Basisbeschrijving en eerste jaarrapportage project Luchtverdedigings- en Commandofregatten d.d. 18 maart 1998 (Kamerstuk 25 800 nr. 3). Het budget voor de munitie maakt(e) deel uit van het begrotingsartikel munitie, tezamen met de overige munitie voor de Koninklijke Marine.

NIEUW MARINIERS COMMUNICATIE EN INFORMATIESYSTEEM (NIMCIS)

PROJECTFASE

In realisatie

WEL/NIET GEMANDATEERD

Niet gemandateerd

GEREED

Oorspronkelijke planning: 2009

Huidige planning: 2009

BEHOEFTESTELLING

Het project betreft de verwerving van een communicatie- en informatiesysteem voor het Korps Mariniers, bestaande uit radio's, computers en programma's ten behoeve van de commandovoering. Het is een volledig geïntegreerd, digitaal, tactisch communicatiesysteem dat simultaan beveiligde spraak- en dataverbindingen biedt.

SAMENHANG MET HET BELEID

Dit project draagt bij aan het beleid om de operationele inzetbaarheid van de krijgsmacht verder te verbeteren. Het past binnen het streven om het vermogen om op te treden in netwerken (*Network Enabled Capabilities*) verder te vergroten, en om de interoperabiliteit in nationaal en internationaal verband te kunnen verbeteren.

Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: effectieve inzet, ontploikbaarheid en mobiliteit en hoogwaardige commandovoering door alle commandanten op alle niveaus te voorzien van identieke, liefst real time informatie.

GERELATEERDE PROJECTEN

- *Battlefield Management System* (BMS) en Datacommunicatie Mobiel Optreden (DCMO)
- Kwantitatieve versterking mariniersbataljons (manoevrebataljons Korps Mariniers)
- Verbeterd Operationeel Soldaatsysteem (VOSS)

BELANGRIJKE WIJZIGINGEN T.O.V. VORIG JAAR

Het project is voltooid.

RELEVANTE KAMERSTUKKEN

- Lijst van vragen en antwoorden over het jaaroverzicht materieelprojecten over het jaar 2004 d.d. 16-09-2005 (Kamerstuk 27 830 nr. 35)
- Brief over NIMCIS d.d. 13-05-2005 (27 830 nr. 33)
- Brief over NIMCIS (B/C/D-brief) d.d. 28-04-2005 (Kamerstuk 27 830 nr. 32)
- Lijst van vragen en antwoorden over de brief d.d. 28-03-2004 met tussenrapportage project NIMCIS d.d. 19-05-2004 (Kamerstuk 27 830 nr. 24)
- Lijst van vragen en antwoorden over het project NIMCIS d.d. 28-02-2003 (Kamerstuk 27 830 nr. 18)
- Kabinetsstandpunt ten aanzien van het project NIMCIS d.d. 10-12-2002 (Kamerstuk 27 830 nr. 15)
- Brief over de behoefte aan een nieuwe generatie Mariniers Communicatie en Informatiesysteem (A-brief) d.d. 16-04-2002 (Kamerstuk 27 830 nr. 12)

FINANCIËN

Jaar	Project-volume	Raming uitgaven in € miljoen						Fasering tot	Raming exploitatielasten
		t/m 2009	2010	2011	2012	2013	2014		
Oorspronkelijk	84,6							2009	50-100*
2009	97,1	97,1						2009	
2010	97,2	97,2						2009	50-100*

* Geschatte levensduur: 2008-2030.

PATROUILLESCHEPEN

PROJECTFASE

In realisatie

WEL/NIET GEMANDATEERD

Niet gemandateerd

GEREED

Oorspronkelijke planning: 2010-2013

Huidige planning: 2010-2013

BEHOEFTESTELLING

De oppervlaktevloot van het Commando Zeestrijdkrachten (CZSK) wordt ingezet voor taken in alle delen van het geweldsspectrum. Een belangrijke ontwikkeling is de toename van de taken lager in het geweldsspectrum, zoals kustwachtaken en maritieme veiligheidstaken. Dit laatste betreft de taken maritieme aanwezigheid, beveiliging tegen onder andere piraterij, logistieke ondersteuning, humanitaire hulp, evacuatieoperaties en maritieme interdictieoperaties. Om redenen van doelmatigheid worden voor de uitvoering van deze taken vier M-fregatten vervangen door vier op deze taken toegesneden patrouilleschepen.

SAMENHANG MET HET BELEID

Het project is een integraal onderdeel van de Marinestudie 2005. Deze studie behelst een pakket aan maatregelen waarmee de samenstelling en de middelen van het CZSK nog beter worden afgestemd op haar taken. In het bijzonder gaat het daarbij om het toenemende belang van de ondersteuning en beïnvloeding van landoperaties vanuit zee en het expeditionair opereren in en nabij maritieme knooppunten en transportroutes, alsmede in wateren nabij operatieterrinen op het land. Door vier M-fregatten af te stoten ontstaat de benodigde financiële ruimte om deze te vervangen door vier patrouilleschepen en voor de verwerving en de uitbreiding van verschillende andere capaciteiten. Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: gevalideerde inlichtingen, effectieve (wapen)inzet, veiligheid en zelfbescherming.

FINANCIËN

Jaar	Project-volume	Raming uitgaven in € miljoen						Fasering tot	Raming exploitatielasten
		t/m 2009	2010	2011	2012	2013	2014		
Oorspronkelijk	>250							2013	>250*
2009	487,3	198,1	140,8	87,8	48,6	15,7		2013	
2010	498,1	200,7	139,8	89,4	43,2	13,5	11,5	2014	>250*

* Geschatte levensduur: 2011-2036.

GERELATEERDE PROJECTEN

- *Fast Raiding Interception and Special Forces Craft* (FRISC)
- Instandhouding M-fregatten
- Modernisering navigatiesystemen
- NH-90
- Nieuwe Generatie Identificatiesystemen (*IFF mode 5/mode 5*)
- Verwerving *Joint* Logistiek Ondersteuningsschip (*JSS*)

BELANGRIJKE WIJZIGINGEN T.O.V. VORIG JAAR

In 2008 is een groot deel van de *engineering* uitgevoerd en heeft verwerving van deelsystemen plaatsgevonden. Met de kiellegging van het eerste patrouilleschip PS-1 is formeel in december 2008, volgens planning, de bouw begonnen. Het projectbudget is verlaagd met 3,5 miljoen euro ten behoeve van het de aanschaf van de interceptors voor het project FRISC.

RELEVANTE KAMERSTUKKEN

- Lijst van vragen en antwoorden over de gecombineerde voorstudie, studie en verwervingsvoorbereiding d.d. 12-12-2007 (Kamerstuk 31 200 X nr. 75)
- Resultaten van de gecombineerde voorstudie, studie en verwervingsvoorbereiding d.d. 14-11-2007 (Kamerstuk 31 200 X nr. 42)
- Brief inzake de start van de verwervingsvoorbereiding vooruitlopend op de parlementaire behandeling d.d. 14-06-2006 (Kamerstuk 30 300 X nr. 113)
- Brief inzake behoeftestelling (A-brief) d.d. 18-05-2006 (Kamerstuk 30 300 X nr. 95)
- Marinestudie 2005 d.d. 14-10-2005 (Kamerstuk 30 300 X nr. 9)

HERINTRODUCTIE MIJNENVEEGCAPACITEIT

PROJECTFASE

In planning, B/C-fase

WEL/NIET GEMANDATEERD

Niet gemandateerd

INSTROOM VAN-TOT

Oorspronkelijke planning: 2012-2013

Huidige planning: 2012-2014

BEHOEFTESTELLING

De behoefte omvat een mijnenveegcapaciteit voor nationale taken, expeditionaire taken in coalitieverband en opleiding en training. In combinatie met de bestaande mijnenjachtcapaciteit kunnen hiermee de scheepvaartroutes naar de Nederlandse havens en de toegang tot het operatiegebied tijdig en met voldoende zekerheid, mijnenvrij worden gemaakt. Met deze capaciteit wordt niet alleen een nationale behoefte vervuld, maar wordt ook aan een NAVO behoefte tegemoet gekomen. Om het risico voor defensiepersoneel te reduceren gaat de voorkeur uit naar onbemande veegsystemen. De onbemande veegcapaciteit zal vanaf de Alkmaar-klasse mijnenbestrijdingsvaartuigen worden ingezet.

SAMENHANG MET HET BELEID

Het project is een integraal onderdeel van de Marinestudie 2005. Deze studie behelst een pakket aan maatregelen waarmee de samenstelling en de middelen van het Commando Zee strijdkrachten nog beter kunnen worden afgestemd op haar taken. In het bijzonder gaat het daarbij de ondersteuning en beïnvloeding van landoperaties vanuit zee en het opereren in en nabij maritieme knooppunten en transportroutes alsmede in wateren nabij operatierreinen op het land. Deze inzetgebieden vereisen een goede mijnenbestrijdingscapaciteit.

Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: veiligheid en zelfbescherming en ontplooibaarheid en mobiliteit.

PLANNING

Jaar	Project-volume	Planning DMP proces						Fasering	Raming exploitatielasten*
		2009	2010	2011	2012	2013	2014		
Oorspronkelijk	100-250							2010-2012	
2009	100-250	B/C	D	D				2009-2013	
2010	50-100		B/C (09)	(10)				2009-2015	

* Onderzoek naar exploitatiekosten vindt plaats op basis van het DMP proces. De geschatte levensduur van dit project is 25 jaar.

INSTANDHOUDING GOALKEEPER

GERELATEERDE PROJECTEN

Geen

BELANGRIJKE WIJZIGINGEN T.O.V. VORIG JAAR

Er vindt een herfasering plaats van het project. De laatste Goalkeeper-systemen worden eind 2014 en begin 2015 aangepast.

RELEVANTE KAMERSTUKKEN

- Marinestudie 2005 d.d. 14-10-2005 (Kamerstuk 30 300 X nr. 9)

PROJECTFASE

In planning, A-fase

WEL/NIET GEMANDATEERD

Komt voor mandatering in aanmerking

INSTROOM VAN-TOT

Oorspronkelijke planning: 2010-2014

Huidige planning: 2010-2015

BEHOEFTESTELLING

Het Goalkeeper-systeem (GK) is ontworpen in de jaren '80 als laatste verdedigingsmiddel tegen inkomende *Anti Surface Ship Missiles* (ASSM's). Om dit zelfverdedigingsstelsel voor de grotere oppervlakte eenheden tot 2020 technisch in stand en operationeel relevant te houden, is een instandhoudingsprogramma noodzakelijk.

SAMENHANG MET HET BELEID

Een van de hoofdlijnen van beleid is de vergroting van het expeditionaire vermogen en van de inzetbaarheid van de krijgsmacht. In de maritieme context gaat het daarbij om de ondersteuning en beïnvloeding van landoperaties vanuit zee en het opereren in en nabij maritieme knooppunten en transportroutes, alsmede in wateren nabij operatierreinen op het land. De instandhouding van het GK-systeem is van essentieel belang voor de bescherming en zelfverdediging van schepen zoals M- en LC-fregatten, bevoorradingschepen en *Landing Platform Docks* (LPD's) bij expeditionaire operaties op grote afstand van Nederland die zich veelal in kustwateren zullen afspelen.

Het project draagt bij de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: veiligheid en zelfbescherming en effectieve (wapen)inzet.

PLANNING

Jaar	Project-volume	Planning DMP proces						Fasering	Raming exploitatielasten*
		t/m 2009	2010	2011	2012	2013	2014		
Oorspronkelijk	25-50	A (08)						2010-2014	
2009	25-50	A (08)						2010-2014	
2010	25-50	A						2010-2015	

* Onderzoek naar exploitatiekosten vindt plaats op basis van het DMP proces.

INSTANDHOUDING M-FREGATTEN

PROJECTFASE

In planning (deels in realisatie)

WEL/NIET GEMANDATEERD

Wel gemandateerd

INSTROOM VAN-TOT

Oorspronkelijke planning: 2009-2012

Huidige planning: 2009-2013

BEHOEFTESTELLING

Om de M-fregatten tot het moment van vervanging (voorzien omstreeks 2020) in stand te kunnen houden en om een effectieve inzet in het gehele geweldsspectrum te kunnen garanderen, zijn diverse aanpassingen aan het schip, waaronder het SEWACO systeem, noodzakelijk. Deze aanpassingen zullen worden uitgevoerd tijdens reeds geplande lange onderhoudsperiodes. Dit project wordt uitgevoerd in nauwe samenwerking met België.

SAMENHANG MET HET BELEID

Een van de hoofdlijnen van beleid is de vergroting van het expeditionaire vermogen en van de inzetbaarheid van de krijgsmacht. In de maritieme context gaat het daarbij om de ondersteuning en beïnvloeding van landoperaties vanuit zee en het opereren in en nabij maritieme knooppunten en transportroutes, alsmede in wateren nabij operatieterrainen op het land. De M-fregatten blijven een belangrijk onderdeel van de oppervlaktevloot. Ze zijn een onderdeel van de maritieme capaciteit zoals omschreven in de Marinestudie 2005.

Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: effectieve (wapen)inzet, ontplooibaarheid en mobiliteit, veiligheid en zelfbescherming.

GERELATEERDE PROJECTEN

- Instandhouding Goalkeeper
- Modernisering navigatiesystemen
- NH-90
- Nieuwe generatie identificatiesystemen (*IFF mode 5/mode S*)
- Patrouilleschepen
- Vervanging MK46 torpedo
- Verwerving *Joint* Logistiek Ondersteuningschip (JSS)

BELANGRIJKE WIJZIGINGEN T.O.V. VORIG JAAR

Geen

RELEVANTE KAMERSTUKKEN

- Lijst van vragen en antwoorden over A-brief d.d. 04-06-2007 (Kamerstuk 30 800 X nr. 96)
- Brief inzake de instandhouding en verbetering van M-fregatten (A-brief) d.d. 28-03-2007 (Kamerstuk 30 800 X nr. 79)
- Marinestudie 2005 d.d. 14-10-2005 (Kamerstuk 30 300 X nr. 9)

PLANNING

Jaar	Project-volume	Planning DMP proces						Fasering	Raming exploitatielasten*
		2009	2010	2011	2012	2013	2014		
Oorspronkelijk	50-100							2007-2012	
2009	50-100	A (07)						2009-2013	
2010**	50-100							2009-2013	

* Onderzoek naar exploitatiekosten vindt plaats op basis van het DMP proces. De levensduur van dit project is voorzien tot 2020.

** Gemandateerd project waarvan de A-brief al verzonden is.

INSTANDHOUDING WALRUSKLASSE ONDERZEEBOTEN

PROJECTFASE

In planning, B/C/D-fase

WEL/NIET GEMANDATEERD

Wel gemandateerd

INSTROOM VAN-TOT

Oorspronkelijke planning: 2013-2018

Huidige planning: 2013-2018

BEHOEFTESTELLING

De vier onderzeeboten zijn sinds 1990 in gebruik. Bij het ontwerp is uitgegaan van een levensduur van 25 jaar met halverwege de levensduur een moderniseringsprogramma. Om de levensduur tot ten minste 2025 te verlengen is een aantal aanpassingen aan de onderzeeboten nodig op het gebied van veiligheid en instandhouding van de huidige capaciteiten: het Instandhoudingsprogramma Walrusklasse onderzeeboten. Het programma behelst conserveringswerkzaamheden, de vervanging van een aantal verouderde primaire sensoren (sonarfunctionaliteiten en navigatiepersicoop), een vervanging van het *Combat Management* Systeem (CMS) en aanpassingen aan een aantal platform systeemdelen.

SAMENHANG MET HET BELEID

Een van de hoofdlijnen van beleid is de vergroting van het expeditionaire vermogen en van de inzetbaarheid van de krijgsmacht. In de maritieme context gaat het daarbij om de ondersteuning en beïnvloeding van landoperaties vanuit zee en het opereren in en nabij maritieme knooppunten en transportroutes, alsmede in wateren nabij operatieterrainen op het land. Nederlandse eenheden opereren in toenemende mate in kustwateren. De Walrusklasse onderzeeboten worden hierbij veelal in een zelfstandige rol ingezet ten behoeve van onder meer het vergaren van inlichtingen en het beschermen van de oppervlaktevloot tegen de onderwaterdreiging. Door de afstoting van de Orion-patrouillevliegtuigen en de vermindering van het aantal M-fregatten is het belang van de Walrusklasse onderzeeboten voor de onderzeebootbestrijding verder toegenomen.

PLANNING

Jaar	Project-volume	Planning DMP proces						Fasering	Raming exploitatielasten*
		t/m 2009	2010	2011	2012	2013	2014		
Oorspronkelijk	50-100	A (08)						2009-2018	
2009	50-100	A (08)						2008-2018	
2010**	50-100							2009-2018	

* Onderzoek naar exploitatiekosten vindt plaats op basis van het DMP proces. De levensduur van dit project is voorzien tot 2025.

** Gemandateerd project waarvan de A-brief al verzonden is.

Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: gevalideerde inlichtingen, ontplooibaarheid en mobiliteit, effectieve (wapen)inzet, veiligheid en zelfbescherming.

GERELATEERDE PROJECTEN

- Modernisering navigatiesystemen
- Modificatie MK48 torpedo

BELANGRIJKE WIJZIGINGEN T.O.V. VORIG JAAR

Geen

RELEVANTE KAMERSTUKKEN

- Lijst van vragen en antwoorden over de A-brief d.d. 01-09-2008 (Kamerstuk 31 200 X nr. 154)
- Behoeftestelling Instandhoudingsprogramma (IP) Walrusklasse onderzeeboten (A-brief) d.d. 13-06-2008 (Kamerstuk 31 200 X nr. 129)
- Marinestudie 2005, d.d. 14-10-2005 (Kamerstuk 30 300 X nr. 9)

MARITIME TACTICAL BALLISTIC MISSILE DEFENCE (MTBMD)

PROJECTFASE

In planning, A-fase

WEL/NIET GEMANDATEERD

Niet gemandateerd

INSTROOM VAN-TOT

Oorspronkelijke planning: 2018

Huidige planning: 2018

BEHOEFTESTELLING

Met het project *Maritime Tactical Ballistic Missile Defence* (MTBMD) worden de Luchtverdedigings- en Commandofregatten op termijn voorzien van een verdedigingscapaciteit tegen ballistische raketten. In 2006 is een sensormodificatie met succes beproefd. Thans wordt verder onderzoek verricht. Deze studie wordt samen met Duitsland uitgevoerd, met Denemarken als waarnemer. De behoeftebepelingsfase van dit project zal midden 2009 worden voltooid.

Internationale samenwerking is een voorwaarde voor de voortzetting van het project. Duitsland, Denemarken, Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk hebben concrete belangstelling voor samenwerking op het gebied van TBMD getoond. Nederland heeft LC-fregatten met de verbeterde SMART-L radar als *early warning* sensorplatforms aan het *active layered* TBMD programma van de NAVO aangeboden.

SAMENHANG MET HET BELEID

Het onderzoek naar en de ontwikkeling van een maritieme TBMD-capaciteit in aanvulling op de expeditionaire Patriot capaciteit volgt direct uit de Marinestudie 2005. Dit project draagt bij aan de operationele capaciteiten van militair vermogen: effectieve inzet, veiligheid en bescherming en hoogwaardige commandovoering.

GERELATEERDE PROJECTEN

- Vervanging *Medium Power Radars* in Wier en Nieuw Milligen

BELANGRIJKE WIJZIGINGEN T.O.V. VORIG JAAR

Geen

RELEVANTE KAMERSTUKKEN

- Marinestudie 2005 d.d. 14-10-2005 (Kamerstuk 30 300 X nr. 9)

PLANNING

Jaar	Project-volume	Planning DMP proces						Fasering	Raming exploitatielasten*
		2009	2010	2011	2012	2013	2014		
Oorspronkelijk	100-250	A (08)						2008-2018	
2009	100-250	A						2008-2018	
2010	100-250	A						2008-2018	

* Onderzoek naar exploitatiekosten vindt plaats op basis van het DMP proces.

MODIFICATIE MK48 TORPEDO

PROJECTFASE

In planning, A-fase

WEL/NIET GEMANDATEERD

Komt voor mandatering in aanmerking

INSTROOM VAN-TOT

Oorspronkelijke planning: 2011-2016

Huidige planning: 2011-2016

BEHOEFTESTELLING

De Walrusklasse onderzeeboten beschikken over één wapensysteem: de torpedo. Sinds de bouw van de klasse wordt het type MK48, modificatiestandaard 4 (*mod 4*) gebruikt. Deze is van Amerikaanse makelij en in de jaren '70 van de vorige eeuw ontworpen voor inzet in diep water. De omstandigheden voor een succesvolle inzet van een torpedo zijn in ondiep water veel complexer dan de omstandigheden in diep water. De MK48 *mod 4* heeft beperkte mogelijkheden kleine doelen in ondiep water te bestrijden.

De MK48 *mod 4* is in gebruik geweest bij de marine van Australië, Canada en de Verenigde Staten. Nederland is echter vanaf 2010 de enige gebruiker van de MK48 *mod 4*. Australië en de Verenigde Staten zijn reeds overgeschakeld op de *mod 7*, die beter geschikt is voor het gebruik in ondiep water. Canada zal vanaf 2010 overgaan naar de *mod 7*. Reserveonderdelen worden niet meer geproduceerd en zijn nu reeds schaars. Hierdoor stijgen de exploitatiekosten sterk. Exploitatie van de *mod 4* is daardoor vanaf 2010 niet langer doelmatig. Daarom dient de torpedo te worden verbeterd.

SAMENHANG MET HET BELEID

Een van de hoofdlijnen van beleid is de vergroting van het expeditionaire vermogen en van de inzetbaarheid van de krijgsmacht. In de maritieme context gaat het daarbij om de ondersteuning en beïnvloeding van landoperaties vanuit zee en het opereren in en nabij maritieme knooppunten, transportroutes en in wateren nabij operatierreinen op het land. Nederlandse eenheden opereren derhalve in toenemende mate in kustwateren. Voor de verdediging op grotere afstand heeft de Nederlandse krijgsmacht na de afstoting van de Orion-patrouillevliegtuigen alleen nog onderzeeboten beschikbaar. De boot beschikt over een scala aan sensoren. Het torpedowapensysteem kan zowel tegen oppervlakte-eenheden als tegen onderzeeboten worden ingezet. Het project draagt bij aan het de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: gevalideerde inlichtingen, effectieve (wapen)inzet, veiligheid en zelfbescherming.

GERELATEERDE PROJECTEN

- Instandhouding Walrusklasse onderzeeboten

BELANGRIJKE WIJZIGINGEN T.O.V. VORIG JAAR

Geen

RELEVANTE KAMERSTUKKEN

- Marinestudie 2005, d.d. 14-10-2005 (Kamerstuk 30 300 X nr. 9)

PLANNING

Jaar	Project-volume	Planning DMP proces						Fasering	Raming exploitatielasten*
		t/m 2009	2010	2011	2012	2013	2014		
Oorspronkelijk	50-100	A						2011-2016	
2009	50-100	A						2011-2016	
2010	50-100	A						2011-2016	

* Onderzoek naar exploitatiekosten vindt plaats op basis van het DMP proces.

VERVANGING MK46 TORPEDO

PROJECTFASE

In planning, A-fase

WEL/NIET GEMANDATEERD

Komt voor mandatering in aanmerking

INSTROOM VAN-TOT

Oorspronkelijke planning: 2010-2012

Huidige planning: 2016-2018

BEHOEFTESTELLING

De (doelzoekende) torpedo is het enige wapen waarmee een onderzeeboot effectief kan worden bestreden. Voor onderzeebootbestrijding maken fregatten en helikopters gebruik van de (Amerikaanse) MK46 *mod 5A (Shallow Water)*. Deze torpedo is destijds (als MK46 *mod 0*) ontworpen tegen de dreiging van snelle en diepgaande nucleaire onderzeeboten op de oceaan. Vanwege de verschuiving van operaties op de oceaan naar optreden in de ondiepe kustwateren zijn in de loop der tijd diverse modificaties aan het wapen uitgevoerd. Recente gegevens tonen echter aan dat de MK46 *mod 5A (SW)* torpedo tekortkomingen heeft in ondiep water. Hierdoor is het noodzakelijk de MK46 te vervangen. De vervanger moet in staat zijn langzaam varende conventionele en minionderzeeboten in ondiepe wateren te bestrijden. De keuze van de vervanger van de MK46 torpedo is nog niet gemaakt.

SAMENHANG MET HET BELEID

Een van de hoofdlijnen van beleid is de vergroting van het expeditionaire vermogen en van de inzetbaarheid van de krijgsmacht. In de maritieme context gaat het daarbij om de ondersteuning en beïnvloeding van landoperaties vanuit zee en het opereren in en nabij maritieme knooppunten en transportroutes, alsmede in wateren nabij operatierreinen op het land. De fregatten en maritieme helikopters moeten effectief kunnen worden ingezet ten behoeve van het beschermen van de grotere eenheden in kustwateren.

Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: veiligheid en zelfbescherming en effectieve (wapen)inzet.

GERELATEERDE PROJECTEN

- Instandhouding M-fregatten (alleen fasering)
- NH-90

BELANGRIJKE WIJZIGINGEN T.O.V. VORIG JAAR

Wegens de versoeringmaatregelen is het project uitgesteld en valt het niet meer binnen de begrotingsperiode.

RELEVANTE KAMERSTUKKEN

- Marinestudie 2005 d.d. 14-10-2005 (Kamerstuk 30 300 X nr. 9)

PLANNING

Jaar	Project-volume	Planning DMP proces						Fasering	Raming exploitatielasten*
		2009	2010	2011	2012	2013	2014		
Oorspronkelijk	25-50	A (08)						2010-2012	
2009	25-50	A						2011-2013	
2010	25-50							2016-2018	

* Onderzoek naar exploitatiekosten vindt plaats op basis van het DMP proces.

VERWERVING JOINT LOGISTIEK ONDERSTEUNINGSSCHIP (JSS)

PROJECTFASE

In planning, B/C/D-fase

WEL/NIET GEMANDATEERD

Niet gemandateerd

INSTROOM VAN-TOT

Oorspronkelijke planning: 2011

Huidige planning: 2014

BEHOEFTESTELLING

Het project betreft het ontwerp, de bouw en de indienststelling van een Joint Logistiek Ondersteuningsschip (*Joint Logistic Support Ship, JSS*) ter vervanging van Hr.Ms. Zuiderkruis. Het nieuwe JSS zal in staat zijn de taken van het huidige bevoorradingschip te vervullen, te weten het bevoorraden van schepen op zee met onder meer olie. Daarnaast zal het nieuwe schip ook geschikt zijn voor het verplaatsen, het onderhoud en de inzet van transporthelikopters en voor het vervoer van personeel en materieel bij expeditionaire operaties, waaronder zwaar materieel zoals de pantserhouwitser. Het schip is bovendien geschikt om als logistieke basis te dienen van operaties op het land.

SAMENHANG MET HET BELEID

Het project is een onderdeel van de Marinestudie 2005. Deze studie behelst een pakket aan maatregelen waarmee de samenstelling en de middelen van het Commando Zeestrijdkrachten nog beter kunnen worden afgestemd op haar taken. In het bijzonder gaat het daarbij om het toenemende belang van de ondersteuning en beïnvloeding van operaties op het land vanuit zee en het expeditionair opereren in en nabij maritieme knooppunten en transportroutes, alsmede in wateren nabij operatierreinen op het land. Door vier M-fregatten af te stoten, ontstond de benodigde financiële ruimte voor de verwerving en de uitbreiding van verschillende capaciteiten. Een daarvan is het project Verwerving Joint Logistiek Ondersteuningsschip als vervanger van Hr.Ms. Zuiderkruis.

PLANNING

Jaar	Project-volume	Planning DMP proces						Fasering	Raming exploitatielasten
		t/m 2009	2010	2011	2012	2013	2014		
Oorspronkelijk	>250	B/C/D (08)						2006-2011	>250*
2009	>250	B/C/D						2006-2014	
2010	>250	B/C/D						2008-2014	>250*

* Geschatte levensduur is 25 jaar.

Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: ontplooibaarheid en mobiliteit, goede logistieke ondersteuning.

GERELATEERDE PROJECTEN

- Instandhouding M-fregatten
- NH-90
- Nieuwe generatie identificatiesystemen (*IFF mode 5/mode S*)
- Patrouilleschepen

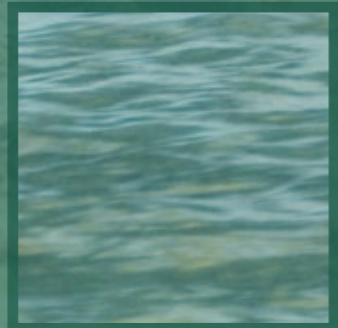
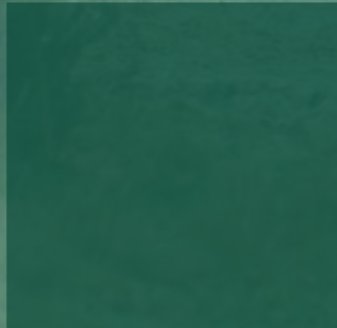
BELANGRIJKE WIJZIGINGEN T.O.V. VORIG JAAR

Geen

RELEVANTE KAMERSTUKKEN

- Beleidsbrief Wereldwijd Dienstbaar d.d. 18-09-2007 (Kamerstuk 31 243 nr. 1)
- Lijst van vragen en antwoorden over drie behoeftstellingen naar aanleiding van de Marinestudie 2005 d.d. 06-09-2006 (Kamerstuk 30 300 X nr. 138)
- Brief inzake de start van de verwervingsvoorbereiding vooruitlopend op de parlementaire behandeling d.d. 14-06-2006 (Kamerstuk 30 300 X nr. 113)
- Brief inzake behoeftstelling (A-brief) d.d. 18-05-2006 (Kamerstuk 30 300 X nr. 95)
- Marinestudie 2005 d.d. 14-10-2005 (Kamerstuk 30 300 X nr. 9)

PROJECTEN LANDSTRIJDKRACHTEN

BATTLEFIELD MANAGEMENT SYSTEM (BMS) EN DATACOMMUNICATIE MOBIEL OPTREDEN (DCMO)

PROJECTFASE

In realisatie

WEL/NIET GEMANDATEERD

Niet gemandateerd

GEREED

Oorspronkelijke planning: 2011

Huidige planning: 2012

BEHOEFTESTELLING

Het project ondersteunt de bevelvoering van de grondgebonden eenheden van het Commando Landstrijdkrachten. Met het *Battlefield Management System* (BMS) wordt beoogd de operationele informatievoorziening en daarmee de commandovoering op het niveau peloton, compagnie en bataljon te verbeteren door vooral de *situational awareness* bij deze eenheden te verbeteren. Het systeem is onderdeel van het grotere geheel van operationele commandovoeringssystemen dat is gebaseerd op C3I-architectuur. BMS zorgt tevens dat eenheden elkaars locatie kennen. Het project Datacommunicatie Mobiel Optreden (DCMO) maakt deel uit van BMS en verzorgt de datacommunicatie.

SAMENHANG MET HET BELEID

Het project draagt bij aan het beleid om de operationele inzetbaarheid verder te verbeteren. Het past binnen het streven de inlichtingenketen te versterken en het vermogen om op te treden in netwerken (*Network Enabled Capabilities*) verder te vergroten. Tevens draagt de verbeterde *situational awareness* bij aan een grotere bescherming van eigen personeel. Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: effectieve inzet en hoogwaardige commandovoering.

GERELATEERDE PROJECTEN

- Datacommunicatie Mobiel Optreden; het transmissienetwerk waarop BMS zal gaan draaien
- *Future Ground Based Air Defence System* (FGBADS)
- Groot Pantserwielvoertuig (GPW, Boxer)
- Infanterie Gevechtsvoertuig (IGV)
- Modernisering navigatiesystemen
- Nieuw Mariniers Communicatie en Informatiesysteem (NIMCIS)
- Pantserhouwiter (PzH2000)
- Richtkijker wapen schutter lange afstand
- *Tactical Indoor Simulation* (TACTIS)
- Verbeterd Operationeel Soldaatsysteem (VOSS)
- Vervanging brugleggende tank
- Vervanging genie- en doorbraaktank
- Vervanging HF/VFH-radio (EZB/FM9000)

BELANGRIJKE WIJZIGINGEN T.O.V. VORIG JAAR

Geen

RELEVANTE KAMERSTUKKEN

- Resultaten van de verwervingsvoorbereiding van het BMS/DCMO project (D-brief) d.d. 26-11-2007 (Kamerstuk 27 830 nr. 48)
- Resultaten van de studiefase van het project BMS (C-brief) en de behoefte aan aanvullende dataradio's (project Datacommunicatie Mobiel Optreden; DCMO) (A-brief) d.d. 24-03-2006 (Kamerstuk 27 830 nr. 37)
- Brief inzake de resultaten van de demonstratiefase en plannen voor de pilotfase van het project Battlefield Management System (BMS) (B-brief) d.d. 28-11-2002 (Kamerstuk 27 830 nr. 14)
- Brief over de behoefte aan een *Battlefield Management System* voor eenheden van de Koninklijke Landmacht (A-brief) d.d. 09-12-1997 (Kamerstuk 25 600 X nr. 25)

FINANCIËN

Jaar	Project-volume	Raming uitgaven in € miljoen						Fasering tot	Raming exploitatielasten
		t/m 2009	2010	2011	2012	2013	2014		
Oorspronkelijk**	BMS: 131,6 DCMO: 41,8							2011	
2009	BMS: 62,7 DCMO: 41,7	20,1 24,6	13,4 7,0	15,8 6,5	13,4 3,6			2012 2012	
2010	BMS: 62,7 DCMO: 41,7	21,1 23,9	13,4 7,0	15,8 6,5	13,4 4,3			2012 2012	25-50* <25

* Geschatte levensduur BMS: 2008-2018, geschatte levensduur DCMO: 2008-2018.
** De initiële behoefte is naar beneden bijgesteld qua omvang n.a.v. prioriteitsstelling.

FUTURE GROUND BASED AIR DEFENCE SYSTEM (FGBADS), DEEL 1 FASE 2, BMC4I FOC EN DEEL 2, SSC

PROJECTFASE

In realisatie

WEL/NIET GEMANDATEERD

Niet gemandateerd

GEREED

Oorspronkelijke planning: 2005

Huidige planning: 2009

BEHOEFTESTELLING

Dit project betreft de invoering van bevelvoering- en communicatievoorzieningen alsmede lanceersystemen voor de luchtverdediging voor middellange en korte afstand (SHORAD en STINGER) voor het Commando Landstrijdkrachten. Hiermee wordt een gecontroleerde en gecoördineerde inzet van de verschillende grondgebonden luchtverdedigingssystemen mogelijk.

SAMENHANG MET HET BELEID

Dit project draagt bij aan het beleid om de operationele inzetbaarheid van de krijgsmacht verder te verbeteren. Het past binnen het streven om op te kunnen treden in het gehele geweldspectrum en er wordt invulling gegeven aan de voorgenomen modernisering van de grondgebonden luchtverdediging. Voorts past het binnen het streven om op te kunnen treden in netwerken (*Network Enabled Capabilities*) en de effectiviteit van de hoofdwapensystemen verder te vergroten. Dit project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: effectieve (wapen)inzet en hoogwaardige commandovoering.

GERELATEERDE PROJECTEN

- *Battlefield Management System* (BMS) en Datacommunicatie Mobiel Optreden (DCMO)
- Patriot vervanging COMPATRIOT

BELANGRIJKE WIJZIGINGEN T.O.V. VORIG JAAR

Het programma wordt in 2009 voltooid.

RELEVANTE KAMERSTUKKEN

- Brief over de resultaten van de verwervingsvoorbereidingsfase van deel 1 fase 2, BMC4I FOC en deel 2, SSC (D-brief) d.d. 05-10-2006 (Kamerstuk 29 221 nr. 5)
- Brief over het project FGBADS (B/C-brief) d.d. 19-09-2003 (Kamerstuk 29 221 nr. 1)
- Brief inzake de resultaten van de voorstudiefase van het project TICCS (B-brief) d.d. 27-02-1998 (Kamerstuk 25 917 nr. 1)
- Brief over de behoefte aan een *Command & Control* systeem voor de luchtverdediging bij de Koninklijke Landmacht (A-brief) d.d. 13-06-1995 (Kamerstuk 23 900 X nr. 82)

FINANCIËN

Jaar	Project-volume	Raming uitgaven in € miljoen						Fasering tot	Raming exploitatielasten
		t/m 2009	2010	2011	2012	2013	2014		
Oorspronkelijk**	99,0							2005	
2009	126,0	125,0	1,0					2010	
2010	126,0	125,0	1,0					2010	100-250*

* Geschatte levensduur: 2008-2033.

** Na de oorspronkelijke behoeftestelling is de *Shorad Shooter Capacity* (SSC) toegevoegd, waardoor het projectvolume is aangepast (Kamerstuk 29 221 nr. 1).

GEPANTSERD PATROUILLEVOERTUIG (BUSHMASTER)

PROJECTFASE

In realisatie

WEL/NIET GEMANDATEERD

Wel gemandateerd

GEREED

Oorspronkelijke planning: 2006-2009

Huidige planning: 2006-2010

BEHOEFTESTELLING

De behoefte is ontstaan als een (versnelde) verwerving en uitlevering van 25 Bushmasters voor kleinschalige vervoerstaken ten behoeve van ISAF stage III. De voertuigen beschikken over organieke FM9000 verbindingssystemen en zijn deels voorzien van *RIED-jammers*. Inmiddels is de behoefte uitgebreid, hetgeen heeft geresulteerd in 83 Bushmasters, waarvan een aantal is uitgerust met *interrogation arm* (negen stuks) voor *counter IED* taken en *Remote Control* Wapensystemen (zeven stuks).

SAMENHANG MET HET BELEID

Dit project draagt bij aan het beleid om de operationele inzetbaarheid van de krijgsmacht verder te verbeteren. Het past binnen het streven om op te kunnen treden in het gehele geweldsspectrum.

Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: effectieve (wapen)inzet en veiligheid en zelfbescherming.

GERELATEERDE PROJECTEN

- *Counter Improvised Explosive Devices* (C-IED)

BELANGRIJKE WIJZIGINGEN T.O.V. VORIG JAAR

Nieuw opgenomen

RELEVANTE KAMERSTUKKEN

- Vierde aanvullende behoefte Bushmaster t.b.v. ISAF Stage III d.d. 18-08-2009 (Kamerstuk 27 925 nr. 354)
- Brief aanvullende behoefte Bushmaster d.d. 16-06-2009 (Kamerstuk 27 925 nr. 345)
- Brief bestrijding internationaal terrorisme - behoefte aan extra 13 Bushmaster voertuigen d.d. 10-06-2008 (Kamerstuk 27 925 nr. 313)
- Brief bestrijding internationaal terrorisme - aanvullende verwerving van tien Bushmaster voertuigen d.d. 20-11-2007 (Kamerstuk 27 925 nr. 277)
- Brief bestrijding internationaal terrorisme - actuele situatie in Afghanistan d.d. 01-09-2006 (Kamerstuk 27 925 nr. 226)
- Brief bestrijding internationaal terrorisme - actuele situatie in Afghanistan- aanschaf 25 Bushmaster voertuigen (A-brief) d.d. 21-7-2006 (Kamerstuk 27 925 nr. 221)

FINANCIËN*

Jaar	Project-volume	Raming uitgaven in € miljoen						Fasering tot	Raming exploitatielasten**
		t/m 2009	2010	2011	2012	2013	2014		
Oorspronkelijk	62,5							2010	
2009									
2010	62,5	54,7	7,8					2010	

* De recente vierde aanvullende behoefte Bushmaster ten behoeve van ISAF Stage III d.d. 18-08-2009 (Kamerstuk 27 925 nr. 354), waarmee het totaal aantal Bushmasters op 83 komt, is niet verwerkt in de tabel.

** Instandhoudingskosten komen zolang inzet plaatsvindt in het kader van ISAF III ten laste van Homogene Groep Internationale Samenwerking (HGIS).

GROOT PANTSERWIELVOERTUIG (GPW, BOXER) DEELPROJECTEN: ONTWIKKELING EN PRODUCTIE

PROJECTFASE

In realisatie

WEL/NIET GEMANDATEERD

Niet gemandateerd

GEREED

Oorspronkelijke planning: 2015

Huidige planning: 2016

BEHOEFTESTELLING

Dit project betreft de internationale ontwikkeling van een nieuw pantserwielvoertuig, dat Boxer wordt genoemd. De ontwikkeling van de Boxer wordt, na uittreding van eerst Frankrijk en later het Verenigd Koninkrijk, vanaf begin 2001 als binationaal project door Duitsland en Nederland voortgezet. Het betreft de ontwikkeling van een gemeenschappelijk basisvoertuig en specifieke landgebonden missie modulen. Voor Nederland worden vijf versies voorzien: commando, ambulance, vracht, vracht/commando en genie. In december 2006 is voor de serieproductie een contract getekend omvattende de levering van 200 voertuigen voor Nederland en 272 voertuigen voor Duitsland. De serieproductie voor Nederland moet medio 2010 beginnen met een geplande levering van een eerste voertuig als vracht versie in april 2011. De ontwikkeling, dus ook de kwalificaties, van de Nederlandse genie versie loopt echter door tot medio 2011 met de levering van een eerste genievoertuig eind 2013. Het Nederlandse leverschema loopt dus deels parallel met het ontwikkeltraject van de diverse versies en wordt eind 2016 voltooid. Duitsland loopt in het programma voor op Nederland want de serieproductie is eind 2008 aangelopen met als doel een eerste levering aan Duitsland in september 2009.

SAMENHANG MET HET BELEID

Dit project draagt bij aan het beleid om de operationele inzetbaarheid van de krijgsmacht verder te verbeteren met kwalitatief hoogwaardig materieel. Het past binnen het streven om de effectiviteit van hoofdwapensystemen verder te vergroten en op te

kunnen treden in het gehele geweldsspectrum. Voorts past het in het streven om de interoperabiliteit in nationaal en internationaal verband te kunnen verbeteren. Verder worden met dit project bijdragen geleverd aan de ontwikkeling van nieuw beleid op het gebied van onderhoud. Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: ontplooibaarheid en mobiliteit, veiligheid en zelfbescherming en effectieve (wapen)inzet.

GERELATEERDE PROJECTEN

- *Battlefield Management System* (BMS) en Datacommunicatie Mobiel Optreden (DCMO)
- *Future Ground Based Air Defence System* (FGBADS)
- *Infanterie Gevechtsvoertuig* (IGV)
- *Tactical Indoor Simulation* (TACTIS)
- Verbeterd Operationeel Soldaatsysteem (VOSS)

BELANGRIJKE WIJZIGINGEN T.O.V. VORIG JAAR

Met de industrie is overeenstemming bereikt over een plan voor het aantonen van de betrouwbaarheid van de Boxer. Dit behelst de uitvoering van een alternatief kwalificatietraject met de eerste Duitse serievoertuigen van oktober 2009 tot mei 2010. Bij de ondertekening van het seriecontract (eind 2006) was al onderkend dat de behoefte aan C4I middelen niet was opgevangen. Inmiddels is een C4I-architectuur voor de Boxer opgesteld en wordt door de industrie een studie uitgevoerd naar de financiële gevolgen en de gevolgen voor de planning voor de gewenste C4I-implementatie op de diverse Boxerversies. Tevens is het projectbudget voor de productiefase verhoogd wegens additionele behoeften en het herstel van de projectreserve.

Vervolg op volgende pagina

GROOT PANTSERWIELVOERTUIG (GPW, BOXER) DEELPROJECTEN: ONTWIKKELING EN PRODUCTIE (VERVOLG)

RELEVANTE KAMERSTUKKEN

- Lijst van vragen en antwoorden over de tiende jaarrapportage van het project Vervanging pantservoertuigen M-577 en YPR d.d. 09-06-2009 (Kamerstuk 26 396 nr. 74)
- Lijst van vragen en antwoorden over de negende jaarrapportage van het project Vervanging pantservoertuigen M-577 en YPR d.d. 20-06-2008 (Kamerstuk 26 396 nr. 71)
- Lijst van vragen en antwoorden over de overname van Stork PWV door Rheinmetall Landsysteme d.d. 09-05-2008 (Kamerstuk 26 396 nr. 70)
- Negende jaarrapportage van het project Vervanging pantservoertuigen M-577 en YPR d.d. 08-04-2008 (Kamerstuk 26 396 nr. 69)
- Brief over de voorgenomen overname van Stork Pantserwielvoertuig BV (SPWV) door de Duitse firma Rheinmetall Landsysteme GmbH (RLS) d.d. 14-03-2008 (Kamerstuk 26 396 nr. 68)
- Brief over de resultaten van de verwervingsvoorbereiding van het project Groot Pantserwielvoertuig (D-brief) d.d. 18-10-2006 (Kamerstuk 26 396 nr. 63)
- Brief over voortgang project Groot Pantserwielvoertuig en over de voortzetting van de verwervingsvoorbereiding d.d. 23-06-2006 (Kamerstuk 26 396 nr. 57)
- Brief over de onderhandelingen m.b.t. aanschaf Boxer d.d. 19-06-2006 (Kamerstuk 26 396 nr. 56)
- Brief over prijsonderhandelingen Groot Pantserwielvoertuig d.d. 28-02-2006 (Kamerstuk 26 396 nr. 53)
- Brief over het deelproject ontwikkeling van een groot gepantserd wielvoertuig voor gevechtsondersteunende taken d.d. 16-12-2005 (Kamerstuk 26 396 nr. 51)
- Brief inzake toelichting op programma van eisen en vergelijking GTK-project met ongevroegd alternatief RDM (Piranha) (B/C-brief) d.d. 24-01-2001 (Kamerstuk 26 396 nr. 6)
- Brief over vervanging pantservoertuigen M-577 en YPR (basisbeschrijving groot project) d.d. 05-02-1999 (Kamerstuk 26 396 nr. 1)
- Brief inzake de noodzaak tot vervanging van de pantserrups commandovoertuigen type M-577 en pantservoertuigen YPR (A-brief) d.d. 18-04-1997 (Kamerstuk 25 000 X nr. 74)

FINANCIËN

Jaar	Projectvolume	Raming uitgaven in € miljoen						Fasering tot	Raming exploitatielasten
		t/m 2009	2010	2011	2012	2013	2014		
Oorspronkelijk**	862,0							2015	>250*
2009	(ontw. fase) 113,0 (productie) 624,0	110,1 52,9	0,5 36,1	1,0 84,5	0,9 112,0	0,5 121,1		2009 2016	
2010	(ontw. fase) 113,0 (productie) 695,2	102,8 57,3	7,0 43,9	3,0 102,5	0,1 118,3	0,1 127,3	120	2013 2016	>250*

* Geschatte levensduur: 30 jaar.

** Product- en projectvolume vergelijking ten opzichte van de initiële behoefte is niet goed mogelijk omdat er gedurende de lange looptijd van het project verschillende aanpassingen zijn geweest. Dit is toegelicht in bovengenoemde Kamerstukken en in jaarrapportage nummer twee, vier, vijf, zes en acht.

INFANTERIE GEVECHTSVOERTUIG (IGV), PRODUCTIE EN TRAINING

PROJECTFASE

In realisatie

WEL/NIET GEMANDATEERD

Niet gemandateerd

GEREED

Oorspronkelijke planning: 2011

Huidige planning: 2012

BEHOEFTESTELLING

Naast de Fennek (MRAT en AD versie) en het Groot Pantserwielvoertuig is dit het derde deelproject van het overkoepelende project Vervanging pantservoertuigen. Dit deelproject betreft de vervanging van de technisch en operationeel verouderde YPR-PRI 25mm door een nieuw infanteriegevechtsvoertuig. Eind 2004 is het contract voor levering van de IGV (CV-90) getekend. Volgens de huidige planning zal de serielevering medio 2011 en de invoering bij de eenheden eind 2012 worden voltooid.

SAMENHANG MET HET BELEID

Dit project draagt bij aan het beleid om de operationele inzetbaarheid van de krijgsmacht verder te verbeteren. Het past binnen het streven om de effectiviteit van de hoofdwapensystemen verder te vergroten en te voorzien in de bescherming van ingezette eenheden. Daarnaast past het in het streven op te kunnen treden in het gehele geweldsspectrum. Verder worden met dit project bijdragen geleverd aan de ontwikkeling van nieuw beleid op het gebied van onderhoud.

Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: ontplooibaarheid en mobiliteit, veiligheid en zelfbescherming en effectieve (wapen)inzet.

GERELATEERDE PROJECTEN

- *Battlefield Management System* (BMS) en Datacommunicatie Mobiel Optreden (DCMO)
- Groot Pantserwielvoertuig (GPW, Boxer)
- *Tactical Indoor Simulation* (TACTIS)
- Verwerving CE-pakketten IGV

FINANCIËN

Jaar	Projectvolume	Raming uitgaven in € miljoen						Fasering tot	Raming exploitatielasten
		t/m 2009	2010	2011	2012	2013	2014		
Oorspronkelijk**	610,0							2011	
2009	1.104,2	823,9	215,2	54,1	11,1			2012	
2010	1.136,9	821,3	205,0	91,6	19,0			2016	>250*

* Geschatte levensduur: 30 jaar.

** Product- en projectvolume vergelijking ten opzichte van de initiële behoefte is niet goed mogelijk omdat er gedurende de lange looptijd van het project verschillende aanpassingen zijn geweest. Dit is toegelicht in bovengenoemde Kamerstukken en in jaarrapportage nummer twee en zes.

MEDIUM RANGE ANTI TANK (MRAT)

PROJECTFASE

In realisatie

WEL/NIET GEMANDATEERD

Niet gemandateerd

GEREED

Instroming voltooid in 2008.

BEHOEFTESTELLING

Dit project betreft de verwerving en invoering van anti tankwapens voor de middellange afstand (2000m). Gekozen is voor de GILL van de firma Rafael. De projectfase is voltooid en is overgegaan in de systeemfase en is geheel ingestroomd bij de Luchtmobiele Brigade, de gemechaniseerde brigades, het ISTAR bataljon en het Korps Mariniers.

SAMENHANG MET HET BELEID

Dit project draagt bij aan het beleid om de operationele inzetbaarheid van de krijgsmacht verder te verbeteren. De anti tankwapens maken deel uit van de bewapening van de expeditionaire krijgsmacht en passen in het streven om op te kunnen treden in het gehele geweldsspectrum.

Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: ontplooibaarheid en mobiliteit, veiligheid en zelfbescherming en effectieve (wapen)inzet.

GERELATEERDE PROJECTEN

- *Tactical Indoor Simulation* (TACTIS)

BELANGRIJKE WIJZIGINGEN T.O.V. VORIG JAAR

Geen

RELEVANTE KAMERSTUKKEN

- Brief over de verwervingsvoorbereidingsfase (D-brief) d.d. 22-06-2001 (Kamerstuk 27 400 X nr. 45)
- Brief over niet deelnemen aan productie Trigat-MR d.d. 05-09-2000 (Kamerstuk 26 800 X nr. 47)
- Brief over de ontwikkelingsfase van het project Anti tank geleide wapen 3e generatie, *Medium Range* (C-brief) d.d. 02-05-1997 (Kamerstuk 25 000 X nr. 77)
- Brief over deelneming aan de ontwikkeling van een anti tank geleide wapen 3e generatie *Medium Range* (ATGW-3/MR) (B-brief) d.d. 14-03-1990 (Kamerstuk 21 300 X nr. 50)

FINANCIËN

Jaar	Project-volume	Raming uitgaven in € miljoen						Fasering tot	Raming exploitatielasten
		t/m 2009	2010	2011	2012	2013	2014		
Oorspronkelijk**	266,4							2007	
2009	202,2	198,6	3,6					2010	
2010	201,5	198,0	3,5					2010	<25*

* Geschatte levensduur: 2008-2025.

** Evaluatie en concretiseren van de behoefte gedurende het DMP proces hebben uiteindelijk geleid tot een ander product waarbij de voorziene internationale samenwerking niet door ging. Hierdoor wijkt de invulling van het huidige project af van de oorspronkelijke behoefte (Kamerstuk 25 000 X nr. 77).

PANTSERHOEWITSER (PzH2000)

PROJECTFASE

In realisatie

WEL/NIET GEMANDATEERD

Niet gemandateerd

GEREED

Oorspronkelijke planning: 2004

Huidige planning: 2010

BEHOEFTESTELLING

Vuurmonden (houwitser) van de artillerie-eenheden hebben tot taak doelen te bestrijden die buiten het bereik liggen van de bij de gevechtseenheden ingedeelde wapensystemen. De howitzers vullen deze wapensystemen aan en zijn daarmee onmisbaar bij het optreden hoog in het geweldsspectrum. In 2001 is vastgesteld dat het noodzakelijk was de operationeel en technisch verouderde getrokken vuurmonden M114 en de gemechaniseerde, gepantserde vuurmonden M109 te vervangen. Deze laatste voldoet niet meer aan de eisen die het moderne gevecht stelt. Vooral de lage vuursnelheid, de korte dracht en de geringe bescherming vormen grote tekortkomingen. Met de aanschaf van de PzH2000 NL krijgt Defensie de beschikking over een vuurmond met een lange dracht en hoge nauwkeurigheid en die beschikt over een hoge mate van bescherming. De pantserhouwtser wordt reeds ingezet in Afghanistan.

SAMENHANG MET HET BELEID

Dit project draagt bij aan het beleid om de operationele inzetbaarheid van de krijgsmacht verder te verbeteren. Het past binnen het streven om op te kunnen treden in het gehele geweldsspectrum.

Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: effectieve (wapen)inzet en veiligheid en zelfbescherming.

FINANCIËN

Jaar	Project-volume	Raming uitgaven in € miljoen						Fasering tot	Raming exploitatielasten
		t/m 2009	2010	2011	2012	2013	2014		
Oorspronkelijk**	328,9							2004	
2009	477,3	444,3	33,0					2010	
2010	467,9	418,9	49,0					2010	50-100*

* Geschatte levensduur: 2006-2036.

** Doordat na de initiële behoeftestelling de verwerving van 'munitie lange dracht' aan het project is toegevoegd en omdat het marktaanbod beperkt was is het projectvolume aangepast. (Kamerstukken 26 200 X nr. 33 en 27 400 X nr. 4)

TACTICAL INDOOR SIMULATION (TACTIS)

PROJECTFASE

In realisatie

WEL/NIET GEMANDATEERD

Niet gemandateerd

GEREED

Oorspronkelijke planning: 2002

Huidige planning: 2010

BEHOEFTESTELLING

TACTIS is een geavanceerd onderwijsleermiddel dat bestaat uit een netwerk van gekoppelde simulatoren. Deze gekoppelde simulatoren kunnen samen een complete virtuele wereld genereren. In die kunstmatige omgeving krijgen de cursisten te maken met onder meer een realistisch optredende tegenstander, realistisch optredende neveneenheden en neutrale elementen zoals individuen, groepen mensen, transportmiddelen en dieren. Door een netwerkkoppeling zijn in onderling verband gesimuleerde gevechtsacties uit te voeren tot op het niveau van eskadron, pantserinfanteriecompagnie en/of team. Deelnemende bemanningen kunnen, zittend in de mock-up van de tank, waarnemen, bewegen en communiceren in een door computers gegenereerde virtuele omgeving. Ook zijn de effecten van indirect vuur, mijnen en hindernissen op een realistische wijze te simuleren. Programma's op de computer maken het mogelijk het verloop van het gevecht te registreren, te analyseren en te evalueren in een apart daarvoor ingerichte ruimte.

De in TACTIS opgenomen simulatoren wapensysteem Leopard 2A6 zijn zo realistisch uitgevoerd dat deze niet alleen te gebruiken zijn voor tactische training maar ook voor schiettechnische opleiding en training van individuele bemanningsleden, de tankbemanning en het tankpeloton. In de toekomst zal TACTIS uitgebreid worden met simulatoren van andere typen wapensystemen, zoals het Infanterie Gevechtsvoertuig (IGV).

SAMENHANG MET HET BELEID

Dit project draagt bij aan het beleid om de operationele inzetbaarheid van de krijgsmacht verder te verbeteren door de gedegen opleiding en training van het personeel. Het past in het streven om op te kunnen treden in het gehele geweldsspectrum. Dit project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: tijdige beschikbaarheid, effectieve inzet en hoogwaardige commandovoering.

GERELATEERDE PROJECTEN

- Battlefield Management System (BMS)
- Groot Pantserwielvoertuig (GPW, Boxer)
- Infanterie Gevechtsvoertuig (IGV)

BELANGRIJKE WIJZIGINGEN T.O.V. VORIG JAAR

Geen

RELEVANTE KAMERSTUKKEN

- Brief over het project *Tactical Indoor Simulation* (D-brief) d.d. 04-07-2003 (Kamerstuk 28 600 X nr. 51)
- Brief over de voltooiing van de studiefase van het project *Concept Tactical Indoor Simulation* (C-brief) d.d. 23-12-1999 (Kamerstuk 26 800 nr. 30)
- Brief over het project *Concept Tactical Indoor Simulation* (B-brief) d.d. 09-10-1998 (Kamerstuk 26 200 X nr. 4)
- Brief inzake de ontwikkeling van het concept *Tactical Indoor Simulation* door de Koninklijke Landmacht (A-brief) d.d. 08-01-1997 (Kamerstuk 25 000 X nr. 45)

FINANCIËN

Jaar	Project-volume	Raming uitgaven in € miljoen						Fasering tot	Raming exploitatielasten*
		t/m 2009	2010	2011	2012	2013	2014		
Oorspronkelijk	80,1							2002	40*
2009	84,1	84,1						2009	
2010	84,1	80,9	3,2					2010	40*

* Er is een onderhoudscontract afgesloten met de leverancier voor 15 jaar voor 40 miljoen euro.

VERVANGING GENIE- EN DOORBRAAKTANK

PROJECTFASE

In realisatie

WEL/NIET GEMANDATEERD

Niet gemandateerd

GEREED

Oorspronkelijke planning: 2008

Huidige planning: 2013

BEHOEFTESTELLING

Tijdens crisisbeheersingsoperaties treden Nederlandse eenheden op in gebieden met natuurlijke en kunstmatig aangebrachte hindernissen als aarden wallen, greppels, barricades en mijnevelden.

Het is noodzakelijk te kunnen beschikken over eigen middelen die desnoods onder gevechtsomstandigheden in staat zijn hindernissen en infrastructurele voorzieningen aan te passen om de mobiliteit bij operaties te garanderen. Deze capaciteit kan zo nodig ook voor nationale taken bij calamiteiten en rampen worden ingezet. De KODIAK van de firma Rheinmetall Defence (gebaseerd op de Leopard 2 tank) voorziet in deze behoefte. De kwantitatieve behoefte bedraagt tien stuks deels voorzien van middelen om mijnenvelden te doorbreken.

SAMENHANG MET HET BELEID

Dit project draagt bij aan het beleid om de operationele inzetbaarheid van de krijgsmacht verder te verbeteren. Het past binnen het streven op te kunnen treden in het gehele geweldsspectrum.

Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: ontplooibaarheid en mobiliteit.

GERELATEERDE PROJECTEN

- Battlefield Management System (BMS) en Datacommunicatie Mobiel Optreden (DCMO)
- Defensiebrede vervanging wielvoertuigen

BELANGRIJKE WIJZIGINGEN T.O.V. VORIG JAAR

Geen

RELEVANTE KAMERSTUKKEN

- Brief over de resultaten van de verwervingsvoorbereiding van het project Verwerving genie- en doorbraaktank (D-brief) d.d. 28-11-2007 (Kamerstuk 31 200 X nr. 69)
- Brief project Verwerving genie- en doorbraaktank (B/C-brief) d.d. 19-04-2006 (Kamerstuk 30 300 X nr. 88)
- Brief inzake behoeftestelling mijndoorbraaksysteem (A-brief) d.d. 30-11-1993 (Kamerstuk 23 400 X nr. 19)

FINANCIËN

Jaar	Project-volume	Raming uitgaven in € miljoen						Fasering tot	Raming exploitatielasten
		t/m 2009	2010	2011	2012	2013	2014		
Oorspronkelijk**	29,5							2008	
2009	75,5	10,5	15,0	25,0	24,6	0,4		2013	
2010	77,1	10,7	15,0	23,0	27,5	0,9		2013	50-100*

* Geschatte levensduur: 2012-2042.

** Het grote verschil tussen de initiële en huidige projectvolume is het gevolg van herijkingen van de behoefte in kwalitatieve en kwantitatieve zin gedurende de lange looptijd van het project. Het initieel voorziene mijndoorbraaksysteem (1993) is gedurende de tweede helft van de negentiger jaren kwalitatief gewijzigd in een geniedoorbraak systeem. Ook is hierbij de kwantitatieve behoefte aangepast.

CAPABILITY UPGRADE ELEKTRONISCHE OORLOGVOERING (CUP EOV)

PROJECTFASE

In planning, A-fase

WEL/NIET GEMANDATEERD

Komt voor mandatering in aanmerking

INSTROOM VAN-TOT

Oorspronkelijke planning: 2010-2014

Huidige planning: 2013-2019

BEHOEFTESTELLING

De behoefte omvat een verbetering van het huidige EOV-systeem van het Commando Landstrijdkrachten. Het huidige systeem is het resultaat van een Duits-Nederlands samenwerkingsproject dat loopt sinds de tweede helft van de jaren '80. Het systeem is mobiel en is in staat de communicatie van een tegenstander te volgen (intercepteren), de plaats van de uitzendingen vast te stellen (peilen, lokaliseren) en deze uitzendingen te storen. Omdat op het gebied van elektronische oorlogvoering (EOV) de ontwikkelingen in de techniek elkaar snel opvolgen, is een voortdurende aanpassing en verbetering van het EOV-systeem noodzakelijk om ook nieuwe mogelijkheden van communicatie te kunnen intercepteren, peilen en storen.

SAMENHANG MET HET BELEID

Het project draagt bij aan het beleid om de operationele inzetbaarheid van de krijgsmacht verder te verbeteren. Het past in het streven om de inlichtingenketen te versterken.

Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: gevalideerde inlichtingen, effectieve (wapen)inzet, veiligheid en zelfbescherming.

GERELATEERDE PROJECTEN

Geen

BELANGRIJKE WIJZIGINGEN T.O.V. VORIG JAAR

Het project is vanwege de versoberingmaatregelen hergefaseerd.

RELEVANTE KAMERSTUKKEN

Geen

PLANNING

Jaar	Project-volume	Planning DMP proces						Fasering	Raming exploitatielasten*
		t/m 2009	2010	2011	2012	2013	2014		
Oorspronkelijk	25-50							2010-2014	
2009	25-50	A (08)						2011-2016	
2010	25-50		A (08)					2013-2019	

* Onderzoek naar exploitatiekosten vindt plaats op basis van het DMP proces.

LEOPARD 2 AIRCO'S

PROJECTFASE

In planning

WEL/NIET GEMANDATEERD

Wel gemandateerd

INSTROOM VAN-TOT

Oorspronkelijke planning: 2011

Huidige planning: 2013

BEHOEFTESTELLING

Nederland streeft naar een kwalitatief hoogwaardige en volledig inzetbare krijgsmacht die nationaal en expeditionair - wereldwijd - kan opereren. Dit impliceert dat Nederlandse eenheden worden ingezet in gebieden met extreme klimatologische omstandigheden (bijv. Afghanistan, Afrika). Deze klimatologische omstandigheden stellen hoge eisen aan zowel het personeel als aan het materieel. Teneinde het personeel, alsmede de elektronica en optronica van het systeem inzetbaar te houden moet de gevechtstank Leopard 2 deels worden uitgerust met een klimaatbeheersingssysteem.

SAMENHANG MET HET BELEID

Dit project draagt bij aan het beleid om de operationele inzetbaarheid van de krijgsmacht verder te verbeteren. Het past binnen het streven de effectiviteit van de hoofdwapensystemen verder te vergroten.

Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: ontploikbaarheid en mobiliteit, effectieve inzet.

GERELATEERDE PROJECTEN

Geen

BELANGRIJKE WIJZIGINGEN T.O.V. VORIG JAAR

Het project is gemandateerd en is overgegaan naar de (voor-)studiefase. Wegens herfasering is het project met een jaar vertraagd. Vanwege de versoberingmaatregelen is het projectbudget verlaagd en bedraagt momenteel minder dan 25 miljoen euro.

RELEVANTE KAMERSTUKKEN

- Brief inzake het project Aanpassing gevechtstank Leopard 2 aan klimatologische omstandigheden (A-brief) d.d. 26-02-2008 (Kamerstuk 31 200 X nr. 93)

PLANNING

Jaar	Project-volume	Planning DMP proces						Fasering	Raming exploitatielasten**
		t/m 2009	2010	2011	2012	2013	2014		
Oorspronkelijk	25-50							2009-2011	
2009	25-50							2010-2012	
2010	<25							2013	

* Gemandateerd project waarvan de A-brief al verzonden is.

** Geen afzonderlijke raming. De exploitatie is opgenomen in 'Instandhouding Leopard 2'.

VERVANGING BRUGLEGGENDE TANK

PROJECTFASE

Leguaan: in realisatie

Leguaanbrug op Leopard 2A5: in planning, D-fase

WEL/NIET GEMANDATEERD

Leguaan: wel gemandateerd

Leguaanbrug op Leopard 2A5: niet gemandateerd

INSTROOM VAN-TOT

Leguaan op wielonderstel:

Oorspronkelijke planning: 2009

Huidige planning: 2009

Leguaan op Leopard 2A5:

Oorspronkelijke planning: 2004

Huidige planning: 2014-2018

BEHOEFTESTELLING

Het project vervanging brugleggende tank bestaat uit twee deelprojecten, te weten de Leguaanbrug op een wielonderstel (vier stuks) en de Leguaanbrug op een Leopard 2A5 onderstel (tien stuks). De Leguaanbrug op een wielonderstel kan belast worden tot *Military Load Class* (MLC) 70, de Leguaanbrug op Leopard tot MLC 80.

Brugleggers worden ingezet om tijdens operationeel optreden met zowel een hoge als lage geweldsintensiteit de mobiliteit voor de eigen eenheden te kunnen garanderen. Tijdens crisisbeheersingsoperaties treden Nederlandse eenheden op in gebieden waar overgangen moeten worden gecreëerd. Dit dient snel en met bescherming van eigen personeel te gebeuren. Zowel de Leguaanbrug op een wielonderstel als de Leguaanbrug op Leopard kan ook voor nationale taken bij calamiteiten en rampen worden ingezet.

De Leguaanbrug op een wielonderstel is van Noorwegen overgenomen en doorloopt een modificatieprogramma bij de firma Krauss Maffei Wegmann (KMW), zodat de systemen nog vijftien jaar kunnen worden gebruikt. De Leguaanbrug op Leopard is een spin-off van de eerdere ontwikkelingen van de *Panzer Schnell Brücke* en wordt samen met Duitsland verder ontwikkeld en verworven.

PLANNING

Jaar	Project-volume	Planning DMP proces						Fasering	Raming exploitatielasten*
		t/m 2009	2010	2011	2012	2013	2014		
Oorspronkelijk	100-250							2004	
2009	50-100		D					2008-2017	
2010	50-100		D					2009-2018**	

* Door herijking van de behoefte kan nog geen prognose worden gegeven. De prognose wordt in samenhang met de huidige exploitatie Leopard 1.

** Het project wordt in twee fasen uitgevoerd. De Leguaan stroomt in 2009 in en de instroom van de Leguaan op de Leopard 2A5 is gepland vanaf 2014-2018.

SAMENHANG MET HET BELEID

Dit project draagt bij aan het beleid om de operationele inzetbaarheid van de krijgsmacht verder te verbeteren. Het past binnen het streven op te kunnen treden in het gehele geweldspectrum.

Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: ontplooibaarheid en mobiliteit.

GERELATEERDE PROJECTEN

- *Battlefield Management System* (BMS) en Datacommunicatie Mobiel Optreden (DCMO)

BELANGRIJKE WIJZIGINGEN T.O.V. VORIG JAAR

Het oorspronkelijke deelproject *Panzer Schnell Brücke* (PSB2) is in overeenstemming met Duitsland begin 2009 beëindigd. De belangrijkste reden voor de beëindiging van het PSB2 project waren dat de technische eisen niet binnen de gestelde tijd en het beschikbare budget gerealiseerd konden worden. Gelijktijdig met de beëindiging van het PSB-2 project bleek dat de Leguaanbrug op een Leopard 2A5 onderstel, als spin-off van de ontwikkelingen met de PSB2, als alternatief kon dienen. Vervolgens is het project in overleg tussen de Commandant der Strijdkrachten en de verwerper herijkt tot de Leguaanbrug MLC 80 op een gereviseerd Leopard 2A5 onderstel. In februari 2009 zijn alle eisen samen met Duitsland besproken en is een gezamenlijk beproevingstraject afgesproken. De beproevingen zijn per 1 april 2009 begonnen en verlopen volgens planning.

RELEVANTE KAMERSTUKKEN

- Brief over voorstudie/studie (B/C-brief) d.d. 25-06-1999 (Kamerstuk 26 645 nr. 1)
- Brief over behoeftstelling (A-brief) d.d. 05-02-1997 (Kamerstuk 25 000 X nr. 52)

VERVANGING MORTIEROPSPORINGSRADAR (MOR)

PROJECTFASE

In planning, A-fase

WEL/NIET GEMANDATEERD

Niet gemandateerd

INSTROOM VAN-TOT

Oorspronkelijke planning: 2011-2014

Huidige planning: 2010-2015

BEHOEFTESTELLING

Nederland streeft naar een kwalitatief hoogwaardige en volledig inzetbare krijgsmacht die expeditionair en wereldwijd kan opereren. Om effectief en efficiënt te kunnen optreden is een sterke inlichtingenpositie een eerste vereiste. Ervaringen uit recente militaire operaties onderstrepen dat. Inlichtingen zijn essentieel voor een goede *situational awareness* en meer in het bijzonder ook voor de bestrijding van vijandelijke grondwapens. Tot op heden kan de wapenlocatieradar (WLR²) voor een deel in deze behoefte voorzien. Met het einde van de levensduur van de WLR in zijn huidige vorm in 2008. Ontstaat behoefte aan vervangende capaciteit. Omdat in de huidige netwerkomgeving synergie kan worden bereikt door sensoren te koppelen, wordt de vervanging van de WLR integraal benaderd en gerelateerd aan andere sensoren in het driedimensionale gevechtsveld. In de integrale benadering van het project vervanging WLR worden tevens de mogelijkheden van het gebruik van sensoren voor compound beveiliging en ter ondersteuning van het mobiele optreden gezien.

SAMENHANG MET HET BELEID

Dit project draagt bij aan het beleid de inlichtingenketen te versterken. Het past binnen het streven om de effectiviteit van de hoofdwapensystemen verder te vergroten en op te treden in netwerken (*Network Enabled Capabilities*). Tevens past het binnen het streven naar betere bescherming van ingezette eenheden door hun informatiepositie te verbeteren.

Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: gevalideerde inlichtingen, effectieve inzet en veiligheid en bescherming.

GERELATEERDE PROJECTEN

Geen

BELANGRIJKE WIJZIGINGEN T.O.V. VORIG JAAR

Het project is wegens nader onderzoek voorafgaande aan het A-document met een jaar verschoven. Tevens is wegens de versoberingmaatregelen het budget verlaagd.

RELEVANTE KAMERSTUKKEN

Geen

² Hoewel het project Mortier Opsporingsradar (MOR) is getiteld wordt in de praktijk over Wapenlocatieradar (WLR) gesproken. Met beide benamingen wordt hetzelfde bedoeld.

PLANNING

Jaar	Project-volume	Planning DMP proces						Fasering	Raming exploitatielasten*
		t/m 2009	2010	2011	2012	2013	2014		
Oorspronkelijk	100-250							2011-2014	
2009	100-250	A (08)						2011-2014	
2010	50-100	A						2010-2015	

* Onderzoek naar exploitatiekosten vindt plaats op basis van het DMP proces.

VERWERVING CE-PAKKETTEN IGV

PROJECTFASE

In planning, A-fase

WEL/NIET GEMANDATEERD

Komt voor mandatering in aanmerking

INSTROOM VAN-TOT

Oorspronkelijke planning: 2011-2014

Huidige planning: 2011-2014

BEHOEFTESTELLING

De behoefte omvat de bescherming van het hoofdwapensysteem van de pantserinfanterie van de gemechaniseerde brigades, het Infanterie Gevechtsvoertuig (IGV). Dit voertuig stroomt vanaf 2009 in bij de gemechaniseerde eenheden. Het voertuig moet extra kunnen worden beschermd met beschermingspakketten tegen de heersende dreigingen. Deze dreiging varieert van *Improvised Explosive Devices* (IED) tot diverse types *Rocket Propelled Grenades* (RPG). Om een voertuig daartegen te beschermen zijn nu al verschillende systemen op de markt, terwijl de ontwikkelingen in snel tempo verder gaan. Dit project voorziet in een combinatie van passief, reactief en actief pantser. De behoefte gaat uit van 90 pakketten. De ontwikkelingen op de markt worden tijdens de looptijd van het project nauwlettend gevolgd. Om een zo goed mogelijk beeld te krijgen van de beschikbare systemen en hun prestaties wordt gedurende het jaar 2009 een studie uitgevoerd.

SAMENHANG MET HET BELEID

Dit project draagt bij aan het beleid om de operationele inzetbaarheid van de krijgsmacht verder te verbeteren. Het past binnen het streven te voorzien in betere bescherming van ingezette eenheden en tevens de effectiviteit van de hoofdwapensystemen verder te vergroten.

Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: effectieve inzet en veiligheid en bescherming.

PLANNING

Jaar	Project-volume	Planning DMP proces						Fasering	Raming exploitatielasten*
		t/m 2009	2010	2011	2012	2013	2014		
Oorspronkelijk	50-100							2011-2014	
2009	50-100	A (08)						2011-2014	
2010	50-100		A					2011-2014	

* Onderzoek naar exploitatiekosten vindt plaats op basis van het DMP proces.

VERWERVING PRECISION GUIDED MUNITION (PGM)

PROJECTFASE

In planning, B-fase

WEL/NIET GEMANDATEERD

Komt voor mandatering in aanmerking

INSTROOM VAN-TOT

Oorspronkelijke planning: 2010-2013

Huidige planning: 2010-2013

BEHOEFTESTELLING

De zeer moderne vuurmond PzH2000, die met grote snelheid granaten kan verschieten over een afstand tot 40 kilometer, kan met precisie munitie een nog veel grotere effectiviteit en efficiency bereiken. Met precisie munitie is minder munitie nodig is om een doel uit te schakelen. Bovendien wordt met het gebruik ervan *collateral damage* zoveel mogelijk voorkomen. Het pakket aan precisie munitie bestaat uit een combinatie van twee verschillende typen: *Course Correcting Fuses* (CCF) en PGM met GPS geleiding. Laser geleide nauwkeurige projectielen zijn vooralsnog niet op termijn te verwachten.

SAMENHANG MET HET BELEID

Dit project draagt bij aan het beleid om de operationele inzetbaarheid van de krijgsmacht verder te verbeteren. Het past binnen het streven de effectiviteit van de hoofdwapensystemen verder te vergroten en op te kunnen treden in het gehele geweldsspectrum. Met gebruikmaking van precisie munitie kan ongewenste nevenschade worden verminderd. Het project

PLANNING

Jaar	Project-volume	Planning DMP proces						Fasering	Raming exploitatielasten**
		t/m 2009	2010	2011	2012	2013	2014		
Oorspronkelijk	25-50							2010-2013	0,02
2009	25-50							2010-2013	
2010*	25-50	C/D	C/D					2010-2013	0,02

* Het C/D-document voor CCF is in 2009 gepland, het C/D-document voor LGP in 2010.

** Dit betreft de exploitatielasten per jaar.

draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: effectieve inzet.

GERELATEERDE PROJECTEN

- Pantserhouwitser (PzH2000)

BELANGRIJKE WIJZIGINGEN T.O.V. VORIG JAAR

Het project is van de A-fase overgegaan naar de B-fase.

RELEVANTE KAMERSTUKKEN

- Lijst van vragen en antwoorden betreffende het project *precision guided munition* d.d. 10-06-2008 (Kamerstuk 31 200 X nr. 123)
- Behoeftstelling *precision guided munition* voor de PzH2000 (A-brief) d.d. 07-04-2008 (Kamerstuk 31 200 X nr. 104)

PROJECTEN LUCHTSTRUJDKRACHTEN

3e DC-10

PROJECTFASE

In realisatie

WEL/NIET GEMANDATEERD

Wel gemandateerd

GEREED

Oorspronkelijke planning: 2008

Huidige planning: derde kwartaal 2009

BEHOEFTESTELLING

Met de invoering van de 3e DC-10 vergroot Defensie haar strategische luchttransportcapaciteit. Het project omvat vijf deelprojecten: onderhoud en modificaties, opleiding bemanningen, aanpassing infrastructuur, cockpit *upgrade* en een aanpassing van het interieur van de 3e DC-10. De eerste drie deelprojecten zijn nagenoeg voltooid, het deelproject *Cockpit Upgrade Programme* (CUP) wordt naar verwachting in het derde kwartaal 2009 voltooid. Thans wordt een studie uitgevoerd naar opties voor het interieur van de 3e DC-10, waarbij voldaan moet worden aan de door de Militaire Luchtvaart Autoriteit (MLA) gestelde eisen voor cabineveiligheid. De studie zal inzicht geven in de tijd en financiële consequenties van de aanpassing van het interieur.

SAMENHANG MET HET BELEID

Dit project draagt bij aan het beleid om de operationele inzetbaarheid van de krijgsmacht verder te verbeteren. Het past binnen het streven om de strategische luchttransportcapaciteit verder te vergroten.

Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: ontplooibaarheid en mobiliteit, adequate logistieke ondersteuning. Verder draagt het project indirect bij aan het militaire vermogen nodig voor effectieve (wapen)inzet doordat met de aanschaf van de 3e DC-10 de twee KDC-10 vliegtuigen meer *air-to-air Refueling* taken kunnen uitvoeren.

FINANCIËN

Jaar	Project-volume	Raming uitgaven in € miljoen						Fasering tot	Raming exploitatielasten
		t/m 2009	2010	2011	2012	2013	2014		
Oorspronkelijk	45,3							2008	50-100*
2009	45,3	43,5	1,8					2010	
2010	45,3	34,8	5,0	5,5				2011	50-100*

* Geschatte levensduur tot 2020-2025.

AANSCHAF 3e EN 4e C-130

PROJECTFASE

In realisatie

WEL/NIET GEMANDATEERD

Wel gemandateerd

GEREED

Oorspronkelijke planning: 2007

Huidige planning: 2009

BEHOEFTESTELLING

Het project behelst een uitbreiding van de tactische luchttransportcapaciteit met twee C-130 vliegtuigen. Twee voormalige toestellen van de marine van de Verenigde Staten worden door een Brits bedrijf weer luchtwaardig gemaakt en gemodificeerd; inclusief cabineveiligheidsmodificaties, zelfbescherming en avionica die voldoet aan hedendaagse eisen.

SAMENHANG MET HET BELEID

Dit project past in het beleid om de operationele inzetbaarheid van de krijgsmacht verder te verbeteren. Het past in het streven om de tactische luchttransportcapaciteit te vergroten en hiermee de Europese en NAVO tekorten ten aanzien van luchttransportcapaciteit te verminderen.

Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: ontplooibaarheid en mobiliteit en goede logistieke ondersteuning.

GERELATEERDE PROJECTEN

- Aanschaf C-130/(K)DC-10 simulatoren

BELANGRIJKE WIJZIGINGEN T.O.V. VORIG JAAR

Geen

FINANCIËN

Jaar	Project-volume	Raming uitgaven in € miljoen						Fasering tot	Raming exploitatielasten
		t/m 2009	2010	2011	2012	2013	2014		
Oorspronkelijk	54,0							2006	
2009	65,6	65,6						2009	
2010	65,6	64,2	1,4					2010	50-100*

* Geschatte levensduur tot 2020-2025.

AANSCHAF C-130/(K)DC-10 SIMULATOREN

PROJECTFASE

In realisatie

WEL/NIET GEMANDATEERD

Gemandateerd

INSTROOM VAN-TOT

Oorspronkelijke planning: n.v.t.

Huidige planning:

(K)DC-10 simulator: eind 2009

C-130 simulator: begin 2010

Academic Training System: eind 2010

BEHOEFTESTELLING

In 2007 is besloten de opleidingen en trainingen voor de (K)DC-10 en C-130 cockpit bemanningen in te besteden. In 2007 is een contract gesloten met de firma CAE in Canada voor de levering van een (K)DC-10 en een C-130 level D simulator. Daarnaast wordt het voor E-learning geschikte *Academic Training System* aangeschaft.

SAMENHANG MET HET BELEID

In 2005 is besloten tot intensivering van het luchttransport. De aanschaf van de simulatoren en de aanvullende leermiddelen maken het mogelijk om de daarvoor benodigde bemanningen op te kunnen leiden en te trainen. De simulatoren en aanvullende middelen voldoen aan de door de Militaire Luchtvaart Autoriteit gesteld eisen.

GERELATEERDE PROJECTEN

- 3e DC-10
- Aanschaf 3e en 4e C-130

BELANGRIJKE WIJZIGINGEN T.O.V. VORIG JAAR

Nieuw opgenomen

FINANCIËN

Jaar	Project-volume	Raming uitgaven in € miljoen						Fasering tot	Raming exploitatielasten
		t/m 2009	2010	2011	2012	2013	2014		
Oorspronkelijk	33,7							2010	4,3M€*
2009									
2010	33,7	23,5	10,2					2010	4,3M€*

* De exploitatielasten tot en met 2012. Daarna bedragen de exploitatielasten 2,5 miljoen euro per jaar. De huidige exploitatielasten bedragen 3,5 miljoen euro per jaar.

AH-64D MTADS (MODERNISED TARGET ACQUISITION AND DESIGNATION SIGHT)

PROJECTFASE

In realisatie

WEL/NIET GEMANDATEERD

Niet gemandateerd

GEREED

Oorspronkelijke planning: 2009

Huidige planning: 2011

BEHOEFTESTELLING

Met dit project wordt de detectie- en identificatiecapaciteit van de AH-64D Apache aanzienlijk verbeterd. Tevens wordt de simulator op deze standaard aangepast.

SAMENHANG MET HET BELEID

Dit project draagt bij aan het beleid om de operationele inzetbaarheid van de krijgsmacht verder te verbeteren. De ervaringen tijdens de uitzendingen van de afgelopen jaren hebben het belang van de Apache helikopters duidelijk bewezen, zowel vanwege de uitstekende sensoren als de grote mobiliteit en de vuurkracht. Dit project draagt bij aan het verbeteren van de capaciteiten van de Apaches. Voorts past het binnen het streven om de inlichtingenketen te versterken en de informatiepositie van ingezette eenheden te verbeteren.

Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: effectieve inzet, gevalideerde inlichtingen, veiligheid en bescherming.

GERELATEERDE PROJECTEN

- AH-64D upgrade
- AH-64D zelfbescherming (ASE)

BELANGRIJKE WIJZIGINGEN T.O.V. VORIG JAAR

Er heeft een herijking van de behoefte plaatsgehad. Medio 2008 is besloten om de vijf reserve Apaches op dezelfde standaard te brengen als de andere Apache toestellen. Daarom zijn vijf extra MTADS modificatiepakketten besteld. Door deze aanvulling wordt de planning voor het uitvoeren van de modificaties verlengd naar 2011.

RELEVANTE KAMERSTUKKEN

- Brief modificeren vijf reservetoestellen d.d. 29-05-2008 (Kamerstuk 27 830 X nr. 54)
- Brief modernisering Apache helikopters (A/B/C/D-brief) d.d. 14-11-2003 (Kamerstuk 29 200 X nr. 52)

FINANCIËN

Jaar	Project-volume	Raming uitgaven in € miljoen						Fasering tot	Raming exploitatielasten*
		t/m 2009	2010	2011	2012	2013	2014		
Oorspronkelijk**	109,4							2009	
2009	89,7	74,0	15,3	0,4				2011	
2010	83,5	67,8	10,3	4,7	0,7			2012	

* Geen afzonderlijke raming. De exploitatie is opgenomen in 'instandhouding Apache'.

** Het verschil in oorspronkelijk budget met het huidige budget is het gevolg van een te ruime inschatting van de initiële ramingen. Na het ontvangen van actuele prijsinformatie is het budget aangepast.

C-17

PROJECTFASE

In realisatie

WEL/NIET GEMANDATEERD

Niet gemandateerd

GEREED

Oorspronkelijke planning: 2009

Huidige planning: 2009

BEHOEFTESTELLING

Het kabinet heeft in juni 2008 besloten met 500 vliegreuen per jaar deel te nemen aan het multi-nationale *Strategic Airlift Capability (SAC)* C-17 initiatief om de strategische luchttransportcapaciteit te vergroten. Een dergelijke capaciteit is van groot belang ter ondersteuning van het expeditionaire optreden van de krijgsmacht, zoals in Afghanistan en Afrika. Defensie heeft behoefte aan luchttransport met vliegtuigen die grote, buitenprofiel ladingen kunnen vervoeren.

SAMENHANG MET HET BELEID

Versterking van de inzetbaarheid van de krijgsmacht is een belangrijke doelstelling van Defensie. Voorwaarde voor een expeditionaire krijgsmacht is voldoende strategische mobiliteit: het vermogen eenheden te verplaatsen naar een inzetgebied, over grote afstanden en in korte tijd. Het betreft hier capaciteiten waaraan in NAVO- en EU-verband tekorten zijn vastgesteld. Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: ontplooibaarheid en mobiliteit, adequate logistieke ondersteuning, veiligheid en bescherming.

GERELATEERDE PROJECTEN

Geen

FINANCIËN

Jaar	Project-volume	Raming uitgaven in € miljoen						Fasering tot	Raming exploitatielasten*
		t/m 2009	2010	2011	2012	2013	2014		
Oorspronkelijk	100-250								
2009									
2010	138,2	122,1	9,0	6,7	0,4		2013		

* Exploitatielasten van 500 uur per jaar komen indien van toepassing ten laste van Homogene Groep Internationale Samenwerking (HGIS); dit betreft geen materiële exploitatie. In de begroting is hier een bedrag van 438.602 duizend euro voor de periode 2008 tot en met 2033 opgenomen.

CHINOOK UITBREIDING EN VERSTERKING (VIER + TWEE)

PROJECTFASE

In realisatie

WEL/NIET GEMANDATEERD

Niet gemandateerd

GEREED

Oorspronkelijke planning: 2008

Huidige planning: vierde kwartaal 2010

BEHOEFTESTELLING

Zowel nationaal als internationaal wordt een ernstig tekort aan met name middelzware transporthelikopters onderkend. Vooral de crisisbeheersingsoperaties van de laatste jaren hebben het grote belang van transporthelikopters laten zien. Door de Nederlandse Chinookvloot uit te breiden met vier toestellen wordt een bijdrage geleverd aan het bestrijden van dit tekort. Met dit project worden tevens twee toestellen vervangen die in 2005 verloren zijn gegaan tijdens operaties in Afghanistan. Het project voorziet daarnaast in de verwerving van beperkte voorzieningen voor het uitvoeren en ondersteunen van speciale operaties.

SAMENHANG MET HET BELEID

Dit project draagt bij aan het beleid om de operationele inzetbaarheid van de krijgsmacht verder te vergroten. In de studie *Integrale Helikoptercapaciteit* is de behoefte kenbaar gemaakt voor de uitbreiding van de Chinookvloot. Uitbreiding en versterking van de Chinookvloot past in het streven om de luchttransportcapaciteit verder te vergroten. Het levert een bijdrage aan het vervullen van de grote nationale en internationale behoefte aan transporthelikopters, onder meer tijdens crisisbeheersingsoperaties.

Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: effectieve inzet, adequate logistieke ondersteuning en gevalideerde inlichtingen.

FINANCIËN

Jaar	Project-volume	Raming uitgaven in € miljoen						Fasering tot	Raming exploitatielasten
		t/m 2009	2010	2011	2012	2013	2014		
Oorspronkelijk**	335,0							2008	50-100*
2009	379,6	326,5	51,1	2,0				2011	
2010	354,1	284,2	68,2		1,7			2013	50-100*

* Geschatte levensduur: 2009-2029.

** Het oorspronkelijke projectvolume is aangepast op basis van de ontvangen offertes in de D-fase van het project.

F-16 LINK-16

PROJECTFASE

In realisatie

WEL/NIET GEMANDATEERD

Niet gemandateerd

GEREED

Oorspronkelijke planning: 2009

Huidige planning: 2009

BEHOEFTESTELLING

Link-16 is de nieuwe NAVO standaard voor communicatie via tactische datalinks tussen sensoren, hoofdkwartieren en wapenplatforms betreffende het luchtdomein. Daartoe worden modificatiepakketten en apparatuur voor de F-16, alsmede grondstations en terminals aangekocht.

SAMENHANG MET HET BELEID

Dit project draagt bij aan het beleid om de operationele inzetbaarheid van de krijgsmacht verder te verbeteren. Het past binnen het streven om het vermogen op te kunnen treden in netwerken (*Network Enabled Capabilities*) verder te vergroten. Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: ontplooibaarheid en mobiliteit, effectieve (wapen)inzet, hoogwaardige commandovoering, veiligheid en zelfbescherming.

GERELATEERDE PROJECTEN

- F-16 luchtverkenningssysteem
- F-16 M5 modificatie
- F-16 mode 5 IFF
- Vervanging F-16

BELANGRIJKE WIJZIGINGEN T.O.V. VORIG JAAR

Geen

RELEVANTE KAMERSTUKKEN

- Lijst van vragen en antwoorden vliegtuig- en grondapparatuur Link-16 d.d. 11-11-2003 (Kamerstuk 27 487 nr. 4)
- Verwervingsvoorbereiding vliegtuig- en grondapparatuur Link-16 (B/C/D-brief) d.d. 01-10-2003 (Kamerstuk 27 487 nr. 3)
- Verwervingsvoorbereiding Link-16 tactische datalink (B/C/D-brief) d.d. 27-03-2001 (Kamerstuk 27 487 nr. 2)
- Behoeftestelling Link-16 tactische datalink (A-brief) d.d. 31-10-2000 (Kamerstuk 27 487 nr. 1)

FINANCIËN

Jaar	Project-volume	Raming uitgaven in € miljoen						Fasering tot	Raming exploitatielasten*
		t/m 2009	2010	2011	2012	2013	2014		
Oorspronkelijk	117,0							2009	
2009	120,6	109,9	4,6	6,0	0,1			2012	
2010	120,6	109,9	4,6	6,0	0,1			2012	

* Geen afzonderlijke raming. De exploitatie is opgenomen in 'instandhouding F-16'.

F-16 LUCHTVERKENNINGSSYSTEEM

PROJECTFASE

In realisatie

WEL/NIET GEMANDATEERD

Wel gemandateerd

GEREED

Oorspronkelijke planning: invoering vanaf begin 2006

Huidige planning: 2009

BEHOEFTESTELLING

Dit project betreft de vervanging van de huidige apparatuur voor luchtverkenning (het Orpheus-systeem) van de F-16. Luchtverkenningen, zowel overdag als 's nachts, zijn van belang ter ondersteuning van militaire operaties van alle krijgsmachtdelen. Het gaat daarbij onder meer om het verkennen van potentiële doelen om de eigen middelen doeltreffend te kunnen inzetten, en om het resultaat van de inzet vast te stellen. Tevens kan bij crisisbeheersingsoperaties met luchtverkenningen belangrijke informatie worden vergaard, zoals over de naleving van bestanden. Het nieuwe systeem bestaat onder meer uit zes verkenningsgondels met digitale foto- en infrarood apparatuur (Reccelite-pods), twee mobiele en twee draagbare grondstations en twee datalinks.

SAMENHANG MET HET BELEID

Dit project draagt bij aan het beleid om de operationele inzetbaarheid van de krijgsmacht verder te verbeteren. Het past in het streven om het vermogen om op te treden in netwerken (*Network Enabled Capabilities*) verder te vergroten en de inlichtingenketen te versterken. Voorts past het in het streven om de informatiepositie van ingezette eenheden te verbeteren. Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: gevalideerde inlichtingen, effectieve (wapen)inzet, hoogwaardige commandovoering en veiligheid en zelfbescherming.

FINANCIËN

Jaar	Project-volume	Raming uitgaven in € miljoen						Fasering tot	Raming exploitatielasten
		t/m 2009	2010	2011	2012	2013	2014		
Oorspronkelijk	34,8							2009	<25*
2009	41,7	41,7						2009	
2010	41,7	41,7						2009	<25*

* Geschatte levensduur: 2008-2020.

F-16 M5 MODIFICATIE

PROJECTFASE

In realisatie

WEL/NIET GEMANDATEERD

Wel gemandateerd

GEREED

Oorspronkelijke planning: 2011

Huidige planning: 2012

BEHOEFTESTELLING

Om de F-16 gevechtsvliegtuigen tot de vervanging van de F-16 op het vereiste operationele niveau te houden, moeten de toestellen worden gemoderniseerd. De M5 modificatie wordt samen met andere Europese gebruikers en de Verenigde Staten uitgevoerd in het kader van het *Multi National Fighter Program* (MNFP). Het M5 modificatieprogramma omvat wijzigingen bij zowel de hardware als de software van de F-16's. Door het M5 programma krijgt de F-16 een moderner GPS-systeem en wordt het toestel onder meer geschikt voor het gebruik van andere typen precisiegeleide wapens en voor een moderner elektronisch zelfbeschermingsysteem. De M5 ontwikkeling bestaat uit drie aspecten. Ten eerste de M5 software, ten tweede de *engineering* en modificatie van twee testvliegtuigen (TVI) en ten slotte de ontwikkeling van modificatiepakketten voor de F-16 vloot.

SAMENHANG MET HET BELEID

Dit project past in het beleid om de operationele inzetbaarheid van de krijgsmacht verder te verbeteren. Het past binnen het streven om de effectiviteit van de hoofdwapensystemen verder te vergroten.

Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: ontplooibaarheid en mobiliteit, effectieve (wapen)inzet, hoogwaardige commandovoering, veiligheid en zelfbescherming.

GERELATEERDE PROJECTEN

- F-16 Link-16
- F-16 luchtverkenningssysteem
- F-16 *mode 5 IFF*
- F-16 verbetering lucht-grond bewapening
- F-16 zelfbescherming (ASE)
- Vervanging F-16

BELANGRIJKE WIJZIGINGEN T.O.V. VORIG JAAR

De M5 modificatie wordt via twee trajecten ingevoerd. Eerst wordt een *Initial Operational Capability* in 2010 gerealiseerd. Het tweede traject behelst het modificatie programma *Pacer Increase Capability and Structural Sustainment* (ICSS). De totale realisatie neemt meer tijd in beslag dan oorspronkelijk was gepland. Het uitstel naar 2012 is een gevolg omdat er maximaal zes vliegtuigen tegelijkertijd aan de vloot onttrokken mogen worden.

RELEVANTE KAMERSTUKKEN

- Brief *Helmet Mounted Cuing System* voor de F-16 d.d. 16-06-2005 (Kamerstuk 27 487 nr.8)
- Brief F-16 M5 modificatie (A-brief) d.d. 12-11-2004 (Kamerstuk 27 487 nr. 5)

FINANCIËN

Jaar	Project-volume	Raming uitgaven in € miljoen						Fasering tot	Raming exploitatielasten*
		t/m 2009	2010	2011	2012	2013	2014		
Oorspronkelijk**	62,0							2011	
2009	52,3	27,2	8,8	11,5	4,8			2012	
2010	52,3	27,2	8,8	11,5	4,8			2012	

* Geen afzonderlijke raming. De exploitatie is opgenomen in 'instandhouding F-16'.

** Het verschil in oorspronkelijk budget met het huidige budget is het gevolg van een te ruime inschatting van de initiële ramingen.

F-16 VERBETERING LUCHT-GROND BEWAPENING, FASE 1

PROJECTFASE

In realisatie

WEL/NIET GEMANDATEERD

Wel gemandateerd

GEREED

Oorspronkelijke planning: april 2004 tot december 2007

Huidige planning: 2004 tot eind 2012

BEHOEFTESTELLING

Dit project heeft tot doel de bewapening van de F-16 aan te vullen en te verbeteren. De verbetering omvat vooral een grotere precisie, om de inzet vanaf middelbare hoogte te verbeteren en de inzet onder slechte weersomstandigheden mogelijk te maken. Fase 1 van dit project richt zich op het verwerven en verder invoeren van precisiegeleide wapens. Het gaat om laser- en GPS-geleide wapens en verbeterde munitie voor het boordkanon.

SAMENHANG MET HET BELEID

Dit project draagt bij aan het beleid om de operationele inzetbaarheid van de krijgsmacht verder te verbeteren. Het past in het streven om de effectiviteit van de hoofdwapensystemen verder te vergroten, in het bijzonder de inzet van precisiegeleide wapens. Dit project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: effectieve (wapen)inzet.

GERELATEERDE PROJECTEN

- F-16 luchtverkenningssysteem
- F-16 M5 modificatie
- F-16 verbetering lucht-grond bewapening, fase 2
- Vervanging F-16

BELANGRIJKE WIJZIGINGEN T.O.V. VORIG JAAR

Bij de firma Raytheon zijn *dual-mode* precisiewapens aangeschaft, die door GPS en of laser kunnen worden gestuurd. De verwerving van het resterende deel van de te verwerven dual-mode wapens is afhankelijk van welke keuze wordt gemaakt voor de vervanging van de F-16.

RELEVANTE KAMERSTUKKEN

- Brief over de verbetering van het lucht-grond wapenpakket van de Koninklijke Luchtmacht (A-brief) d.d. 25-02-2003 (Kamerstuk 27 830 nr. 16)

FINANCIËN

Jaar	Project-volume	Raming uitgaven in € miljoen						Fasering tot	Raming exploitatielasten
		t/m 2009	2010	2011	2012	2013	2014		
Oorspronkelijk	78,5							2006	
2009	61,9	42,4	3,1	16,4				2011	
2010	61,9	42,2	2,0	17,5				2011	

* Geen afzonderlijke raming. De exploitatie is opgenomen in 'instandhouding F-16'.

VERVANGING F-16

DEELPROJECTEN: *SYSTEM DESIGN & DEMONSTRATION (SDD)* (IN REALISATIE), NEDERLANDSE PROJECTEN (IN REALISATIE) EN PRODUCTIE (IN PLANNING)

PROJECTFASE

Vervanging F-16 productie: in planning, D-fase
SDD en NL projecten: in realisatie

WEL/NIET GEMANDATEERD

Niet gemandateerd

GEREED

Oorspronkelijke planning: Vanaf 2012 tot tenminste 2025
Huidige planning: Met het oog op de deelneming met twee testtoestellen aan de operationele testfase van de JSF in de Verenigde Staten is in 2010 de instemming van de Kamer nodig voor het aangaan van de verplichting voor het tweede testtoestel. Een definitief aanschafbesluit over de opvolger van de F-16 zal in 2012 worden genomen.

BEHOEFTESTELLING

Het project Vervanging F-16 heeft als doel tijdig te voorzien in de vervanging van de F-16 jachtvliegtuigen van de Nederlandse krijgsmacht. Naast de verwerving van nieuwe jachtvliegtuigen gaat het tevens om de verwerving van bijbehorende simulatoren, initiële reservedelen, infrastructuur, speciale gereedschappen, meet- en testapparatuur, documentatie, initiële opleidingen en transport evenals de betaling van BTW.

Nederland neemt sinds 2002 als level-2 partner deel aan de *System Development & Demonstration*-fase (SDD-fase) van het *Joint Strike Fighter* programma. Vanaf dat moment is het project Vervanging F-16 voortgezet met de verwervingsvoorbereidingsfase (D-fase) van het DMP. In deze D-fase heeft het SDD-partnerschap gestalte gekregen en wordt het verwervingsbesluit voorbereid. Nederland draagt in totaal 800 miljoen dollar bij aan de SDD-fase. Hiervan is 50 miljoen dollar bestemd voor door Nederland geïnitieerde projecten. De *business case* van de SDD-deelneming is in 2008 herijkt. Overleg tussen de overheid en de luchtvaartindustrie hierover leidde niet tot overeenstemming, waarna de luchtvaartindustrie arbitrage heeft aangespannen. Op 25 juni jl. hebben de arbiters een gedeeltelijk arbitraal eindvonnis bekend gemaakt, waarover de Kamer door de minister van Economische Zaken vertrouwelijk is geïnformeerd.

In 2006 is het multilaterale *Production, Sustainment and Follow-On Development Memorandum of Understanding* (PSFD MoU) ondertekend. De negen SDD-partners hebben in dit MoU

afspraken vastgelegd over de productie, de instandhouding en de doorontwikkeling van de JSF, alsmede over de besturing van deze aspecten gedurende 45 jaar. Het PSFD MoU bevat tevens spelregels met betrekking tot de industriële participatie van de JSF partnerlanden.

Nederland en Italië hebben in 2004 het initiatief genomen om samenwerkingsmogelijkheden in Europees verband te bezien. Dit initiatief heeft geleid tot een MoU tussen Italië en Nederland over samenwerking bij de productie en de instandhouding (*IT/NL Production & Sustainment* (P&S) MoU), dat op 30 maart 2006 is getekend door beide landen. In juni 2007 heeft Noorwegen zich hierbij aangesloten.

Het kabinet heeft in 2008 besloten het MoU over de deelneming aan IOT&E van de JSF in de Verenigde Staten te ondertekenen. De opleiding voor deelneming aan de IOT&E vangt aan in 2011. Voorwaarde voor deelneming is de inbreng van twee Nederlandse testtoestellen. Met het oog op deelneming aan de IOT&E en de tijdige levering in 2011 van het eerste testtoestel heeft de Kamer in april 2009 ingestemd met het aangaan van verplichtingen voor het eerste testtoestel. In 2010 is de instemming van de Kamer nodig voor het aangaan van de verplichting voor het tweede testtoestel. Een definitief aanschafbesluit over de opvolger van de F-16 zal in 2012 worden genomen.

SAMENHANG MET HET BELEID

Dit project draagt bij aan het beleid om de operationele inzetbaarheid van de krijgsmacht verder te verbeteren. Het past in het streven om de effectiviteit van de hoofdwapensystemen verder te vergroten. Gevechtsvliegtuigen vormen een onmisbare component van een hoogwaardige expeditionaire krijgsmacht die in staat is te worden ingezet in het gehele geweldsspectrum. Bovendien is het de ambitie van Defensie om deel te kunnen nemen aan *initial entry* operaties waarbij snel een militair overwicht moet worden bereikt. Het luchtwapen is hiervoor bij uitstek geschikt en creëert in alle operaties vrijheid van handelen voor de Nederlandse troepen en coalitiepartners. Tevens spelen gevechtsvliegtuigen een belangrijke rol bij de nationale veiligheid, bijvoorbeeld als *Quick Reaction Alert*. Voorts past het in het streven om de interoperabiliteit in nationaal en internationaal verband te kunnen verbeteren. Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: gevalideerde informatie, effectieve (wapen)inzet, veiligheid en bescherming.

GERELATEERDE PROJECTEN

Bij tal van lopende en nieuwe behoeftstellingen wordt rekening gehouden met de vervanging van de F-16. Het betreft ten eerste de nog noodzakelijke verbeteringen aan de F-16, zowel hardware als software. Deze verbeteringen worden getoetst aan het voorziene uitfaseringsschema van de F-16. Ten tweede betreft het materieelprojecten waarvan de te verwerven middelen in eerste instantie zijn bestemd voor gebruik met de F-16, maar die in de toekomst tevens moeten kunnen worden gebruikt met de vervanger daarvan. Ook kan het gaan om projecten die geen directe relatie hebben met de F-16, maar waarvan wordt voorzien dat die relatie er wel zal zijn met het vervangende toestel. De volgende projecten zijn het meest relevant voor de vervanging van de F-16:

- F-16 Link-16
- F-16 *mode 5 IFF*
- F-16 verbetering lucht-grond en lucht-lucht wapening
- Militaire Satelliet Communicatie lange termijn defensiebreed (MILSATCOM)

BELANGRIJKE WIJZIGINGEN T.O.V. VORIG JAAR

De herijking van de *business case* SDD-fase heeft in 2008 plaats gehad. Hierover is geen overeenstemming bereikt tussen de overheid en de luchtvaartindustrie. De luchtvaartindustrie heeft de kwestie ter arbitrage voorgelegd. Een definitief aanschafbesluit over de opvolger van de F-16 zal in 2012 worden genomen.

RELEVANTE KAMERSTUKKEN

- Kamervragen over vertraging in de ontwikkeling van de JSF d.d. 28-08-09 (Kamerstuk ...)
- Kamervragen over de conclusie van geluidsmetingen door het NLR over de JSF d.d. 21-08-09 (Kamerstuk nr. 080903558)
- Geluidsopnames JSF - F-15 - F-16 d.d. 10-07-2009 (Kamerstuk 26 488 nr. 193)
- Kamervragen over alternatieve motor voor de JSF d.d. 10-07-2009 (Kamerstuk nr. 080903259)
- Geluidscontouren F-35 d.d. 10-07-2009 (Kamerstuk 26 488 nr. 192)
- Correspondentie Gripen International AB d.d. 01-07-2009
- Kamervragen aangepast koopcontract toestel JSF 20-05-2009 (Kamerstuk nr. 080902746)
- Kamervragen over geluidsoverlast d.d. 13-05-2009 (Kamerstuk 26 488 nr. 182)
- Kamervragen over hacken JSF programma d.d. 22-04-2009 (Kamerstuk 26 488 nr. 169)
- Verwijzing prijsinformatie JSF met bijlage d.d. 21-04-2009 (Kamerstuk 26 488 nr. 174)
- Assurance rapport over de jaarrapportage 2008 d.d. 21-04-2009 (Kamerstuk 26 488 nr. 173)
- Prijs eerste F-35 testtoestel d.d. 17-04-2009 (Kamerstuk 26 488 nr. 170)
- Verzoek rondetafelgesprek met bijlagen d.d. 16-04-2009 (Kamerstuk 26 488 nr. 166)
- Stand van zaken motie Van Velzen - voorlichting Raad van State met bijlage d.d. 16-04-2009 (Kamerstuk 26 488 nr. 172)
- Geluidscontouren F-35 d.d. 16-04-2009 (Kamerstuk 26 488 nr. 170)
- Aanbiedingsbrief addendum jaarrapportage 2008 met bijlage d.d. 15-04-2009 (Kamerstuk 26 488 nr. 167)
- Kamervragen vergunningen vliegen met de JSF boven natuurgebieden d.d. 01-04-2009 (Kamerstuk nr. 2162)
- Kamervragen over vervanging F-16 d.d. 31-03-2009 (Kamerstuk 26 488 nr. 156)
- Antwoorden aanvullende Kamervragen vervanging F-16 d.d. 31-03-2009 (Kamerstuk 31 300 nr. 11)
- Vragen endlife update d.d. 31-03-2009 (Kamerstuk 26 488 nr. 161)
- Verzoeken project Vervanging F-16 met bijlagen d.d. 31-03-2009 (Kamerstuk 26 488 nr. 160)

Vervolg op volgende pagina

VERVANGING F-16

DEELPROJECTEN: *SYSTEM DESIGN & DEMONSTRATION (SDD)* (IN REALISATIE), NEDERLANDSE PROJECTEN (IN REALISATIE) EN PRODUCTIE (IN PLANNING) (VERVOLG)

- Jaarrapportage 2008 en assurance rapport d.d. 27-03-2009 (Kamerstuk 26 488 nr. 159)
- Kamervragen rapport monitoring verwerving Joint Strike Fighter d.d. 16-03-2009 (Kamerstuk 31 300 nr. 9)
- NLR rapport en bijlagen geluid kandidaattoestellen d.d. 16-03-2009 (Kamerstuk 26 488 nr. 153)
- Kamervragen encryptieproblemen bij de Gripen d.d. 12-03-2009 (Kamerstuk nr. 080901924)
- Verzoek vervanging F-16 d.d. 10-03-2009 (Kamerstuk 26 488 nr. 152)
- Request for proposal vervanging F-16 d.d. 04-03-2009 (Kamerstuk 26 488 nr. 147)
- Verzoeken vertrouwelijke informatie d.d. 25-02-2009 (Kamerstuk 26 488 nr. 146)
- Verzoeken commissies d.d. 18-02-2009 (Kamerstuk 26 488 nr. 143)
- Beantwoording vragen besluit twee F-35 toestellen d.d. 18-02-2009 (Kamerstuk 26 488 nr. 142)
- Kamervragen levensduur F-16 d.d. 16-02-2009 (Kamerstuk nr. 1603)
- Uitstelbrief beantwoording vragen d.d. 12-02-2009 (Kamerstuk 26 488 nr. 141)
- Antwoorden op Kamervragen over kandidatenvergelijking d.d. 10-02-2009 (Kamerstuk 26 488 nr. 138)
- Kamervragen endlife update F-16's d.d. 10-02-2009 (Kamerstuk 26 488 nr. 139)
- Vertrouwelijke informatie d.d. 29-01-2009
- Geluidsgegevens kandidaattoestellen vervanging F-16 met bijlagen d.d. 22-01-2009 (Kamerstuk 26 488 nr. 137)
- Besluit aanschaf twee F-35 toestellen d.d. 16-01-2009 (Kamerstuk 26 488 nr. 134)
- Endlife update F-16 d.d. 18-12-2008 (Kamerstuk 26 488 nr. 132)
- Antwoorden Kamervragen d.d. 17-11-2008 (Kamerstuk 26 488 nr. 121)
- Deelname JSF andere landen d.d. 07-10-2008 (Kamerstuk 26 488 nr. 107)
- Verzoeken reactie op dagblad artikelen d.d. 03-10-2008, 10-11-2008 en 25-11-2008 (Kamerstuk 26 488 nrs. 106, 122 en 124)
- Brief inzake aanbieding D-brief van het project Vervanging F-16, productie d.d. 26-09-2008 (Kamerstuk 31 700 X nr. 8)
- Algemene Rekenkamer en kandidatenevaluatie project Vervanging F-16 d.d. 18-09-2008 en 17-10-2008 (Kamerstuk 26 488 nrs. 103 en 110)
- Herberekening JSF Business Case d.d. 08-07-2008, 17-09-2008, 17-10-2008, 04-12-2008 en 12-12-2008 (Kamerstuk 26 488 nrs. 97, 102, 109, 126 en 127)
- Brieven kandidatenvergelijking vervanging F-16 d.d. 27-06-08, 02-07-2008, 17-07-08, 02-09-2008, 26-09-2008, 26-09-2008, 07-10-2008, 11-11-2008, 11-11-2008, 17-12-2008 en 18-12-2008 (2x) (Kamerstuk 26 488 nrs. 89, 96, 99, 101, 104, 105, 108, 119, 120, 129, 130 en 131)
- Lijst van vragen en antwoorden over de Jaarrapportage 2007 d.d. 07-07-2008 (Kamerstuk 26488 nr. 75)
- Jaarrapportage vervanging F-16 over het jaar 2007 d.d. 28-03-2008 (Kamerstuk 26 488 nr. 67)
- Lijst van vragen en antwoorden over de IOT&E van de JSF d.d. 07-07-2008, 04-11-2008 en 27-11-2008 (Kamerstuk 26 488 nrs. 69, 118 en 125)
- Brief over deelneming aan de Initiële Operationele Test en Evaluatie van de JSF d.d. 29-02-2008 (Kamerstuk 26 488 nr. 65)
- Brieven deelname PSFD MoU d.d. 29-09-2006 en 17-10-2006 (Kamerstuk 26 488 nrs. 47 en 54H)
- Brieven deelname SDD-fase JSF d.d. 11-02-2002 en 08-04-2002 en 09-04-2002 (Kamerstuk 26 488 nrs. 8, 13 en 14)

PLANNING VERVANGING F-16 VOORTGEZETTE VERWERVINGSVOORBEREIDING/PRODUCTIE

Jaar	Project-volume	Raming uitgaven in € miljoen						Fasering tot	Raming exploitatielasten
		t/m 2009	2010	2011	2012	2013	2014		
Oorspronkelijk	>250							2007-2025	
2009	>250		D					2007-2025	
2010	>250				D			2007-2025	>250*

* Zie addendum bij de jaarrapportage 2008 d.d. 15-04-2009 (Kamerstuk 26 488 nr. 167).

FINANCIËN SDD EN NL PROJECTEN

Jaar	Project-volume	Raming uitgaven in € miljoen						Fasering tot	Raming exploitatielasten*
		t/m 2009	2010	2011	2012	2013	2014		
Oorspronkelijk	SDD: 788,7 NL Projecten: 48,1							2012 2010	
2009	SDD: 790,6 NL Projecten: 48,8	761,4	17,4	11,0	0,8			2012 2011	
2010	SDD: 791,5 NL Projecten: 49,1	761,7	17,4	11,2	1,2			2012 2012	

* De projectvolumes voor de SDD en NL projecten betreffen een bijdrage aan de ontwikkelingskosten voor de vervanger van de F-16. Hier zijn geen exploitatielasten mee gemeoid.

AH-64D UPGRADE

PROJECTFASE

In planning, B/C/D-fase

WEL/NIET GEMANDATEERD

Niet gemandateerd

INSTROOM VAN-TOT

Oorspronkelijke planning: 2010-2013

Huidige planning: 2010-2013

BEHOEFTESTELLING

Defensie levert een kwalitatief en technologisch hoogwaardige bijdrage aan internationale operaties in alle delen van het geweldsspectrum. De Nederlandse Apache helikopters vormen daarvan een belangrijke component. De huidige versie (zgn. Block I) van de Nederlandse Apache heeft de grenzen van haar operationele capaciteiten bereikt. De enige andere gebruiker van deze versie van de Apache, de Amerikaanse landmacht, is in hoog tempo haar Apaches aan het moderniseren. Vanaf 2010 dreigt Nederland derhalve de operationele aansluiting te gaan missen. Tevens wordt de Block I Apache vanaf 2015 niet meer logistiek en technisch ondersteund door de Amerikaanse landmacht. Instandhouding is dan, met Nederland als enige Block I gebruiker, logistiek en financieel niet op te brengen.

SAMENHANG MET HET BELEID

Dit project draagt bij aan het beleid om de operationele inzetbaarheid van de krijgsmacht verder te verbeteren. Het past binnen het streven om het vermogen om op te treden in netwerken (Network Enabled Capabilities) verder te vergroten, te voorzien in betere bescherming van ingezette eenheden, de effectiviteit van de hoofdwapensystemen verder te vergroten, de interoperabiliteit in nationaal en internationaal verband te kunnen verbeteren en op te kunnen treden in het gehele geweldsspectrum.

Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: ontplooibaarheid en mobiliteit en effectieve inzet.

PLANNING

Jaar	Project-volume	Planning DMP proces						Fasering	Raming exploitatielasten*
		t/m 2009	2010	2011	2012	2013	2014		
Oorspronkelijk	100-250							2010-2013	
2009	100-250							2010-2013	
2010	100-250	B/C/D						2010-2013	

* Onderzoek naar exploitatielasten vindt plaats op basis van het DMP proces.

AH-64D VERBETERING BEWAPENING

PROJECTFASE

In planning, A-fase

WEL/NIET GEMANDATEERD

Komt in aanmerking voor mandatering

INSTROOM VAN-TOT

Oorspronkelijke planning: n.v.t.

Huidige planning: 2012-2014

BEHOEFTESTELLING

Bij de invoering van de Apache in 1996 is een munitiepakket ingevoerd uitgaande van het optreden in reguliere conflicten. Tijdens recente operaties is gebleken dat dit munitiepakket niet optimaal aansluit bij het optreden onder asymmetrische omstandigheden. Zo voldoet het pakket niet geheel aan de eisen die tegenwoordig worden gesteld aan precisie en proportionaliteit. Verder is een deel van de munitie onbruikbaar geworden ten gevolge van het verbod op clustermunitie dat sinds eind 2008 van kracht is. Daarnaast bereikt een deel van het munitiepakket in 2012 het einde van de technische levensduur. Ten slotte hebben diverse technologische ontwikkelingen geleid tot nieuwe munitietypen die beter geschikt zijn voor modern militair optreden. Deze combinatie van factoren maakt een herziening van het munitiepakket voor de Apache noodzakelijk.

SAMENHANG MET HET BELEID

Dit project draagt bij aan het beleid om de operationele inzetbaarheid van de krijgsmacht verder te verbeteren. Het past binnen het streven om zo effectief en doelmatig mogelijk op te kunnen treden, met een zo gering mogelijke kans op onbedoelde nevenschade. Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: effectieve inzet en veiligheid en bescherming.

RELATIE MET ANDERE PROJECTEN

- AH-64D upgrade

BELANGRIJKE WIJZIGINGEN T.O.V. VORIG JAAR

Nieuw opgenomen

RELEVANTE KAMERSTUKKEN

- Beleidsbrief Wereldwijd Dienstbaar d.d. 18-09-2007 (Kamerstuk 31 243 nr. 1)

PLANNING

Jaar	Project-volume	Planning DMP proces						Fasering	Raming exploitatielasten*
		t/m 2009	2010	2011	2012	2013	2014		
Oorspronkelijk	25 - 50	A						2011-2014	
2009									
2010	25 - 50	A						2012-2014	

* Onderzoek naar exploitatiekosten vindt plaats op basis van het DMP proces.

AH-64D ZELFBESCHERMING (ASE)

PROJECTFASE

In planning, B/C-fase

WEL/NIET GEMANDATEERD

Niet gemandateerd

INSTROOM VAN-TOT

Oorspronkelijke planning: 2009-2013

Huidige planning: 2012-2016

BEHOEFTESTELLING

Defensie levert een kwalitatief en technologisch hoogwaardige bijdrage aan internationale operaties in alle delen van het geweldsspectrum. De Nederlandse Apache helikopters vormen daarvan een belangrijke component. Geavanceerde elektronische zelfbeschermingsmiddelen tegen lucht- en grondgebonden luchtverdedigingssystemen dragen in belangrijke mate bij aan de operationele bewegingsvrijheid en vergroten de overlevingskansen van het toestel en de bemanning. Effectieve zelfbescherming is derhalve mede bepalend voor succesvol en langdurig optreden. Momenteel is een beperkt deel van de Apache vloot uitgerust met een interim-oplossing. Met het project AH-64D zelfbescherming (ASE) krijgen de Apaches een volwaardig zelfbeschermingssysteem.

SAMENHANG MET HET BELEID

Dit project draagt bij aan het beleid om de operationele inzetbaarheid van de krijgsmacht verder te verbeteren. Het past binnen het streven om te voorzien in betere bescherming van ingezette eenheden, de effectiviteit van de hoofdwapensystemen verder te vergroten en op te kunnen treden in het gehele geweldsspectrum. Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: effectieve inzet en veiligheid en bescherming.

GERELATEERDE PROJECTEN

- AH-64D MTADS (*Modernised Target Acquisition and Designation Sight*)
- AH-64D *upgrade*

BELANGRIJKE WIJZIGINGEN T.O.V. VORIG JAAR

Het project is wegens aanvullende studie hergefaseerd. Tevens is wegens de versoeringmaatregelen het budget verlaagd.

RELEVANTE KAMERSTUKKEN

- Brief modificeren vijf reservetoestellen d.d. 29-05-2008 (Kamerstuk 27 830 X nr. 54)
- Brief DMP A-fase (A-brief) d.d. 04-01-2008 (Kamerstuk 31 200 X nr 83)
- Brief modernisering Apache helikopters (A/B/C/D-brief) d.d. 21-11-2003 (Kamerstuk 29 200 X nr. 52)

PLANNING

Jaar	Project-volume	Planning DMP proces						Fasering	Raming exploitatielasten*
		t/m 2009	2010	2011	2012	2013	2014		
Oorspronkelijk	100-250							2009-2013	
2009	100-250	B/C/D						2010-2015	
2010	50-100		B/C	D				2010-2015	

* Onderzoek naar exploitatiekosten vindt plaats op basis van het DMP proces.

CHINOOK MIDLIFE UPDATE (MLU)

PROJECTFASE

In planning, A-fase

WEL/NIET GEMANDATEERD

Komt niet voor mandatering in aanmerking

INSTROOM VAN-TOT

Oorspronkelijke planning: 2014-2018

Huidige planning: 2014-2018

BEHOEFTESTELLING

De huidige versie Chinook helikopter die in gebruik is bij de Nederlandse krijgsmacht, de CH-47D(NL), is niet meer leverbaar in dezelfde configuratie. De fabrikant Boeing produceert de Chinook in de F-versie waarin verbeteringen zijn aangebracht ten opzichte van het D-model. De configuratie van de zes nieuw aangekochte Chinook helikopters komt daardoor niet overeen met de configuratie van de huidige vloot van elf CH-47D helikopters. Dit stuit op operationele en logistieke bezwaren waardoor standaardisatie van de huidige vloot noodzakelijk is. De standaardisatie van de huidige Chinookvloot aan de zes nieuw aangekochte CH-47F(NL) helikopters was in eerste instantie onderdeel van het project 'Aanschaf nieuwe Chinook helikopters'. Om budgettaire redenen is deze standaardisatie van het project gescheiden en hergefaseerd. Daarnaast is een *Midlife Update* op de gehele Chinookvloot noodzakelijk om de instandhouding tot einde levensduur te waarborgen en de noodzakelijke operationele verbeteringen aan te brengen.

PLANNING

Jaar	Project-volume	Planning DMP proces						Fasering	Raming exploitatielasten*
		t/m 2009	2010	2011	2012	2013	2014		
Oorspronkelijk	>250	A						2014-2018	
2009									
2010	>250	A						2014-2018	

* Onderzoek naar exploitatiekosten vindt plaats op basis van het DMP proces.

COUGAR MIDLIFE UPDATE (MLU)

PROJECTFASE

In planning, A-fase

WEL/NIET GEMANDATEERD

Komt voor mandatering in aanmerking

INSTROOM VAN-TOT

Oorspronkelijke planning: 2012-2014

Huidige planning: 2012-2016

BEHOEFTESTELLING

De Cougar is naast de Chinook een belangrijk middel voor de krijgsmacht, in het bijzonder voor de ondersteuning van crisis-beheersingsoperaties. Om deze lichte transporthelikopter, die is aangeschaft in 1995, inzetgereed te houden voor de rest van de verwachte levensduur van ongeveer 30 jaar, is levensduurverlengend onderhoud benodigd. Daarbij wordt tevens een beperkt aantal verbeteringen beoogd ten behoeve van de operationele inzetbaarheid, in het bijzonder voor inzet op grote hoogte, bij hoge temperaturen en tijdens verminderd zicht.

SAMENHANG MET HET BELEID

Dit project draagt bij aan het beleid om de operationele inzetbaarheid van de krijgsmacht verder te verbeteren. Het past binnen het streven om de beschikbaarheid en inzetbaarheid van ondersteunende systemen te vergroten. Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: effectieve inzet en adequate logistieke ondersteuning.

GERELATEERDE PROJECTEN

- AH-64D *upgrade*
- Chinook *Midlife Update (MLU)*
- Chinook uitbreiding en versterking (vier + twee)
- Nieuwe generatie identificatiesystemen (*IFF mode 5/mode S*)

BELANGRIJKE WIJZIGINGEN T.O.V. VORIG JAAR

Aan het projectbudget is het deelbudget *Military Global Position System (MilGPS)* toegevoegd waardoor het totale budget boven 50 miljoen euro uitkomt.

RELEVANTE KAMERSTUKKEN

- Studie Integrale Helikoptercapaciteit d.d. 21-09-2004 (Kamerstuk 29 800 X nr. 3)

PLANNING

Jaar	Project-volume	Planning DMP proces						Fasering	Raming exploitatielasten*
		t/m 2009	2010	2011	2012	2013	2014		
Oorspronkelijk	25-50	A						2012-2014	
2009	25-50	A						2012-2014	
2010	50-100	A						2012-2016	

* Onderzoek naar exploitatiekosten vindt plaats op basis van het DMP proces.

F-16 INFRAROOD GELEIDE LUCHT-LUCHT RAKET

PROJECTFASE

In planning

WEL/NIET GEMANDATEERD

Wel gemandateerd

INSTROOM VAN-TOT

Oorspronkelijke planning: 2007-2011

Huidige planning: 2013-2017

BEHOEFTESTELLING

Bij het optreden in het hogere deel van het geweldsspectrum is het noodzakelijk eerst een luchtoverwicht te bevechten en te behouden. Daarvoor dienen vijandelijke luchtverdedigingssystemen, zowel grondgebonden systemen als vliegtuigen, te worden uitgeschakeld. De potentiële dreiging die uitgaat van de vijandelijke gevechtsvliegtuigen is in kwalitatief opzicht toegenomen. Om weerstand te kunnen bieden aan deze toestellen zijn onder andere infrarood (IR) geleide raketten nodig. De huidige raketten zijn echter operationeel verouderd en aan het eind van de technische levensduur. Deze dienen derhalve te worden vervangen door verbeterde IR geleide lucht-lucht raketten.

SAMENHANG MET HET BELEID

Dit project past in het streven om op te kunnen treden in het hogere deel van het geweldsspectrum. Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: effectieve inzet en veiligheid en bescherming.

GERELATEERDE PROJECTEN

- Vervanging F-16

BELANGRIJKE WIJZIGINGEN T.O.V. VORIG JAAR

In verband met de geplande deelname aan de IOT&E fase van de F-35 (JSF), waarover in 2010 een definitief besluit zal worden genomen, wordt de huidige reeks hergefaseerd. Het merendeel van het project valt buiten de begrotingsperiode.

RELEVANTE KAMERSTUKKEN

- Antwoord op vraag over behoeftstelling d.d. 05-10-2006 (Kamerstuk 26 488 nr. 49)
- Brief behoeftstelling (A-brief) d.d. 18-07-2006 (Kamerstuk 26 488 nr. 44)

PLANNING

Jaar	Project-volume	Planning DMP proces						Fasering	Raming exploitatielasten
		t/m 2009	2010	2011	2012	2013	2014		
Oorspronkelijk	25-50							2007-2011	
2009	25-50							2014-2017	
2010*	25-50							2013-2017	0,3**

* Gemandateerd project waarvan de A-brief al verzonden is.

** Raming exploitatielasten bedragen 0,3 miljoen euro per jaar.

F-16 MODE 5 IFF

PROJECTFASE

In planning

WEL/NIET GEMANDATEERD

Wel gemandateerd

INSTROOM VAN-TOT

Oorspronkelijke planning: 2009-2011

Huidige planning: 2012-2014

BEHOEFTESTELLING

Het onderscheiden van vijandelijke en vriendschappelijke eenheden is bij het operationele optreden essentieel. De huidige methoden die hiervoor worden gebruikt raken technisch verouderd. In NAVO verband is besloten het huidige IFF systeem (*Identification Friend or Foe mode 4*) te gaan vervangen door *mode 5*. De NAVO partners krijgen hiermee de beschikking over een waterdicht systeem waarmee de identificatie versluierd uitgevoerd kan worden. De overgang naar *mode 5* voor offensieve wapensystemen wordt voorzien in 2012-2014. Voor de Nederlandse F-16's wordt de *mode 5 IFF* capaciteit verworven via deelname aan het multinationale M6 modificatieprogramma voor de F-16.

SAMENHANG MET HET BELEID

Het project draagt bij aan het beleid om de operationele inzetbaarheid van de krijgsmacht verder te verbeteren. Het past in het streven om op te kunnen treden in het hogere deel van het geweldsspectrum. Voorts is het project van belang voor het optreden samen met bondgenoten. Het verbetert de interoperabiliteit in internationaal verband. Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: hoogwaardige en adequate commandovoering, veiligheid en bescherming.

GERELATEERDE PROJECTEN

- Nieuwe generatie identificatiesystemen (*IFF mode 5/mode 5*)
- Vervanging F-16

BELANGRIJKE WIJZIGINGEN T.O.V. VORIG JAAR

Er vindt een herfasering van de instroom plaats naar 2012-2014. Dit is in lijn met de planning van de NAVO.

RELEVANTE KAMERSTUKKEN

- Brief F-16 *mode 5 IFF* (A-brief) d.d. 03-10-2007 (Kamerstuk 26 488 nr. 62)

PLANNING

Jaar	Project-volume	Planning DMP proces *						Fasering	Raming exploitatielasten
		t/m 2009	2010	2011	2012	2013	2014		
Oorspronkelijk	<25							2008-2014	
2009	25-50							2008-2014	
2010	25-50							2008-2013	3M€**

* Gemandateerd project waarvan de A-brief al verzonden is.

** Bij een verwachte levensduur van 20 jaar.

F-16 VERBETERING LUCHT-GROND BEWAPENING, FASE 2

PROJECTFASE

In planning, B/C fase

WEL/NIET GEMANDATEERD

Niet gemandateerd

INSTROOM VAN-TOT

Oorspronkelijke planning: na 2006

Huidige planning: 2010-2016

BEHOEFTESTELLING

Dit project heeft tot doel de bewapening van de F-16 te verbeteren en aan te vullen. Daarbij gaat het vooral om de mogelijkheid tot inzet vanaf middelbare hoogte, over een grotere afstand (*stand-off*), met een grotere precisie en onder alle weersomstandigheden.

SAMENHANG MET HET BELEID

Het project past bij de vergroting van het expeditionaire vermogen en verhoogt de inzetbaarheid van de krijgsmacht. Het project komt tegemoet aan de groeiende behoefte aan precisiewapens, in het bijzonder bij crisisbeheersingsoperaties. Door de inzet van precisiewapens kunnen burgerslachtoffers en onbedoelde nevenschade zoveel mogelijk worden vermeden. Het vermijden van burgerslachtoffers is van groot belang voor het behouden of verkrijgen van de steun van de bevolking, en daarmee voor het succes van de missie. Met de *stand-off* wapens kunnen doelen van grotere afstand worden bestreden waardoor het risico voor het ingezette vliegtuig en bemanning wordt vermindert. Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: effectieve inzet, veiligheid en bescherming.

GERELATEERDE PROJECTEN

- F-16 M5 modificatie
- F-16 verbetering lucht-grond bewapening, fase 1
- F-16 zelfbescherming (ASE)
- Vervanging F-16

BELANGRIJKE WIJZIGINGEN T.O.V. VORIG JAAR

De voorziene gecombineerde B/C/D-fase is gewijzigd in een separate B/C- en D-fase.

RELEVANTE KAMERSTUKKEN

- Lijst van vragen en antwoorden over project F-16 verbetering lucht-grond bewapening, fase 2 d.d. 16-01-2008 (Kamerstuk 27 830 nr. 49)
- Brief F-16 verbetering lucht grond bewapening, fase 2 (A-brief) d.d. 07-10-2007 (Kamerstuk 27 830 nr. 47)
- Brief F-16 verbetering lucht-grond wapenpakket van de Koninklijke Luchtmacht (fase I) (A-brief) d.d. 25-02-2003 (Kamerstuk 27 830 nr. 16)

PLANNING

Jaar	Project-volume	Planning DMP proces						Fasering	Raming exploitatielasten*
		t/m 2009	2010	2011	2012	2013	2014		
Oorspronkelijk	100-250	B/C/D						2007-2011	
2009	100-250	B/C/D						2009-2016	
2010	100-250	B/C	D					2010-2016	

* Geen afzonderlijke raming. De exploitatie is opgenomen in 'instandhouding F-16'.

F-16 ZELFBESCHERMING (ASE)

PROJECTFASE

In planning (verschillende deelprojecten)

WEL/NIET GEMANDATEERD

Wel gemandateerd

INSTROOM VAN-TOT

Oorspronkelijke planning: 2007-2010

Huidige planning: 2009-2013

BEHOEFTESTELLING

Met dit project wordt de zelfbescherming van de F-16's verbeterd door een aanpassing van de radarstoorzender en uitbreiding van de radarstoorzender met een waarschuwingssysteem voor het bepalen van de locatie van vijandelijke radarsystemen. Daarnaast omvat het de verbetering van de presentatie in de cockpit door middel van inbouw van het *Advanced Threat Display* (ATD). De bijbehorende test-, analyse- en verificatiesystemen maken ook deel uit van het project.

SAMENHANG MET HET BELEID

Het project past bij de vergroting van het expeditionaire vermogen en verhoogt de inzetbaarheid van de krijgsmacht door bij te dragen aan de verbetering van de operationele inzetbaarheid van de F-16.

Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: effectieve inzet en veiligheid en bescherming.

GERELATEERDE PROJECTEN

- F-16 M5 modificatie
- F-16 verbetering lucht-grond bewapening, fase 2

BELANGRIJKE WIJZIGINGEN T.O.V. VORIG JAAR

Geen

RELEVANTE KAMERSTUKKEN

- Brief behoeftstelling F-16 ASE (A-brief) d.d. 06-04-2006 (Kamerstuk 27 487 nr. 9)

PLANNING

Jaar	Project-volume	Planning DMP proces						Fasering	Raming exploitatielasten*
		t/m 2009	2010	2011	2012	2013	2014		
Oorspronkelijk	50-100	A (06)						2005-2010	
2009	50-100	A (08)						2008-2013	
2010**	50-100							2009-2013	

* Onderzoek naar exploitatiekosten vindt plaats op basis van het DMP proces.
** Gemandateerd project waarvan de A-brief al verzonden is.

PATRIOT VERVANGING COMPATRIOT

PROJECTFASE

In planning

WEL/NIET GEMANDATEERD

Wel gemandateerd

INSTROOM VAN-TOT

Oorspronkelijke planning: 2010

Huidige planning: 2012

BEHOEFTESTELLING

Voor de grondgebonden luchtverdediging beschikt de krijgsmacht onder meer over het Patriot grond-lucht geleide wapensysteem. Het verbindingssysteem COMPATRIOT ondersteunt de commandovoering en vuurleiding van het Patriot systeem. De effectiviteit van het Patriotsysteem is er voor een belangrijk deel van afhankelijk. Het huidige COMPATRIOT systeem is technisch en economisch verouderd en dient te worden vervangen.

SAMENHANG MET HET BELEID

Dit project draagt bij aan het beleid om de operationele inzetbaarheid van de krijgsmacht verder te verbeteren. Het project past in het streven om het vermogen om op te treden in netwerken (*Network Enabled Capabilities*) verder te vergroten. Voorts past het in het streven om te voorzien in betere bescherming van ingezette eenheden.

Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: effectieve inzet, hoogwaardige commandovoering en adequate commandovoering.

GERELATEERDE PROJECTEN

- Future Ground Based Air Defence System (FGBADS), deel 1 fase 2, BMC4I FOC en deel 2, SSC

BELANGRIJKE WIJZIGINGEN T.O.V. VORIG JAAR

Geen

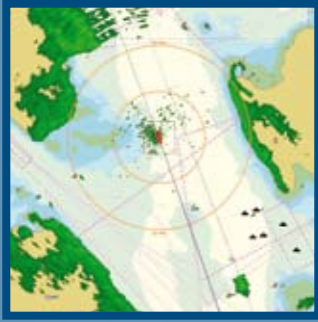
RELEVANTE KAMERSTUKKEN

- Behoeftte vervanging COMPATRIOT verbindingssysteem (A-brief) d.d. 08-06-2006 (Kamerstuk 30 300 X nr. 112)

PLANNING

Jaar	Project-volume	Planning DMP proces						Fasering	Raming exploitatielasten*
		t/m 2009	2010	2011	2012	2013	2014		
Oorspronkelijk	25-50							2007-2010	<25*
2009	25-50	A (06)						2007-2012	
2010**	25-50							2007-2012	<25*

* Geschatte levensduur: 2012-2027.
** Gemandateerd project waarvan de A-brief al verzonden is.

VERVANGING *MEDIUM POWER RADARS* IN WIER EN NIEUW MILLIGEN

PROJECTFASE

In planning, A-fase

WEL/NIET GEMANDATEERD

Wel gemandateerd

INSTROOM VAN-TOT

Oorspronkelijke planning: 2011-2013

Huidige planning: 2012-2014

BEHOEFTESTELLING

De behoefte omvat de vervanging van een tweetal lange afstand radars in Wier en Nieuw Milligen. Deze radars zijn onderdeel van het systeem van waarneming, bewaking en verdediging van het Nederlandse luchtruim, zowel in nationaal als in NAVO verband. De bestaande radars zijn dusdanig verouderd dat instandhouding een probleem is. Uit het oogpunt van luchtruimbeveiliging dient deze capaciteit gegarandeerd te zijn.

SAMENHANG MET HET BELEID

Het project zorgt voor instandhouding van de beveiliging van het nationale luchtruim in het kader van de eerste en derde hoofd-taak van Defensie.

GERELATEERDE PROJECTEN

- Nieuwe generatie identificatiesystemen (*IFF mode 5/mode S*)

BELANGRIJKE WIJZIGINGEN T.O.V. VORIG JAAR

Geen

RELEVANTE KAMERSTUKKEN

- Behoeftestelling Vervanging 2 *Medium Power Radars* d.d. 24-02-2009 (Kamerstuk 27 830 nr. 62)
- Defensie als structurele veiligheidspartner d.d. 24-05-2006 (Kamerstuk 30 300 X nr. 106)

PLANNING

Jaar	Project-volume	Planning DMP proces						Fasering	Raming exploitatielasten*
		t/m 2009	2010	2011	2012	2013	2014		
Oorspronkelijk*	25-50	A (07)						2011-2013	
2009	50-100	A (08)						2011-2013	
2010**	50-100							2012-2014	25M€***

* Het verschil in oorspronkelijk budget met het huidige budget is het gevolg van de samenvoeging van de projecten 'vervanging radar Nieuw Milligen' en 'vervanging radar Wier' tot één project.

** Gemandateerd project waarvan de A-brief al verzonden is.

*** Met een verwachte levensduur van 30 jaar.

PROJECTEN DEFENSIEBREED

COUNTER IMPROVISED EXPLOSIVE DEVICES (C-IED)

PROJECTFASE

In planning (deels in realisatie)

WEL/NIET GEMANDATEERD

Niet gemandateerd

INSTROOM VAN-TOT

Oorspronkelijke planning: 2008-2017

Huidige planning: 2008-2017

BEHOEFTESTELLING

Het C-IED programma is gebaseerd op een plan van aanpak van de *Joint Task Force C-IED* uit 2008. Hierin is onder andere de behoefte aan C-IED middelen beschreven. Het materiële deel van het C-IED programma is verdeeld in vier delen. Het eerste deel behelst de behoefte aan middelen die direct gerelateerd zijn aan de huidige missie in Uruzgan. Deze behoefte is verwoord in een 'DMP-A urgente behoefte'. Dit deel van de behoefte voorziet alle eenheden in Uruzgan en de eenheden in Nederland die bij de missie betrokken worden, van de benodigde middelen om search activiteiten te trainen en uit te voeren.

Het tweede deel van de behoefte behelst de structurele inbedding van *search* binnen de krijgsmacht. De daarbij behorende materiële behoefte is verwoord in het 'DMP-A structurele behoefte'.

Het derde deel van de materiële behoefte behelst een aantal *Concept Development and Experimentation* (CD&E) projecten. Deze projecten bevatten nieuwe veelbelovende middelen die snel en 'van de plank' worden verworven. Door deze middelen

direct in het missiegebied te gebruiken krijgen eenheden primair *tools* om de IED dreiging breder aan te pakken. Secundair leidt het gebruik tot voldoende ervaringen, om na de missie te kunnen besluiten of en zo ja, hoe de nieuwe middelen hun beslag moeten vinden binnen de krijgsmacht. Daartoe vindt er in 2010 een evaluatie plaats. Het vierde en laatste deel van de materiële behoefte betreft wetenschappelijk onderzoek en een eventuele structurele inbedding van succesvolle CD&E projecten. De materiële behoefte die daaruit voortkomt wordt beschreven in een DMP-A document dat is gepland voor eind 2009. De omvang van het totale C-IED programma ligt tussen 50 en 100 miljoen euro.

SAMENHANG MET HET BELEID

Het C-IED programma draagt bij aan het streven naar het verhogen van de veiligheid en bescherming van operationele eenheden. Het programma draagt bij aan verschillende essentiële operationele capaciteiten: gevalideerde inlichtingen, effectieve inzet, mobiliteit en veiligheid en bescherming.

GERELATEERDE PROJECTEN

Geen

BELANGRIJKE WIJZIGINGEN T.O.V. VORIG JAAR

Nieuw opgenomen

RELEVANTE KAMERSTUKKEN

Geen

FINANCIËN

Jaar	Project-volume	Raming uitgaven in € mln						Fasering tot	Raming exploitatielasten*
		t/m 2009	2010	2011	2012	2013	2014		
Oorspronkelijk									
2009									
2010	36,7	18,2	5,8	6,0	4,2	2,5	2013		

* Het project bestaat uit zoveel deelprojecten dat er geen raming van de exploitatielasten weergegeven kan worden.

PLANNING

Jaar	Project-volume	Planning DMP proces						Fasering	Raming exploitatielasten*
		2009	2010	2011	2012	2013	2014		
Oorspronkelijk	50-100							per deelproject verschillend	
2009	50-100							per deelproject verschillend	
2010	50-100	A						per deelproject verschillend	

* Het project bestaat uit zoveel deelprojecten dat er geen raming van de exploitatielasten weergegeven kan worden.

NH-90

PROJECTFASE

In realisatie

WEL/NIET GEMANDATEERD

Niet gemandateerd

GEREED

Oorspronkelijke planning:

Volgens het productiecontract dat juni 2000 is gesloten worden twintig *NATO Frigate Helicopters* (NFH) geleverd in de periode 2007 t/m 2012. Deze planning staat sinds 2005 onder druk. In maart 2007 heeft NHIndustries laten weten de planning te moeten wijzigen naar de periode 2009 t/m 2013. Begin 2008 is duidelijk geworden dat NHIndustries ook deze planning niet haalt. Vervolgens heeft NHIndustries een tijdelijke configuratie voorgesteld (*Meaningful Operational Configuration*), MOC.

Huidige planning:

NHIndustries zal naar verwachting eind 2009 de eerste van zeven helikopters aanbieden in een tijdelijke configuratie, MOC. Met deze helikopters is het mogelijk aan te vangen met training en opleiding en met de overname van de waltaken van de Lynx helikopter. Om deze planning te kunnen realiseren zal de noodzakelijke contractwijziging uiterlijk voor de levering van de eerste MOC NFH moeten worden overeengekomen. De eerste Nederlandse NFH in de eindconfiguratie zal vanaf medio 2011 worden geleverd. NHIndustries heeft nog geen gedetailleerde planning voor de volgende NFH's verstrekt, maar naar verwachting zullen per jaar vier NFH's geleverd kunnen worden. De gedetailleerde planning zal bij de contractwijziging worden opgenomen.

BEHOEFTESTELLING

In verband met de voorziene uitfasering van de Lynx helikopter neemt Defensie deel aan het helikopterproject NH-90, een internationaal programma met Duitsland, Frankrijk, Italië, Portugal en België. Aanvankelijk is een behoefte gesteld voor twintig NFH's. Naar aanleiding van de studie 'Integrale helikoptercapaciteit' is de behoefte gewijzigd in twaalf NFH's en acht maritieme transporttoestellen (Transport NFH; TNFH). Deze acht helikopters zijn geschikt voor landgerichte operaties.

SAMENHANG MET HET BELEID

Dit project draagt bij aan het beleid om de operationele inzetbaarheid van de krijgsmacht verder te verbeteren. Zoals beschreven in de studie 'Integrale helikoptercapaciteit' past het binnen het streven om de helikoptercapaciteit te versterken. Deze studie vloeit voort uit de Prinsjesdagbrief 2003. Voorts past het binnen het streven om de expeditionaire capaciteiten van de krijgsmacht uit te breiden en om Europese en NAVO tekorten ten aanzien van helikoptercapaciteiten te verminderen.

Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: ontplooibaarheid en mobiliteit, effectieve inzet, goede logistieke ondersteuning en gereedheid.

GERELATEERDE PROJECTEN

- Instandhouding M-fregatten
- Luchtverdedigings- en Commandofregatten
- Patrouilleschepen
- Vervanging MK46 torpedo
- Verwerving *Joint* Logistiek Ondersteuningsschip (JSS)
- Verwerving tweede *batch* IISS reservedelen NH-90

BELANGRIJKE WIJZIGINGEN T.O.V. VORIG JAAR

Door eerder gemelde vertraging in de levering van de NH-90, zullen mijlpalen zoals vermeld in het contract niet worden gehaald, waardoor betalingen later zullen plaatsvinden. In de tweede helft van 2008 is tussen de landen van de *NATO Helicopter Management Organization* (Nahemo) overeenstemming bereikt over de gewenste ontwikkeling van de MOC.

Vervolg op de volgende pagina

NH-90 (VERVOLG)

RELEVANTE KAMERSTUKKEN

- Tijdelijke configuratie NH-90 helikopter d.d. 10-07-2009 (Kamerstuk 25 928 nr. 35)
- Antwoorden achtste jaarrapportage d.d. 06-02-2009 (Kamerstuk 25 928 nr. 34)
- Achtste jaarrapportage van het helikopterproject NH-90 d.d. 26-11-2008 (Kamerstuk 25 928 nr. 33)
- Verslag schriftelijk overleg over project NH-90 d.d. 18-07-2008 (Kamerstuk 25 928 nr. 31)
- Brief project NH-90, resultaten verwervingsvoorbereidingsfase voor de *Full Mission Flight Trainer* d.d. 24-06-2008 (Kamerstuk 25 928 nr. 29)
- Brief financiële stand van zaken project NH-90 d.d. 10-06-2008 (Kamerstuk 25 928 nr.28)
- Lijst van vragen en antwoorden over zevende jaarrapportage van het helikopterproject NH-90 d.d. 06-03-2008 (Kamerstuk 25 928 nr. 27)
- Zevende jaarrapportage van het helikopterproject NH-90 d.d. 04-12-2007 (Kamerstuk 25 928 nr. 26)
- Brief Studies naar aanleiding van de Prinsjesdagbrief 2003 d.d. 20-09-2004 (Kamerstuk 29 800 X nr. 3)
- Brief over ondertekening MOU en D-fase (D-brief) d.d. 05-09-1991 (Kamerstuk 19 282 nr. 10)
- Brief over afronden studie (B/C-brief) d.d. 01-10-1990 (Kamerstuk 19 282 nr. 7)
- Brief over Nederlandse helikopterbehoefte (A-brief) d.d. 03-06-1987 (Kamerstuk 19 282 nr. 5)

FINANCIËN

Jaar	Project-volume	Raming uitgaven in € mln						Fasering tot	Raming exploitatielasten
		t/m 2009	2010	2011	2012	2013	2014		
Oorspronkelijk	788,0							2012	
2009	1.098,6	669,7	155,3	136,8	81,1	42,0		2012	
2010	1.117,2	595,7	138,6	163,1	130,2	65,9	23,7	2014	>250*

* Geschatte levensduur van 30 jaar.

MILITAIRE SATELLIET COMMUNICATIE LANGE TERMIJN DEFENSIEBREED (MILSATCOM)

PROJECTFASE

In realisatie

WEL/NIET GEMANDATEERD

Niet gemandateerd

GEREED

Oorspronkelijke planning: 2002

Huidige planning: Laatste invoering van materieel (*Advanced Extreme High Frequency* (AEHF) sloopsterminal) voorzien in 2016.

BEHOEFTESTELLING

Doel van het project is het voorzien in de behoefte van de krijgsmacht aan satellietcapaciteit voor militair gebruik. Het project betreft gegarandeerde beschikbaarheid van satellietcapaciteit (het ruimtesegment) in verschillende frequentiebanden (AEHF, militaire *Super High Frequency* SHF en commerciële SHF), het realiseren van grondstations in Nederland en Curaçao (het statische grondsegment) en het verwerven van land- en sloopsterminals (het mobiele grondsegment).

SAMENHANG MET HET BELEID

Dit project draagt bij aan het beleid om de operationele inzetbaarheid van de krijgsmacht verder te verbeteren. Het past binnen het streven om de informatiepositie van ingezette eenheden te verbeteren.

Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: hoogwaardige en wereldwijde commandoering.

GERELATEERDE PROJECTEN

- Patriot vervanging COMPATRIOT
- Vervanging deelsystemen TITAAN

BELANGRIJKE WIJZIGINGEN T.O.V. VORIG JAAR

Geen

RELEVANTE KAMERSTUKKEN

- Brief verwervingsvoorbereiding lange termijn, sloopsterminals AEHF, ruimtesegment SHF en MOU *Operations & Support* (D2-brief) d.d. 22-05-2006 (Kamerstuk 25 886 nr. 8)
- Brief verwervingsvoorbereiding lange termijn, landterminals AEHF (D2-brief) d.d. 18-01-2005 (Kamerstuk 25 886 nr. 7)
- Brief inzake afsluiten MOU voor AEHF deelname d.d. 09-07-2002 (Kamerstuk 25 886 nr. 6)
- Brief verwervingsvoorbereiding korte termijn (D1-brief) d.d. 28-02-2002 (Kamerstuk 25 886 nr. 5) & antwoorden schriftelijke vragen d.d. 23-04-2002
- Brief studiefase lange termijn (C2-brief) d.d. 09-03-2001 (Kamerstuk 25 886 nr. 4) & antwoorden schriftelijke vragen
- Brief studiefase korte termijn (C1-brief) d.d. 03-11-1999 (Kamerstuk 25 886 nr. 3)
- Brief over voorstudie (B-brief) d.d. 19-02-1998 (Kamerstuk 25 886 nr. 1)
- Brief over behoeftestelling (A-brief) d.d. 30-10-1995 (Kamerstuk 24 400 nr. 21)

FINANCIËN

Jaar	Project-volume	Raming uitgaven in € mln						Fasering tot	Raming exploitatielasten*
		t/m 2009	2010	2011	2012	2013	2014		
Oorspronkelijk*	181,5							2002	
2009	132,9	100,0	16,8	7,5	8,5			2012	
2010	135,9	86,4	15,0	15,0	9,3	9,2	1,0	2014	<250*

* De oorspronkelijke behoeftestelling voorzag in de verwerving van een SHF-satelliet capaciteit met de daarbij behorende internationale samenwerking. De internationale samenwerking bleek niet haalbaar en de behoefte is daarop herijkt. Als gevolg hiervan is het projectvolume aangepast. (Kamerstukken 25 886 nr. 1, 25 886 nr. 3 en 25 886 nr. 4).

** Geschatte levensduur van 10 jaar.

MODERNISERING NAVIGATIESYSTEMEN

PROJECTFASE

In realisatie

WEL/NIET GEMANDATEERD

Wel gemandateerd

GEREED

Oorspronkelijke planning: 2013

Huidige planning: 2013

BEHOEFTESTELLING

Dit project vervult een krijgsmachtbrede behoefte aan modernisering en uitbreiding van navigatiemiddelen en daarmee samenhangende maritieme identificatiemiddelen. Het project bestaat uit drie deelprojecten:

- Vervanging van de militaire component van het *Global Positioning System* (GPS) in gebruik bij de gehele krijgsmacht;
- Verwerving van de op zee te gebruiken Automatische Identificatie Systemen (AIS);
- Verwerving van elektronische zeekaartsystemen.

De laatste twee genoemde systemen worden uitgerust met een militaire component.

Het gaat om een *upgrade* van navigatiemiddelen om plaatsbepaling en *situational awareness* te verbeteren en de positie, navigatie en tijd robuuster te maken tegen al of niet opzettelijk veroorzaakte externe verstoringen.

SAMENHANG MET HET BELEID

Dit project draagt bij aan het beleid om de operationele inzetbaarheid van de krijgsmacht verder te verbeteren. Het past binnen het streven om het vermogen om op te treden in netwerken (*Network Enabled Capabilities*) verder te vergroten en om de interoperabiliteit in nationaal en internationaal verband te kunnen verbeteren. Door een verbetering in de operationele samenwerking met NAVO partners vergroot het project het expeditionair vermogen van de krijgsmacht.

Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: ontplooibaarheid en mobiliteit, effectieve inzet en veiligheid en zelfbescherming. Verder draagt het ook bij aan hoogwaardige commandovoering door commandanten op alle niveaus te voorzien van identieke, liefst *real time* informatie.

GERELATEERDE PROJECTEN

- *Battlefield Management System* (BMS)
- Patrouilleschepen
- Richtkijker wapen schutter lange afstand

BELANGRIJKE WIJZIGINGEN T.O.V. VORIG JAAR

De levering van draagbare GPS-systemen is begonnen. Er zijn contracten afgesloten voor diverse systemen ten behoeve van maritieme eenheden. De GPS systemen voor de vliegende systemen zullen aangepast worden tijdens de diverse moderniseringsprogramma's. De daarvoor benodigde budgetten zijn onttrokken uit dit project (zie financiën).

RELEVANTE KAMERSTUKKEN

- Lijst van vragen en antwoorden over het project Modernisering navigatiesystemen d.d. 12-10-2006 (Kamerstuk 27 830 nr. 41)
- Brief over behoeftstelling modernisering en uitbreiding van navigatiemiddelen (A-brief) d.d. 17-08-2006 (Kamerstuk 27 830 nr. 40)

FINANCIËN

Jaar	Project-volume	Raming uitgaven in € mln						Fasering tot	Raming exploitatielasten
		t/m 2009	2010	2011	2012	2013	2014		
Oorspronkelijk	53,2							2013	
2009	53,2	10,2	12,3	12,9	12,3	5,5		2013	
2010	36,4	9,3	5,8	8,4	9,9	3,0		2013	<25*

* Geschatte levensduur is 10 tot 20 jaar.

OPERATIONELE AANPASSINGEN DIEMACO (OAD) EN SNELRICHTMIDDELEN (SRIM)

PROJECTFASE

In realisatie

WEL/NIET GEMANDATEERD

Wel gemandateerd

GEREED

Oorspronkelijke planning: 2011

Huidige planning: 2011

BEHOEFTESTELLING

Binnen het project Operationele Aanpassingen Diemaco (OAD), worden Diemaco's en minimi's beter bruikbaar gemaakt voor het optreden van de gevechtseenheden. Om dit te bereiken worden deze wapens voorzien van een aantal universele en functiegebonden aanpassingen. Alle Diemaco's krijgen een geïntegreerd railsysteem, een modulaire voorste handgreep, een aangepaste vuurregelaar en een verstelbare kolf. Alle minimi's krijgen een railsysteem en een voorste handgreep. Functiegerichte aanpassingen zijn onder andere vergrotingsoptieken voor de SRIM's, modulaire lichtmodules, laserdoelwaaier, bredere spangrepen en voorsteunen.

Het Project Snelrichtmiddelen (SRIM) beoogt het vervangen van de huidige richtmiddelen van de Diemaco's en minimi's. Voor het plaatsen van een SRIM is een bevestigingsmogelijkheid nodig op het wapen. De C7- en C8-versies van de Diemaco zijn voorzien van een draaghandvat en van een niet gestandaardiseerd railsysteem. Het is daardoor niet mogelijk om een SRIM te plaatsen. Deze versies moeten geschikt worden gemaakt met een gestandaardiseerd railsysteem op de bovenachterzijde van het wapen om de SRIM te kunnen plaatsen.

GERELATEERDE PROJECTEN

Geen

BELANGRIJKE WIJZIGINGEN T.O.V. VORIG JAAR

Nieuw opgenomen.

Het project OAD en SRIM waren in de A- en in de B-fase benoemd als twee verschillende projecten. Door de onderlinge relatie is besloten de twee projecten samen te voegen. Op 27 mei 2009 is het contract getekend met de firma Colt Canada.

KAMERSTUKKEN

- Antwoorden Kamervragen d.d. 18-02-2009 (Kamerstuk 27 830 nr. 61)
- A/B/C/D Brief OAD SRIM d.d. 29-01-2009 (Kamerstuk 27 830 nr. 60)

FINANCIËN

Jaar	Project-volume	Raming uitgaven in € mln						Fasering tot	Raming exploitatielasten*
		t/m 2009	2010	2011	2012	2013	2014		
Oorspronkelijk									
2009									
2010	44,7	11,9	16,6	16,2				2011	

* Geen afzonderlijke raming. De exploitatie is opgenomen in 'Instandhouding Diemaco'.

RICHTKIJKER WAPEN SCHUTTER LANGE AFSTAND

PROJECTFASE

In realisatie

WEL/NIET GEMANDATEERD

Wel gemandateerd

GEREED

Oorspronkelijke planning: 2015

Huidige planning: 2012

BEHOEFTESTELLING

Het defensiebrede project Richtkijker wapen schutter lange afstand voorziet het geweer lange afstand (GLA) van de noodzakelijke waarnemingsapparatuur om in alle omstandigheden effectief ingezet te kunnen worden. Het GLA-team, bestaande uit een schutter en een waarnemer, beschikt na uitvoering van het project over drie soorten waarnemingsapparatuur; normaal, helderheidsversterking en warmtebeeld. Beide teamleden beschikken daarmee over zicht op het doel. Bovendien is met de geleverde apparatuur het GLA-team in staat op te treden als gelegenheids-waarnemer. Het GLA-team kan doelen aanwijzen en deze door derden onder vuur laten nemen. Het project is een samenvoeging van reeds lopende kleinere projecten.

SAMENHANG MET HET BELEID

Dit project draagt bij aan het beleid om de operationele inzetbaarheid van de krijgsmacht verder te verbeteren. Het project past in het streven om de informatiepositie van ingezette eenheden te verbeteren en het vermogen om op te treden in netwerken (*Network Enabled Capabilities*) verder te vergroten. De apparatuur is hierop voorbereid. Voorts past het in het beleid om op te kunnen treden in het gehele geweldsspectrum. Het stelt commandanten in staat divers en proportioneel te reageren op diverse dreigingen.

Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: effectieve wapeninzet.

FINANCIËN

Jaar	Project-volume	Raming uitgaven in € mln						Fasering tot	Raming exploitatielasten
		t/m 2009	2010	2011	2012	2013	2014		
Oorspronkelijk	28,2							2012	25-50*
2009	28,6	21,7	1,2	3,5	2,2			2012	
2010	30,5	23,4	1,2	3,6	2,3			2012	25-50*

* Geschatte levensduur van 10 jaar.

GERELATEERDE PROJECTEN

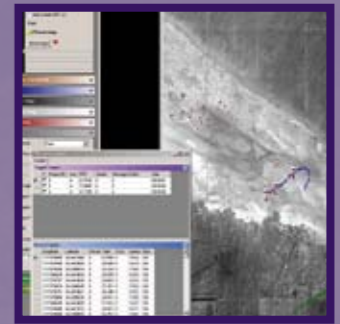
- *Battlefield Management System* (BMS) en Datacommunicatie Mobiel Optreden (DCMO)
- *Combat Identification* (*Combat ID*)
- Modernisering navigatiesystemen
- Nieuw Mariniers Communicatie en Informatiesysteem (NIMCIS)
- Verbeterd Operationeel Soldaatsysteem (VOSS)
- Verwerving HV brillen - deel CLAS en deel CZSK

BELANGRIJKE WIJZIGINGEN T.O.V. VORIG JAAR

Geen

RELEVANTE KAMERSTUKKEN

Geen

COMBAT IDENTIFICATION (COMBAT ID)

PROJECTFASE

In planning, A-fase

WEL/NIET GEMANDATEERD

Komt voor mandatering in aanmerking

INSTROOM VAN-TOT

Oorspronkelijke planning: 2009-2014

Huidige planning: 2012-2016

BEHOEFTESTELLING

Combat ID beoogt het effect van de missie te vergroten, door onder andere het risico van wapeninzet tegen eigen troepen en burgers te voorkomen. *Combat ID* geeft grond- en luchtgebonden eenheden een ID-capaciteit zodat identificatie vanuit de lucht, maar ook onderling op de grond, verbetert. Hierdoor kan nauwkeurig worden bepaald waar zich vriendschappelijke eenheden, vijanden, en neutrale of onbekende eenheden zoals burgers bevinden. De informatie kan real time worden doorgegeven aan overige vriendschappelijke eenheden (*shared awareness*).

SAMENHANG MET HET BELEID

Dit project draagt bij aan het beleid om de operationele inzetbaarheid van de krijgsmacht verder te verbeteren. Het past in het streven om het vermogen op te treden in netwerken (*Network Enabled Capabilities*) verder te vergroten en om de interoperabiliteit in nationaal en internationaal verband te kunnen verbeteren. Tevens wordt de kans op burgerslachtoffers en het risico van wapeninzet op eigen eenheden verminderd.

GERELATEERDE PROJECTEN

- Nieuwe generatie identificatiesystemen (*IFF mode 5/mode S*)
- Richtkijker wapen schutter lange afstand
- Verbeterd Operationeel Soldaatsysteem (VOSS)

BELANGRIJKE WIJZIGINGEN T.O.V. VORIG JAAR

Wegens de versoberingmaatregelen is een deel van het budget verschoven. Daarnaast kost de technische ontwikkeling van het systeem meer tijd dan aanvankelijk was voorzien. Hierdoor kunnen de investeringen in het project de komende jaren worden gereduceerd.

RELEVANTE KAMERSTUKKEN

Geen

PLANNING

Jaar	Project-volume	Planning DMP proces						Fasering	Raming exploitatielasten*
		2009	2010	2011	2012	2013	2014		
Oorspronkelijk	50-100	A (08)						2009-2014	
2009	50-100	A (08)						2010-2015	
2010	25-50	A						2012-2016	

* Onderzoek naar exploitatiekosten vindt plaats op basis van het DMP proces.

DEFENSIEBREDE VERVANGING WIELBERGING

PROJECTFASE

In planning, A fase

WEL/NIET GEMANDATEERD

Niet gemandateerd

INSTROOM VAN-TOT

Oorspronkelijke planning: 2015-2016

Huidige planning: 2015-2016

BEHOEFTESTELLING

De behoefte omvat de vervanging van de huidige wielberging. Hiertoe wordt eerst een studie uitgevoerd waarin berging van materieel tijdens grondgebonden optreden wordt beschouwd.

SAMENHANG MET HET BELEID

Deze capaciteit is een essentieel onderdeel van de operationele instandhouding.

GERELATEERDE PROJECTEN

- Infanterie Gevechtsvoertuig (IGV)

BELANGRIJKE WIJZIGINGEN T.O.V. VORIG JAAR

Nieuw opgenomen

RELEVANTE KAMERSTUKKEN

Geen

PLANNING

Jaar	Project-volume	Planning DMP proces						Fasering	Raming exploitatielasten*
		2009	2010	2011	2012	2013	2014		
Oorspronkelijk									
2009									
2010	50-100		A				2015-2016		

* Onderzoek naar exploitatiekosten vindt plaats aan de hand van het DMP proces.

DEFENSIEBREDE VERVANGING WIELVOERTUIGEN

PROJECTFASE

In planning, B/C-fase

WEL/NIET GEMANDATEERD

Niet gemandateerd

INSTROOM VAN-TOT

Oorspronkelijke planning: 2010-2018

Huidige planning: 2010-2018

BEHOEFTESTELLING

De defensiebrede behoefte omvat de vervanging van de operationele wielvoertuigen van Defensie, die voor het merendeel zijn ingevoerd tussen 1980 en 2000. Deze wielvoertuigen vormen de basismobiliteit van nagenoeg alle expeditionaire, nationale, opleidings- en overige eenheden van alle Operationele Commando's. Bij aanvang van dit project in 2011 zal Defensie beschikken over ongeveer 8.400 te vervangen wielvoertuigen.

Het gaat om de volgende typen:

Type	Huidig aantal
Lichte vrachtauto 5/7,5/10/12 kN	3500
Vrachtauto 30, 40 en 50 kN	3700
Vrachtauto 100 and 120 kN	400
Trekkers	70
Shelters (o.a. commandovoering, verbindingen, kantoor, werkplaats, magazijn)	2200

Het toekomstige wielvoertuigenbestand zal gaan bestaan uit een licht, een middelzwaar en een zwaar type vrachtauto. De middelzware en zware typen vrachtauto's worden containerdragers. De voertuigen zullen afhankelijk van de behoefte worden voorzien van een laadbak/container met huif of containers met de benodigde functionaliteit (commandovoering, verbindingen, kantoor, werkplaats, magazijn, brandstoftransport en gewondentransport). Hiermee wordt een grote mate van flexibiliteit bereikt bij operaties en in de bedrijfsvoering. De vrachtauto's die zijn bestemd voor expeditionaire inzet zullen zijn voorbereid voor montage

PLANNING

Jaar	Project-volume	Planning DMP proces						Fasering	Raming exploitatielasten*
		2009	2010	2011	2012	2013	2014		
Oorspronkelijk	>250	B/C	D					2010-2018	
2009	>250	B/C	D					2010-2018	
2010	>250	B/C	D					2009-2019	

* Onderzoek naar exploitatiekosten vindt plaats op basis van het DMP proces.

van beschermingsmiddelen. Ten behoeve van de bescherming zal binnen dit project een minimaal noodzakelijk aantal ballistische pakketten en wapensystemen worden verworven. Omdat kwalitatief hoogwaardige militaire voertuigen kostbaar zijn, zal - waar verantwoord, gelet op de opleiding en training van personeel en eenheden - een aantal van de huidige wielvoertuigen worden vervangen door onbeschermd vrachtauto's in een meer civiele uitvoering.

SAMENHANG MET HET BELEID

Dit project draagt bij aan het beleid om de operationele inzetbaarheid van de krijgsmacht verder te verbeteren. Het past in het streven om de beschikbaarheid en inzetbaarheid van ondersteunende systemen te vergroten.

Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: tijdige beschikbaarheid, ontploikbaarheid en mobiliteit, adequate commandovoering, effectieve inzet en adequate logistieke ondersteuning.

GERELATEERDE PROJECTEN

- Kwantitatieve versterking mariniersbataljons (manoeuvrebataljons Korps Mariniers)

BELANGRIJKE WIJZIGINGEN T.O.V. VORIG JAAR

In november 2008 is begonnen met de gecombineerde voorstudie en studie fase. Wegens de versoberingmaatregelen wordt een deel van de investeringen uitgesteld, waardoor de projectduur met één jaar wordt verlengd.

RELEVANTE KAMERSTUKKEN

- Antwoorden op vragen over A-brief d.d. 23-09-2008 (Kamerstuk 26 396 nr. 73)
- Brief behoeftstelling (A-brief) d.d. 18-08-2008 (Kamerstuk 26 396 nr. 72)
- Antwoorden op vragen over brief conceptuele samenhang tactische voertuigen d.d. 27-11-2006 (Kamerstuk 26 396 nr. 65)
- Brief conceptuele samenhang tactische voertuigen d.d. 04-10-2006 (Kamerstuk 26 396 nr. 62)

NIEUWE GENERATIE IDENTIFICATIESYSTEMEN (IFF MODE 5/MODE S)

PROJECTFASE

In planning, A-fase

WEL/NIET GEMANDATEERD

Komt voor mandatering in aanmerking

INSTROOM VAN-TOT

Oorspronkelijke planning: 2011-2014

Huidige planning: 2011-2014

BEHOEFTESTELLING

Identificatiesystemen maken het mogelijk om via elektronische ondervraag- en antwoordprocedures de identiteit van andere vliegende en varende eenheden vast te stellen. Het huidige *mode 4 Identification Friend or Foe* (IFF) systeem is in NAVO verband het belangrijkste identificatiesysteem. Dit systeem is verouderd. *Mode 4 IFF* wordt binnen de NAVO vervangen door *mode 5 IFF*. *Mode 5* biedt een hoge mate van beveiliging en is interoperabel met de wapensystemen die vanaf 2009 worden ingevoerd. Een betrouwbaar identificatiesysteem is van belang om ook in de toekomst te voorkomen dat eigen eenheden worden aangevallen.

De vervangingsbehoefte is defensiebreed en bevat naast de militaire *mode 5* ook de civiele *mode S* voor het Commando Zee-strijdkrachten (het Commando Luchtmachtstrijdkrachten beschikt reeds over *mode S*). *Mode S* is de vervanger van de bestaande *mode 3/A* waarmee de civiele luchtvaart vluchtgegevens uitwisselt.

SAMENHANG MET HET BELEID

Het project past in het streven naar versterking van *Network Enabled Capabilities* (NEC) om de operationele samenwerking in internationaal verband te bevorderen en commandanten op alle niveaus te voorzien van identieke, liefst *real time* informatie. Het verbetert verder de interoperabiliteit met NAVO partners.

Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: veiligheid en zelfbescherming, adequate bevelvoering en effectieve (wapen)inzet.

GERELATEERDE PROJECTEN

- AH 64D *upgrade*
- Chinook *Midlife Update* (MLU)
- *Combat Identification* (*Combat ID*)
- Cougar *Midlife Update* (MLU)
- F-16 *mode 5 IFF*
- Instandhouding M-fregatten
- Patrouilleschepen
- Verwerving *Joint Logistiek Ondersteuningsschip* (JSS)
- Vervanging *Medium Power Radars* in Wier en Nieuw Milligen

BELANGRIJKE WIJZIGINGEN T.O.V. VORIG JAAR

Geen

RELEVANTE KAMERSTUKKEN

Geen

PLANNING

Jaar	Project-volume	Planning DMP proces						Fasering	Raming exploitatielasten*
		2009	2010	2011	2012	2013	2014		
Oorspronkelijk	25-50	A (08)						2011-2014	
2009	25-50	A						2011-2014	
2010	25-50	A						2011-2014	

* Onderzoek naar exploitatiekosten vindt plaats aan de hand van het DMP proces.

VERBETERD OPERATIONEEL SOLDAATSYSTEEM (VOSS)

PROJECTFASE

In planning, B-fase

WEL/NIET GEMANDATEERD

Niet gemandateerd

INSTROOM VAN-TOT

Oorspronkelijke planning: 2004-2015

Huidige planning: 2004-2018

BEHOEFTESTELLING

Het defensiebrede project Verbeterd Operationeel Soldaatsysteem (VOSS) komt voort uit het *Soldier Modernisation Programma* (SMP) en voorziet in een aantal verbeteringen van de uitrusting van de te voet optredende soldaat. De overlevingskansen van de militair verbeteren hierdoor. Tevens wordt de commandovoering versterkt en nemen de mobiliteit, de effectiviteit en het voortzettingsvermogen toe. VOSS is een ontwikkelingsproject waarbij de ontwikkeling van een nieuwe geïntegreerde hoofdbescherming, en een Smart vest (omvattende o.a. een C4I module, een energievoorzieningssysteem, een draag- en bekakingsysteem en modulaire ballistische bescherming) centraal staan. Vanuit diverse andere projecten wordt aangesloten op het project VOSS. De behoefte is gesteld op 5.500 systemen voor de te voet optredende of uitgestegen militairen. Zij behoren tot de categorie die, als gevolg van hun optreden, de zwaarste eisen stellen aan hun uitrusting en in grote mate daarvan afhankelijk zijn. *Special Forces* maken geen deel van de doelgroep, maar zullen indirect profiteren van de algehele kwaliteitsverbetering van de uitrusting die het gevolg is van VOSS.

SAMENHANG MET HET BELEID

Het project VOSS past in het streven om te voorzien in betere bescherming van ingezette eenheden en het vermogen op te treden in netwerken (*Network Enabled Capabilities*) verder te vergroten. Met VOSS worden de operationele capaciteiten van de individuele militair, maar ook van de lagere eenheden vergroot. De uitrusting van het project VOSS is bedoeld voor operaties in het gehele geweldsspectrum.

PLANNING

Jaar	Project-volume	Planning DMP proces						Fasering	Raming exploitatielasten*
		2009	2010	2011	2012	2013	2014		
Oorspronkelijk	>250	C	D					2004-2015	50-100*
2009	>250	C	D					2006-2018	
2010	>250	C	D					2007-2018	50-100*

* Geschatte levensduur tot 2018.

Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: gevalideerde inlichtingen, veiligheid en bescherming, effectieve inzet en hoogwaardige commandovoering.

GERELATEERDE PROJECTEN

- *Battlefield Management System* (BMS) en Datacommunicatie Mobiel Optreden (DCMO)
- *Combat Identification* (*Combat ID*)
- Groot Pantserwielvoertuig (GPW, Boxer)
- Infanterie Gevechtsvoertuig (IGV)
- Kwantitatieve versterking mariniersbataljons (manoeuvrebataljons Korps Mariniers)
- Modernisering navigatiesystemen
- Nieuw Mariniers Communicatie en Informatiesysteem (NIMCIS)
- Operationele Aanpassingen Diemaco (OAD) en Snelrichtmid-delen (SRIM)
- Richtkijker wapen schutter lange afstand
- Verwerving HV brillen – deel CLAS en deel CZSK
- Vervanging HF/VHF-radio (EZB/FM9000)

BELANGRIJKE WIJZIGINGEN T.O.V. VORIG JAAR

Het B/C-document is voorzien in het najaar van 2009.

RELEVANTE KAMERSTUKKEN

- Lijst van vragen en antwoorden over het project VOSS d.d. 16-06-2008 (Kamerstuk 31 200 X nr. 130)
- Behoeftestelling project VOSS (A-brief) d.d. 08-04-2008 (Kamerstuk 31 200 X nr. 105)
- Lijst van vragen en antwoorden over het SMP d.d. 05-03-1998 (Kamerstuk 25 600 X nr. 42)
- Brief SMP d.d. 02-12-1997 (Kamerstuk 25 600 X nr. 22)

VERVANGING DEELSYSTEMEN TITAN

PROJECTFASE

In planning, A-fase

WEL/NIET GEMANDATEERD

Komt voor mandatering in aanmerking

INSTROOM VAN-TOT

Oorspronkelijke planning: 2009-2015 (doorloop tot 2022)

Huidige planning: 2009-2015 (doorloop tot 2022)

BEHOEFTESTELLING

Vanaf 2001/2002 is het *Theatre Independent Army and Air Force Network* (TITAN) in gebruik bij het Commando Landstrijdkrachten en het Commando Luchstrijdkrachten. Het vormt de basis ICT-infrastructuur voor grondgebonden (*deployed*) optreden. Binnen TITAN wordt veel gebruik gemaakt van op de civiele markt verkrijgbare middelen. Deze kenmerken zich door een snelle technische en economische veroudering. Ongeveer één keer per vijf jaar moet een substantieel deel van deze middelen worden vervangen. Daarnaast voltrekken veranderingen op ICT-gebied zich in een snel tempo waardoor regelmatig algehele *upgrades* van het TITAN netwerk noodzakelijk zijn. Het project Vervanging deelsystemen TITAN moet voorzien in de vervanging van de snel verouderende componenten en in de noodzakelijke *upgrades*.

SAMENHANG MET HET BELEID

Dit project draagt bij aan het beleid om de operationele inzetbaarheid van de krijgsmacht verder te verbeteren. Het past binnen het streven om het optreden in netwerken (*Network Enabled Capabilities*) verder te vergroten en de interoperabiliteit in nationaal en internationaal verband te kunnen verbeteren. Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: effectieve inzet en adequate commandovoering.

GERELATEERDE PROJECTEN

- Militaire Satelliet Communicatie lange termijn defensiebreed (MILSATCOM)

BELANGRIJKE WIJZIGINGEN T.O.V. VORIG JAAR

Het project moet invulling geven aan de defensiebrede behoefte voor *deployed* optreden. Hiertoe wordt het oorspronkelijke project herijkt waarbij de combinatie met een aantal vergelijkbare projecten wordt onderzocht.

RELEVANTE KAMERSTUKKEN

- Brief over de behoeftstelling voor TITAN m.b.t. operationele communicatie- en informatiesystemen binnen de krijgsmacht (A-brief) d.d. 17-10-2001 (Kamerstuk 28 000 X nr. 7)

PLANNING

Jaar	Project-volume	Planning DMP proces						Fasering	Raming exploitatielasten*
		2009	2010	2011	2012	2013	2014		
Oorspronkelijk	50-100	A (07)						2009-2022	
2009	50-100	A (08)						2009-2023	
2010	50-100	A						2010-2024	

* Onderzoek naar exploitatiekosten vindt plaats aan de hand van het DMP proces.

VERVANGING GRONDTERMINALS MILSATCOM

PROJECTFASE

In planning, A-fase

WEL/NIET GEMANDATEERD

Komt voor mandatering in aanmerking

INSTROOM VAN-TOT

Oorspronkelijke planning: 2013-2015

Huidige planning: 2013-2015

BEHOEFTESTELLING

Doel van het project is te voorzien in een gefaseerde vervanging van de huidige mobiele landterminals (*Super High Frequency SHF Tactische Terminals*) van het Militaire Satelliet Communicatie (MILSATCOM) systeem. De huidige SHF Tactische Terminals zijn allen gemodificeerd, behalve de systemen die continu operationeel zijn in Afghanistan. Het einde van de levensduur van deze terminals is onderwerp van onderzoek. De opgedane ervaringen met het systeem in Afghanistan worden in het onderzoek betrokken. Afhankelijk van de uitkomst van de levensduuranalyse (planning eind 2010) zal de fasering worden aangepast.

SAMENHANG MET HET BELEID

Dit project draagt bij aan het beleid om de operationele inzetbaarheid van de krijgsmacht verder te verbeteren. Het project past in het streven de informatiepositie van Defensie in het kader van *Network Enabled Capabilities* verder te vergroten. Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: hoogwaardige commandovoering.

GERELATEERDE PROJECTEN

- Militaire Satelliet Communicatie lange termijn defensiebreed (MILSATCOM)

BELANGRIJKE WIJZIGINGEN T.O.V. VORIG JAAR

De geplande modificatie aan bestaande SHF Tactische Terminals is uitgevoerd. Wegens de versoeringmaatregelen is het project hergefaseerd.

RELEVANTE KAMERSTUKKEN

Geen

PLANNING

Jaar	Project-volume	Planning DMP proces						Fasering	Raming exploitatielasten*
		2009	2010	2011	2012	2013	2014		
Oorspronkelijk	25-50			A				2013-2015	
2009	25-50			A				2013-2015	
2010	25-50			A				2016-2018	

* Geschatte levensduur tot 2018.

VERVANGING HF/VHF-RADIO (EZB/FM9000)

PROJECTFASE

In planning, A-fase

WEL/NIET GEMANDATEERD

Niet gemandateerd

INSTROOM VAN-TOT

Oorspronkelijke planning: 2012-2017

Huidige planning: 2012-2017

BEHOEFTESTELLING

Omstreeks 2012 bereiken de HF7000 EZB radio en de FM9000 radio, voornamelijk in gebruik bij het Commando Landstrijdkrachten, het einde van hun levensduur. Met dit project wordt voorzien in de noodzakelijke vervanging van beide typen radio's en gelijksoortige radio's van de overige krijgsmachtdelen. De *Software Defined Radio* (SDR) is een mogelijke vervanger. Dit type radio is internationaal nog in ontwikkeling. Met SDR is sprake van een hoge mate van interoperabiliteit.

SAMENHANG MET HET BELEID

Het project past in het streven om het vermogen op te treden in netwerken (*Network Enabled Capabilities*) verder te vergroten. Daarmee vergroot het de effectiviteit van de grondgebonden eenheden van de krijgsmacht, vooral door toegenomen interoperabiliteit.

Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: hoogwaardige commandovoering.

GERELATEERDE PROJECTEN

- *Battlefield Management System* (BMS) en Datacommunicatie Mobiel Optreden (DCMO)

BELANGRIJKE WIJZIGINGEN T.O.V. VORIG JAAR

Het project is verschoven naar de defensiebrede projecten.

RELEVANTE KAMERSTUKKEN

Geen

PLANNING

Jaar	Project-volume	Planning DMP proces						Fasering	Raming exploitatielasten*
		2009	2010	2011	2012	2013	2014		
Oorspronkelijk	100-250	A						2012-2017	
2009	100-250	A						2012-2017	
2010	100-250	A						2013-2018	

* Onderzoek naar exploitatiekosten vindt plaats aan de hand van het DMP proces.

VERWERVING HV BRILLEN – DEEL CLAS EN DEEL CZSK VOORHEEN 'VERBETERD ZICHT (DEEL II) - DEEL CLAS'

PROJECTFASE

In planning, A-fase

WEL/NIET GEMANDATEERD

Komt voor mandatering in aanmerking

INSTROOM VAN-TOT

Oorspronkelijke planning: 2009-2011

Huidige planning: 2012-2013

BEHOEFTESTELLING

Het defensiebrede project Verwerving HV brillen omvat de behoefte van de krijgsmacht onder alle zichtomstandigheden te beschikken over voldoende *situational awareness* en klok rond te kunnen optreden. Dit is van groot belang voor uitvoering van de operationele opdracht en voor veiligheid en zelfbescherming. De realisatie is voorzien met monoclulaire en binoclulaire helderheidsversterkende kijkers. Deze zijn los draagbaar op het hoofd of te monteren op de helm.

SAMENHANG MET HET BELEID

Het project draagt bij aan de verbetering van de operationele inzet van de individuele militair en past binnen het streven om de inzet en effectiviteit van wapensystemen te vergroten.

Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: (individuele) bescherming.

GERELATEERDE PROJECTEN

- Kwantitatieve versterking mariniersbataljons (manoeuvrebataljons Korps Mariniers)
- Operationele Aanpassingen Diemaco (OAD) en Snelrichtmid-delen (SRIM)
- Richtkijker wapen schutter lange afstand
- Verbeterd Operationeel Soldaatsysteem (VOSS)

BELANGRIJKE WIJZIGINGEN T.O.V. VORIG JAAR

De A-fase is wegens een herijking van de behoefte met een jaar verlengd.

RELEVANTE KAMERSTUKKEN

- A-brief verwerving HV brillen d.d. 17-07-2009 (Kamerstuk 27 830 nr. 64)

PLANNING

Jaar	Project-volume	Planning DMP proces						Fasering	Raming exploitatielasten*
		2009	2010	2011	2012	2013	2014		
Oorspronkelijk	25-50	A (07)						2009-2011	
2009	25-50	A (08)						2009-2011	
2010	25-50	A						2012-2013	

* Onderzoek naar exploitatiekosten vindt plaats op basis van het DMP proces.

VERWERVING TWEEDE BATCH IISS RESERVEDELEN NH-90

PROJECTFASE

In planning, A-fase

WEL/NIET GEMANDATEERD

Komt voor mandatering in aanmerking

INSTROOM VAN-TOT

Oorspronkelijke planning: 2011-2013

Huidige planning: 2010-2013

BEHOEFTESTELLING

In 2000 is een contract getekend voor de verwerving van twintig NH-90 helikopters. Dit project is in uitvoering. Onderdeel van de voorbereidingen voor de invoering van de NH-90 is het opzetten van de *In Service Support* (ISS). De beginfase, de *Initial In Service Support* (IISS), heeft betrekking op de eerste vijf jaar van opereren (tot het bereiken van de *steady state*). De kosten maken deel uit van het investeringsbudget. Omdat ten tijde van het tekenen van het contract niet duidelijk was wanneer de NH-90 helikopters zouden worden afgeleverd, is besloten de voor de IISS benodigde reservegedelen in tranches te verwerven. Het projectbudget NH-90 voorziet in verwerving van het eerste deel. Voor verwerving van de tweede tranche is vanaf 2010 dit afzonderlijke project voorzien. Na parlementaire behandeling zal dit project worden toegevoegd aan het project NH-90.

SAMENHANG MET HET BELEID

De NH-90 past in het beleid met betrekking tot de behoefte aan helikoptercapaciteit volgens de studie *Integrale Helikoptercapaciteit*. De NH-90 past in het beleid voor uitbreiding van expeditiecapaciteiten van de krijgsmacht en het beleid om Europese en NAVO tekorten op het gebied van helikoptercapaciteiten te verminderen.

Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: tijdige beschikbaarheid, ontplooibaarheid en mobiliteit, goede logistieke ondersteuning en gereedheid.

GERELATEERDE PROJECTEN

- NH-90

BELANGRIJKE WIJZIGINGEN T.O.V. VORIG JAAR

Geen

RELEVANTE KAMERSTUKKEN

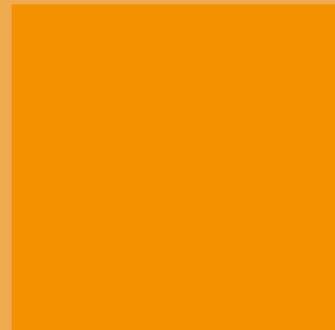
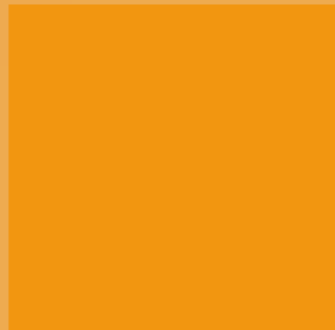
- Brief financiële stand van zaken helikopterproject NH-90 d.d. 10-06-2008 (Kamerstuk 25 928 nr. 28)

PLANNING

Jaar	Project-volume	Planning DMP proces						Fasering	Raming exploitatielasten*
		2009	2010	2011	2012	2013	2014		
Oorspronkelijk	25-50		A					2011-2013	
2009	25-50	A						2010-2013	
2010	25-50	A						2010-2013	

* Onderzoek naar exploitatiekosten vindt plaats aan de hand van het DMP proces.

PROJECTEN IN AFSTOTING

F-16 A/B JACHTVliegtuig in *MIDLIFE UPDATE* CONFIGURATIE M4

PROJECTFASE

In afstoting

UITSTROOM VAN-TOT

Oorspronkelijke planning: 18 vliegtuigen tussen 2010-2013.

Huidige planning: geen wijziging t.o.v. van de oorspronkelijke planning.

SAMENHANG MET HET BELEID

De F-16 vliegtuigen zijn overbodig als gevolg van de opheffing van een squadron. Ze worden afgestoten om ruimte te scheppen voor noodzakelijke investeringen zoals uiteengezet in de beleidsbrief Wereldwijd Dienstbaar van 18 september 2007.

BELANGRIJKE WIJZIGINGEN T.O.V. VORIG JAAR

Alle overtollige F-16 vliegtuigen zijn verkocht.

RELEVANTE KAMERSTUKKEN

- Kamervragen over beantwoording vragen inzake de verkoop van jachtvliegtuigen aan Chili d.d. 26-06-2009 (Kamerstuk 26 488 nr. 188)
- Feitelijke vragen verkoop F-16 jachtvliegtuigen aan Chili d.d. 17-06-2009 (Kamerstuk 26488 nr. 186)
- Verkoop jachtvliegtuigen aan Chili d.d. 10-06-2009 (Kamerstuk 26 488 nr. 184)
- Verkoop jachtvliegtuigen aan Chili d.d. 25-05-2009 (Kamerstuk 26 488 nr. 183)
- Lijst van vragen en antwoorden d.d. 31-03-2009 (Kamerstuk 26 488 nr. 161)
- Lijst van vragen en antwoorden d.d. 20-10-2008 (Kamerstuk 31 700 X nr. 14)
- Brief over Wapenexportbeleid d.d. 16-10-2007 (Kamerstuk 22 054 nr. 129)
- Beleidsbrief Wereldwijd Dienstbaar d.d. 18-09-2007 (Kamerstuk 31 243 nr. 1)
- Motie Van den Doel c.s. over het informeren van de Kamer bij verkoop d.d. 17-12-1996 (Kamerstuk 22 054 nr. 24)

FOKKER 60 VRACHT (*UTILITY AIRCRAFT*), FOKKER 60 MARITIEM (*MARITIME PATROL AIRCRAFT, MPA*)

PROJECTFASE

In afstoting

UITSTROOM VAN-TOT

Oorspronkelijke planning: twee Fokker 60 *Utility* en twee Fokker 60 MPA tussen 2008-2010. De vliegtuigen zijn reeds buiten gebruik gesteld.

Huidige planning: geen wijzigingen t.o.v. van de oorspronkelijke planning.

SAMENHANG MET HET BELEID

De Fokker 60's zijn operationeel niet meer nodig en worden vervangen door de aanschaf van de 3e en 4e C-130.

BELANGRIJKE WIJZIGINGEN T.O.V. VORIG JAAR

Geen

RELEVANTE KAMERSTUKKEN

- Brief over Wapenexportbeleid d.d. 16-10-2007 (Kamerstuk 22 054 nr. 129)
- Brief over de verwerving van tactisch luchttransport d.d. 13-10-2004 (Kamerstuk 29 800 X nr. 11)
- Motie Van den Doel c.s. over het informeren van de Kamer bij verkoop d.d. 17-12-1996 (Kamerstuk 22 054 nr. 24)

LEOPARD 2A6 GEVECHTSTANK

PROJECTFASE

In afstoting

UITSTROOM VAN-TOT

Oorspronkelijke planning: 28 tanks tussen 2008-2010.

Huidige planning: geen wijziging t.o.v. van de oorspronkelijke planning.

SAMENHANG MET HET BELEID

De tanks worden afgestoten om ruimte te scheppen voor noodzakelijke investeringen, zoals uiteengezet in de beleidsbrief 'Wereldwijd Dienstbaar' van 18 september 2007.

BELANGRIJKE WIJZIGINGEN T.O.V. VORIG JAAR

Geen

RELEVANTE KAMERSTUKKEN

- Brief over Wapenexportbeleid d.d. 16-10-2007 (Kamerstuk 22 054 nr. 129)
- Beleidsbrief Wereldwijd Dienstbaar d.d. 18-09-2007 (Kamerstuk 31 243 nr. 1)
- Motie Van den Doel c.s. over het informeren van de Kamer bij verkoop d.d. 17-12-1996 (Kamerstuk 22 054 nr. 24)

M-109 A2/90 GEMECHANISEERDE 155MM HOUWITSER

PROJECTFASE

In afstoting

UITSTROOM VAN-TOT

Oorspronkelijke planning: 126 howitzers tussen 2008-2010, waarvan 86 buiten gebruik zijn gesteld.

Huidige planning: geen wijziging t.o.v. van de oorspronkelijke planning. Wel zijn thans alle 126 howitzers buiten gebruik gesteld.

SAMENHANG MET HET BELEID

De howitzers worden vervangen door de Pantserhouwitzer 2000 (PzH2000) (zie project Pantserhouwitzer 2000).

BELANGRIJKE WIJZIGINGEN T.O.V. VORIG JAAR

Geen

RELEVANTE KAMERSTUKKEN

- Brief over Wapenexportbeleid d.d. 16-10-2007 (Kamerstuk 22 054 nr. 129)
- Motie Van den Doel c.s. over het informeren van de Kamer bij verkoop d.d. 17-12-1996 (Kamerstuk 22 054 nr. 24)

PANTSERHOEWITSER 2000 (PzH2000)

PROJECTFASE

In afstoting

UITSTROOM VAN-TOT

Oorspronkelijke planning: 26 PzH2000's tussen 2008-2010.
Huidige planning: geen wijziging t.o.v. van de oorspronkelijke planning.

SAMENHANG MET HET BELEID

De PzH2000 worden afgestoten als gevolg van een verminderde behoefte zoals uiteengezet in de Prinsjesdagbrief van 16 september 2003 en om ruimte te scheppen voor noodzakelijke investeringen zoals uiteengezet in de beleidsbrief 'Wereldwijd Dienstbaar' van 18 september 2007.

BELANGRIJKE WIJZIGINGEN T.O.V. VORIG JAAR

Geen

RELEVANTE KAMERSTUKKEN

- Brief over Wapenexportbeleid d.d. 16-10-2007 (Kamerstuk 22 054 nr. 129)
- Beleidsbrief Wereldwijd Dienstbaar d.d. 18-09-2007 (Kamerstuk 31 243 nr. 1)
- Prinsjesdagbrief d.d. 16-09-2003 (Kamerstuk 29 200 X nr. 4)
- Motie Van den Doel c.s. over het informeren van de Kamer bij verkoop d.d. 17-12-1996 (Kamerstuk 22 054 nr. 24)

PANTSERRUPSCOMMANDOVOERTUIG M-577

PROJECTFASE

In afstoting

UITSTROOM VAN-TOT

Oorspronkelijke planning: 54 voertuigen tussen 2008-2010. De voertuigen zijn reeds buiten gebruik gesteld.
Huidige planning: geen wijziging t.o.v. van de oorspronkelijke planning.

SAMENHANG MET HET BELEID

De voertuigen zijn deels operationeel niet meer nodig en worden deels vervangen door de Fenek (nagenoeg voltooid), de CV-90 en de Boxer.

BELANGRIJKE WIJZIGINGEN T.O.V. VORIG JAAR

Geen

RELEVANTE KAMERSTUKKEN

- Kamervragen over tiende jaarrapportage project Vervanging Pantservoertuigen M-577 en YPR d.d. 09-06-2009 (Kamerstuk 26 396 nr. 75)
- Tiende jaarrapportage project Vervanging Pantservoertuigen M-577 en YPR met bijlage d.d. 15-04-2009 (Kamerstuk 26 396 nr. 74)
- Brief over Wapenexportbeleid d.d. 16-10-2007 (Kamerstuk 22 054 nr. 129)
- Brief inzake de noodzaak tot vervanging van de pantserrups commandovoertuigen type M-577 en pantservoertuigen YPR (A-brief) d.d. 18-04-1997 (Kamerstuk 25 000 X nr. 74)
- Motie Van den Doel c.s. over het informeren van de Kamer bij verkoop d.d. 17-12-1996 (Kamerstuk 22 054 nr. 24)

PANTSERRUPSVOERTUIG TEGEN LUCHTDOELEN (PRTL), *CHEETAH*

PROJECTFASE

In afstoting

UITSTROOM VAN-TOT

Oorspronkelijke planning: 60 PRTL'n tussen 2008-2010. De systemen zijn buiten gebruik gesteld.

Huidige planning: geen wijziging t.o.v. van de oorspronkelijke planning.

SAMENHANG MET HET BELEID

De PRTL'n worden vervangen door het Stinger wapensysteem op platforms.

BELANGRIJKE WIJZIGINGEN T.O.V. VORIG JAAR

Geen

RELEVANTE KAMERSTUKKEN

- Brief over Wapenexportbeleid d.d. 16-10-2007 (Kamerstuk 22 054 nr. 129)
- Prinsjesdagbrief d.d. 16-09-2003 (Kamerstuk 29 200 X nr. 4)
- Motie Van den Doel c.s. over het informeren van de Kamer bij verkoop d.d. 17-12-1996 (Kamerstuk 22 054 nr. 24)

PANTSERRUPSVOERTUIG YPR-765 EN YPR-806, DIVERSE TYPES

PROJECTFASE

In afstoting

UITSTROOM VAN-TOT

Oorspronkelijke planning: 715 voertuigen (diverse types) tussen 2008-2013, waarvan 348 voertuigen buiten gebruik zijn gesteld.

Huidige planning: Het aantal af te stoten voertuigen is verhoogd naar 762, waarvan 394 voertuigen buiten gebruik zijn gesteld.

SAMENHANG MET HET BELEID

De voertuigen zijn deels operationeel niet meer nodig en worden deels vervangen door de Fennek (nagenoeg voltooid), de CV-90 en de Boxer.

BELANGRIJKE WIJZIGINGEN T.O.V. VORIG JAAR

Geen

RELEVANTE KAMERSTUKKEN

- Kamervragen over tiende jaarrapportage project Vervanging Pantseroertuigen M-577 en YPR d.d. 09-06-2009 (Kamerstuk 26 396 nr. 75)
- Tiende jaarrapportage project Vervanging Pantseroertuigen M-577 en YPR met bijlage d.d. 15-04-2009 (Kamerstuk 26 396 nr. 74)
- Brief over Wapenexportbeleid d.d. 16-10-2007 (Kamerstuk 22 054 nr. 129)
- Brief inzake de noodzaak tot vervanging van de pantserrups commandovoertuigen type M-577 en pantservoertuigen YPR (A-brief) d.d. 18-04-1997 (Kamerstuk 25 000 X nr. 74)
- Motie Van den Doel c.s. over het informeren van de Kamer bij verkoop d.d. 17-12-1996 (Kamerstuk 22 054 nr. 24)

UITGAVE

Ministerie van Defensie
September 2009

ONTWERP & VORMGEVING

Grafisch Bedrijf / AVDD
Frederikkazerne Den Haag

TEKST

Ministerie van Defensie

FOTOGRAFIE

Audiovisuele Dienst Defensie
Frank van Biemen
Rob Gieling
Visual Photo Design
US Army
Grafisch Ontwerpburo Engelbracht
e.a.

INTERNET

www.defensie.nl/materieelprojecten

